

Številka 7 ● Julij 1983 ● letnik 30

Rodna gruda

Slovenija

**CANKARJEVA
ZALOŽBA**

Ljubljana Kopitarjeva 2

**DOBRE JEDI IZ DOBRE
KUHARSKE KNJIGE!**

Olga Markovič

JUGOSLOVANSKA KUHINJA

Nova kuharska knjiga je posebnost na našem tržišču: v njej nam avtorica prikazuje Jugoslavijo prek jedi, ki jih pripravljajo in jedo Jugoslovani in so značilne za jugoslovanske narode in narodnosti. V njej se izraža vsa raznolikost, ki se sicer kaže v pokrajinskih podobah naše zemljepisno tako razgibane dežele, v življenjskih navadah in običajih ter značajskih potezah naših narodov. V tem, nekoliko drugačnem vodniku po Jugoslaviji, vodniku skozi ponve in skodele, je zbranih preko 300 receptov za pripravo narodnih jedi. Razporejeni so po skupinah, od začetnih jedi, do solat in slaščic.

Knjiga je bogato ilustrirana z barvnimi fotografijami in bo vodnik vsem, ki prihajajo k nam in žele spoznati tudi našo prehrano, ki je tako raznolika, kot je razgibana vsa naša domovina.

Knjiga je izšla v slovenščini srbohrvaščini (latinici in cirilici) ter v makedonščini in madžarščini.

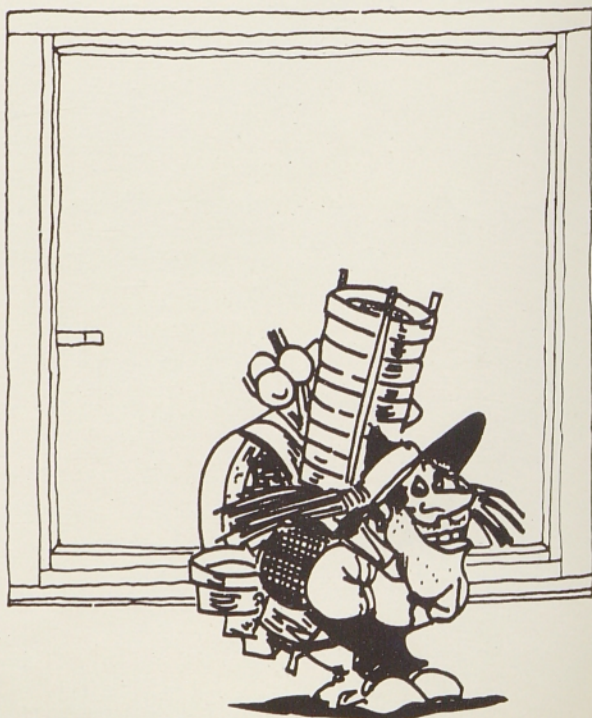
Cena knjige v slovenščini je 1400 dinarjev.
Lahko jo naročite tudi po pošti na naslov:
CANKARJEVA ZALOŽBA, uvozno izvozni
oddelek,
Ljubljana, Hribarjevo nabrežje 13

industrija
stavbnega
pohištva
61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija

telefon: (061) 861-411

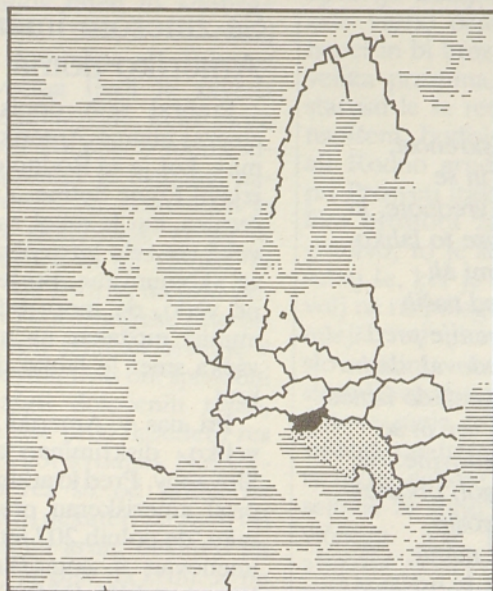
**inovak okna
kombivak okna
okna s polkni
gibljiva polkna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče**

Rodna gruda

Slovenija

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani:

Irena Majcen

Uredniški odbor

Marko Kern, Zvone Kržišnik, Tadej Labernik,
Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Ina Slokan,
Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž Vizjak,
Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
Švica 20 Sfr, ZDA - U. S. A. 11 US \$,
Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun:
50100-620-107-257300-2818/5
pri Ljubljanski banki - Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Poštšina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

	Vaša pisma	2
	Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice		6
Zdravstveni turizem v Sloveniji		8
Zanimivosti		11
Kulturne dragotine Slovenije		12
Pekel iz Božanske komedije		14
Gore kopalk iz Bele krajine		16
Po Sloveniji		18
Turistični vodnik		20
Naravni zakladi Slovenije		21
Slovenija v mojem objektivu		22
Sprehod po slovenskih galerijah		24
Korenine: Izselsevanje iz Slovenije v Južno Ameriko		26
Umetniška beseda - Matej Bor: Odloženi		28
Mladim po srcu		30
Vaše zgodbe		32
Naši po svetu		34
Trideset let z Avseniki		38
Nove knjige		39
Materinščina		40
Mislimo na glas		42
Filatelija, Slovenski lonec, Vaš kotiček		43

Slika na naslovni strani:
Lipa na Ljubljanskem barju
Foto: Peter Skoberne

urednik
vam

vaša
pisma

»Prijaznost domačih ljudi, njihova iskrenost, nepopisna lepota slovenske pokrajine in še marsikaj drugega – vse to predstavlja vrednote, ki jih ni mogoče kupiti nikjer na svetu, vse to lahko dobiš le ob obisku domovine...« S temi ali podobnimi besedami se je nekdo izmed naših bralcev v pismu spominjal obiska Slovenije pred nekaj leti, hkrati pa nam je že napovedoval, da bo kmalu spet prišel. Zavedamo se, da marsikdo izmed vas po nekaj letih preprosto ne vzdrži več in se nenadoma odloči za ponovni obisk domovine. Ne mislim, da botruje pri taki odločitvi zgolj občutek domotožja ali narodnostna zavest. Pogosto spodbuja take odločitve tudi turistični nemir, nekakšna turistična psihoza, do katere je prišlo v zadnjih letih, ko se je uveljavil vtis, da svet konec koncev le ni tako strašansko velik, ko o svetovnih turističnih znamenitostih piše skoraj ves svetovni tisk, ko žele ljudje stvari, ki so si jih bežno ogledali na televizijskih ekranih, videti tudi na lastne oči.

Naša domovina se sicer ne ponaša z množico svetovnih znamenitosti, kljub temu pa ne ostaja tudi nekje na repu turistično zanimivih dežel. Ko bi bilo tako, je ne bi obiskovale množice počitniških selivcev, ki se številni izmed njih vračajo k nam skoraj vsako poletje, tako da jih moramo sprejeti že skoraj za svoje. Vedo za številne naše pomanjkljivosti, od nezadovoljive preskrbe do počasnih natararjev in zanemarjenih morskih obal in vendar so odkrili in znajo vedno ceniti tisto, kar je v naši deželi dobrega in privlačnega. In prav taki zadovoljni turisti so naša najboljša propaganda, prav oni skoraj svako leto pripeljejo s seboj kakega novega popotnika.

Naši ljudje, ki živite na tujem, ste po eni plati, bolj na videz, skoraj izenačeni s tujimi turisti, vendar pa se ločite od njih v bistvenem pogledu: vi dobro veste, kam se morate napotiti, da boste zadovoljni, in tudi mi vas sprejemamo kot ljudi, ki prihajajo domov. Ko pa si doma, so tu tudi spomini, so tu rojaki, sorodniki in toliko lepih stvari, ki so zate dragocene, neprizadet popotnik pa gre mirno mimo njih.

Jože Prešeren

Še zmerom imamo Ameriko doma

Prebral sem dopis »Še zmeraj imamo Ameriko doma«, kot je za Rodno grudo izjavil Franc Šetinc. Živa je resnica, kar je rekel, saj človeka res zelo hitro obsodijo za »komunista«, pri tem pa ne vedo, da mora biti komunist možakar na mestu, vsaka smet je lahko demokrat.

Pri nas v Ameriki je še veliko diskriminacije do Slovanov. Pred kratkim sem pisal ameriškemu predsedniku, da polnih 207 let ni bil imenovan v ameriško vrhovno sodišče (U.S. Supreme Court) noben Slovan. Dva sta bila imenovana v predsedniško zbornico in 3 v federalno sodišče, vse to v 207 letih. To je dokaz diskriminacije do Slovanov. Dobil sem odgovor od Civil Rights Commission in cel kup drugih knjig in listin. V pismu je bila zgolj prenesena odgovornost za to na politike in zanikanje vprašanj, katera sem zastavil predsedniku. Slovani v Ameriki nimamo tudi nobenega časopisa, na katerega bi se lahko obrnili. Vsi se bojijo povedati resnico, ki jo v članku omenja Franc Šetinc. Med drugim piše v tem odgovoru, da vzhodno in Južnoevropejci niso priznani kot etnični temveč samo kot belci.

Jakob Strekal, Cleveland, Ohio,
ZDA

Hvala za obisk

Zahvaljujem se Slovenski izseljenski matici in ansamblu Ottavia Brajka, ki nas je prišel obiskat v Avstralijo. Posebna zahvala ansamblu, ki nas je tako lepo zabaval z lepimi slovenskimi pesmimi v prostorih kluba Jadran.

Upam, da je bilo njihovo bivanje v Avstraliji prijetno in želim, da bi nas kmalu spet obiskali. Malo pred njihovim obiskom sem se vrnila s počitnic v Sloveniji, kjer sem bila skupaj z mojim očetom, ki poje pri pevskem zboru Jadran. V sebi sem odkrila svojo veliko ljubezen do slovenskih ljudi, do vse Slovenije in do slovenske glasbe. Moje bivanje v Sloveniji je bilo polno veselja in radosti, nazaj sem prinesla zelo lepe spomine na drago Slovenijo. Pozdravljam vse, ki so nas obiskali v Avstraliji, posebno še Marka Pogačnika, tajnika Matice, ki je tistih nekaj dni stanoval pri nas.

Sandra Iskra, učenka 3. letnika
višje šole, Melbourne, Avstralija

Gostovanje Vita Muženiča

Veseli me, da se vsi, ki pripravljate revijo, tako potrudite, da je Rodna gruda tako privlačna in priljubljena vsem našim rojakom po svetu. Prav tako so zanimivi vsi članki, ki so jih napisali naši rojaki in želim, da bi tako nadaljevali tudi v bodoče. Rad bi, da bi nas ta revija še dolgo spominjala na domače kraje, na rodno domovino Slovenijo, v kateri smo preživeli mlada leta, in ki je ne bomo nikoli pozabili.

Zdaj pa bi napisal še nekaj ob gostovanju ansambla Vita Muženiča v Kanadi, ki zasluži vse priznanje in zahvalo za lep program. Ogle dal sem si njihov nastop v nedeljo, 3. januarja v Slovenskem narodnem domu Lipa Park v St. Catharinesu. Tako lepega programa tamkajšnji rojaki še niso imeli, tako so mi vsi zatrjevali, čeprav je bila v njihovem domu doslej že vrsta različnih prireditev. Mene osebno je to zelo presenetilo, ker sem imel po 22 letih priložnost prvokrat slišati in videti ta priljubljeni ansambel, ki mi bo za vedno ostal v spomenu. Živim daleč v severnem predelu Ontaria, kjer ni veliko naših rojakov, med prazniki pa sva bila z ženo na obisku pri sorodnikih na jugu. Tudi simpatični hu-

morist je odlično izvedel svoj program in nam zaželel vse najboljše v novem letu. Rodna domovina je resnično samo ena. To nas je močno ganilo pri srcu in marsikatera solza je kanila, ko smo slišali petje simpatične Rezke in pevca, ki mu ne vem imena. Oba sta pela odlično.

Nazadnje naj se še zahvalim predsedniku Slovenskega narodnega doma Lipa Park Tonetu Krašovcu in vsem ostalim odbornikom, ki so dvorano tako lepo pripravili in uredili vse ostalo. Ansamblu Vita Muženiča pa želim še veliko nadaljnjih uspehov vsepovsod, kjer bodo gostovali. Upam, da so tudi oni odnesli iz Kanade lepe vtise.

Jože Grubič, Timmins, Ont.,
Kanada

Kdo je zrel za življenje na tujem?

Najprej bi pozdravil vse Slovence po svetu, seveda posebno še tiste, ki jim domovina veliko pomeni. Zanimam se za naše ljudi, ki so tisti po svetu in so ostali zvesti svoji domovini še po tolikih letih. Zanimivi pa so tudi tisti, ki so nanjo že skoraj pozabili.

Eden od razlogov, zakaj sem se odločil za to pismo, je mnenje naše rojakinje iz Avstralije glede besed učiteljice Marize Ličan v intervjuju za Rodno grudo. Mišlim, da je bila Danijela Hliš preostra. Vem, da se sam po trimesečnem bivanju v Avstraliji ne morem spuščati v polemike o teh zadevah, še manj pa da bi prisegal na pravilnost teh ali onih besed. Sicer pa: tako kot bolijo Danijelo nekatere besede Marize, bolijo zdaj mene nekatere besede Danije.

Glede odnosov Avstralcev do priseljencev je bila Mariza zelo jasna v nadaljevanju, ko pravi, da je bilo tako pred 20, 30 leti in da so zdaj stvari že bistveno drugačne. Sprašujem pa Danijelo, kaj misli s tem, da večina ljudi ni zrela za življenje na tujem? Ali misli, da je tisti, ki ima to sposobnost, veliko več vreden? Potemtakem tisti, ki imajo do-

motožje, niso vredni, so slabi, so nezreli? Jaz pa menim obratno. Prav tisti, ki imajo domotožje, ali so ga občutili prej ali kasneje, so šele dozoreli v svojih občutkih. Tisti pa, ki tega občutka nikoli niso doživeli, so brez občutka, čustev in podobnih lastnosti. Po tej logiki bi, če bi bila sposobnost bivanja v tujem okolju več vredna, želeli milijoni Jugoslovancev imeti to »dobro« lastnost. Potem bi ostali brez domovine vsi. Tako pa se večina ljudi le zaveda svoje domovine, ki ne more biti več kot ena. Nadomestilo za mater je mačeha, nadomestilo za domovino je druga domovina, ta pa ni prava. Če bi bil zloben, bi trdil, da tisti, ki menijo podobno kot Danijela, niso bili dovolj zreli za bivanje v domovini, niso bili sposobni prenašati določenih težav, ki so bile pred desetletji res večje, kot so danes. Nekateri so res šli od kruha na pogačo, nekateri pa zgolj od kruha na kruh, nekateri pa celo s pogače na kruh. Je pa seveda še vrsta razlogov, zakaj so naši ljudje odhajali na tuje. In če ne bi bilo obojestranskega razumevanja med našimi rojaki in ljudmi v domovini, potem tega sodelovanja, ki zdaj poteka, in teče od vsega začetka izseljevanja, sploh ne bi bilo.

Veliko truda je bilo vložnega v delo Slovenske izseljenske matice, revije Rodna gruda in drugih in to delo smatram kot pomoč domovine našim rojakom v določenih težavah, ne v materialnem smislu. Nekdo bi lahko rekel, kaj ima domovina od tega, da se toliko trudi za te ljudi, saj so zapustili domovino. Domovina ve in razume te ljudi, da imajo številni ljudje mučne občutke, različne težave, domotožje idr. Ne obtožuje jih za dejanja, ki so jih storili. Tisti, ki so zreli po svojih pozitivnih lastnostih, se tudi zavedajo svoje sreče, ki je po besedah Marize Ličan res ne morejo popolnoma doživljati.

Poskušal sem razumeti obe. Večkrat sem že ugotovil, da je treba kako stvar tudi po večkrat prebrati, da jo čisto razumeš. Potrudil

sem se, da bi razumel obe, koliko pa sem jih razumel, je razvidno iz tega pisma.

Jože Šafranko, Kidričevo

»Topilni lonec«

Hvala za priobčitev mojih dopisov v Rodni grudi in Slovenskem koledarju. Koledar je zanimiv in poučen kot vedno. Na splošno opravlja Izseljenska matica zelo važno delo med izseljenci in bi brez nje vladala velika praznina. Jaz zaradi starosti le še redkokdaj kaj napišem, bodisi v Prosveto ali Rodno grudo. Sicer pa pri Prosveti itak nimajo veliko prostora za slovensko gradivo; to je žalostno, posebej še, ker je denarja dovolj na razpolago. Zdi se, da mlajši rod nima smisla za slovenščino, dasi smo jih skušali vzgajati po naše. Do gotove meje je izvzet Cleveland, medtem ko nekatere druge nekdanje živahne naselbine že spijo spanje pravičnega. Vse izgleda, da »topilni lonec« dela vse prehitro, dasi smo ga pričakovali. Na sejah slovenskih društev, kjer se je nekoč govorilo izključno slovensko, danes govorijo angleško. Izjema so le še nekatera upokojenska društva, zlasti naše v Euclidu, kjer še vodijo zapisnik po slovensko. Pa kaj bi jokali po kipečem mleku, ki ga ne moremo ustaviti.

Frank Česen sr, Cleveland, O.,
ZDA

»Kje je moj dom...«

S srčno radostjo naročam Rodno grudo, ker imam veselo in zdravo življenje ob spominih na naše krasno domovino Slovenijo. Starši so se preselili leta 1913. Danes sem stara 84 let, upokojena učiteljica in upam, da bom ponovno obiskala Slovenijo z družino hčerke. Imam krasno knjigo »Slovenija« in jo ponosno pokažem vsakomur.

Ali vam je znana pesem »Kje je moj dom«, pisec Štemberger iz Jelšan. Hči Milka Štemberger Surina in vnukinja Nikica Frol iz Ilirske Bistrice imata to zgodovino in pesem. Moje srce se

prav topi, kadarkoli se spomnim te pesmi.

Srčno vam želim dolgotrajen uspeh za vaše veselje kakor tudi za čast in slavo naše domovine Slovenije in celotne Jugoslavije. Vsem želim radostne dneve pomladi, kakor se jih spominjam iz mojih idealnih otroških let.

Martha Čekada Edwards, St.
Petersburg, FL, Z.D.A.

Pohvala reviji

Vi veste, da sem rojen upornik, ki ne zna molčati, kadar vidi krivico, kar služi na čast naši domovini in napredku naše socialistične misli.

Rubrika Rodne grude »Vaša pisma« zasluži največjo pohvalo, ker vsak izseljenec najde v njej svoj delček prostora in tako vidi samega sebe.

Vaša reportaža o Tonetu Resniku iz Perth je izredna in vam lahko le čestitam. Opisali ste življenje našega rojaka, ki je odšel po slabi poti, na koncu pa je vendar spoznal, kod vodi prava pot. Vso pohvalo zasluži tudi prispevek Franca Kurinčiča o Jožetu Draščku. Oba ta dva prispevka bi morala iziti tudi vsaj v ljubljanskem Delu, da bi ju lahko prebralo kar največ Slovencev.

Peter Kurtić, Zagreb

O poletni šoli

Zahvaljujem se vam za Slovenski koledar 1983, ki sem ga prejel. Tudi Rodna gruda redno prihaja in smo je vsi veseli. Prilagam vam ček za pokritje stroškov, razlika pa naj gre v tiskovni sklad.

Ob tej priložnosti bi se vam najpristrčneje zahvalil za sprejem naše hčerke Tanje v slovensko poletno šolo v Kranju. Bila je zelo zadovoljna z vsem, kar ste ji nudili in ji bo ostalo nepozabno. Že mnogimi udeleženci je še danes v pismenem stiku.

Marjan Golob, Köln, ZR Nemčija

dogodki

Titova politična oporoka

Vsa Jugoslavija je 4. maja s priložnostnimi slovesnostmi in spominskimi zapisi počastila spomin na Josipa Broza Tita ob tretji obletnici njegove smrti. V vseh šolah in vojaških enotah so prvo šolsko uro posvetili življenju in delu Josipa Broza Tita, na rednih zborovanjih v zvezni skupščini ter v skupščinah republik in pokrajin pa so njegov spomin počastili z minuto molka. Številne delegacije so položile tudi vence cvetja na njegov grob.

Titovo bogato in ustvarjalno delo in življenje, številna njegova dela so njegova politična oporoka, iz katere črpajo navdih za bodoče delovanje tako narodi in narodnosti Jugoslavije kakor tudi številne neuvrščene države. Še vedno so žive njegove besede, ki jih je izrekel na 6. vrhu neuvršenih držav v Havani: »Svetu moramo biti za zgled demokratičnega dogovarjanja!«

Hiša cvetja, v kateri je grobnica Josipa Broza Tita, je v času od njegove smrti postala cilj številnih obiskovalcev iz vse Jugoslavije in z vseh koncev sveta. Mimo Titovega groba se je v minulih treh letih zvrstilo 6,600.000 Jugoslovancev in 1532 tujih delegacij. Številni naši izseljenci z vsega sveta pošiljajo na naslov Titovega spominskega centra pisma in prispevke za cvetje, mnogi pa tudi primerke cvetja, ki ga je imel Tito najraje.

»Jugoslovanska zgodba« Johna Philippsa

Jugoslovanska revija iz Beograda je izdala monografijo z naslovom »Jugoslovanska zgodba«, delo Johna Philippsa. Ta bogato ilustrirana monografija govori o naši bližnji preteklosti in sedanjosti, o burnih tokovih razvoja, ki jih je v svoj objektiv ujel Američan, priznan reporter revije Life, prijatelj Jugoslavije in do smrti osebni prijatelj predsednika Tita. V usodnih dneh jugoslovanske zgodovine je bil avtor knjige na naših tleh, pozneje pa jo je pogosto obiskoval. Njegovo delo je prežeto z ljubeznijo do Jugoslavije in realno prikazuje jugoslovansko resničnost.

Ugodnejši gospodarski položaj

Ekonomski inštitut pravne fakultete ljubljanske univerze je pred nedavnim objavil ugotovitev, da je »položaj v jugoslovanskem gospodarstvu zadovoljiv in sodimo, da je ob zdajšnjih težavah in omejitvah zaradi zadolžitve v tujini na gornji meji objektivnih možnosti.« Zaradi povečanja izvoza in zmanjšanja uvoza je občutno izboljšán zunanjetrgovinski primanjkljaj naše

države, obstajajo pa tudi možnosti za nadaljnje izboljševanje.

Naša turistična ponudba je konkurenčna

Jugoslovanski turistični delavci so se letos še posebno dobro pripravili na glavno turistično sezono. Pripravili in uredili so vrsto novih prenočitvenih zmogljivosti, poskrbeli pa so tudi za boljšo oskrbo turističnih krajev. S cenami turističnih uslug je naša država še vedno konkurenčna na evropskem trgu.

Na splošno pa turistični delavci sodijo, da bodo zadovoljni, če bodo imeli tolikšen promet kot lani, čeprav je bil ta manjši, kot v letu 1981.

Vzajemne koristi EGS in Jugoslavije

Ob uradnem obisku predsednice jugoslovanske zvezne vlade Milke Planinc na sedežu Evropske gospodarske skupnosti v Bruslju je imel predsednik komisije evropske skupnosti Gaston Thorn intervju za ljubljanski dnevnik Delo, v katerem je med drugim dejal:

»Zagotovim vam lahko, da v Skup-

nosti visoko ocenjujemo prizadevanje Jugoslavije, da bi stabilizirala gospodarstvo. Kar zadeva našo pripravljenost za pomoč, jo vsekakor jasno odraža tudi to, da smo sredi najgloblje recesije po tridesetih letih sklenili sporazum, po katerem ima Jugoslavija skoraj povsem brezcarinski dostop pri praktično vseh industrijskih izdelkih in prednostni dostop pri številnih kmetijskih pridelkih. Poleg tega je skupnost omogočila Jugoslaviji v obdobju 1980–1985 200 milijonov dolarjev finančne pomoči prek posojil Evropske investicijske banke. In še nekaj: posebni odnosi med Skupnostjo in Jugoslavijo so imeli po moji presoji pozitiven vpliv tudi na uspeh nedavnih mednarodnih pogajanj o finančni pomoči za Jugoslavijo.«

Devet Dedijerovih knjig za ameriške bralce

Ugledna ameriška založba Michigan Press je pred nedavnim podpisala pogodbo o izdaji devetih knjig Vladimira Dedijera. Prvih šest knjig obsega njegove vojne dnevnike, dnevnike s pariške mirovne konference, iz Moskve, Združenih držav Amerike, Indije, izpoved biografa in Zgodovino Russelovega sodišča. Naslovi preostalih treh knjig so: Pojav genocida v 20. stoletju, O karizmi svetovnih državnikov in Interesne sfere. Urednik in pisec predgovorov je dr. Rudolf Rizman.

Manj čakanja na meji

Motorizirani tuji turisti, ki nameravajo letos obiskati Jugoslavijo tudi v najhujših prometnih konicah na jugoslovanskih mejah ne bodo čakali predolgo. Tako izjavljajo predstavniki Turistične zveze Jugoslavije, zvezne carinske uprave idr.

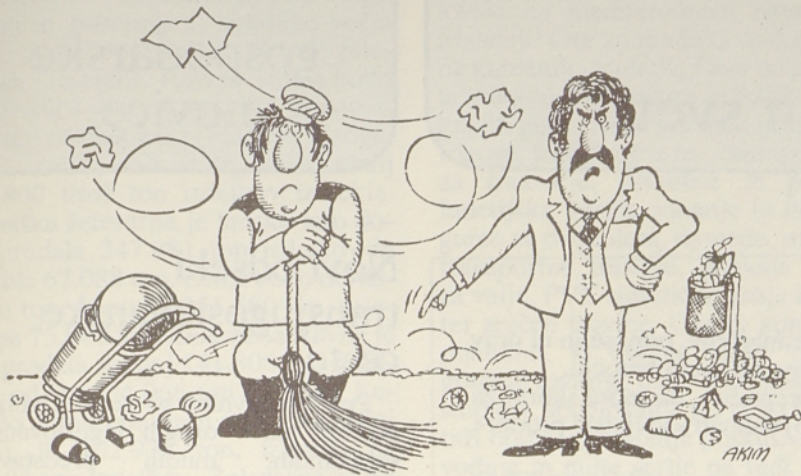
Carinska služba bo poskrbela, da bo na vseh mejnih prehodih dovolj delavcev, tako da bodo mejne formalnosti potekale brez nevšečnosti. Na voljo je tudi veliko število informativnih letakov, na katerih so vrisane skice z manj obremenjenimi mejnimi prehodi.

Posebno pozornost so posvetili tudi preskrbi tujih turistov z bencinskimi boni za motorna vozila.

Smrt jugoslovanskih alpinistov

Himalajska ekspedicija planinskega društva Mosor iz Splita, ki se je želela povzpeti na vrh enega od 15 osemtisočakov – Manasluj, se je končala z eno od največjih nesreč jugoslovanskega alpinizma. Snežni plaz je zahteval živ-

MAKS TOBOLJEVIČ: Objektivne okoliščine

— Prosim vas, kako pa naj naši delavci vzdržujejo red in čistočo, če pa nimamo deviz niti za najnujnejše rezervne dele?

Iljenji alpinistov Nejca Zaplotnika iz Kranja in Anteja Bučana iz Splita. Trupla drugega alpinista sploh niso našli, Nejca Zaplotnika pa so pokopali v baznem taborišču 4200 metrov visoko.

Nejc Zaplotnik je bil eden izmed najvidnejših slovenskih in svetovnih alpinistov vseh časov; med drugim se je povzpel tudi na najvišjo goro sveta Mt. Everest in še na dva druga himalajska vrhova.

Financiranje olimpijskih iger

V jugoslovanski zvezni skupščini so podpisali dogovor o pripravi in financiranju zimskih olimpijskih iger v Sarajevu. Po tem dogovoru je treba zagotoviti za financiranje iger 5,5 milijarde dinarjev, od tega za gradnjo objektov 4,8 milijarde in 700 milijonov za organizacijo iger. Mesto Sarajevo in SR republika Bosna in Hercegovina bosta zagotovila 85,8 odstotka potrebnega denarja, republike in pokrajini

pa 10,4 odstotka ali 574 milijone, iz proračuna federacije pa bodo zagotovili 210 milijonov ali 3,8 odstotka.

Širitev sodelovanja s Švedsko

Na povabilo švedske družbe ASEA, proizvajalke energetske in druge opreme, ki že vrsto let sodeluje z našimi gospodarskimi organizacijami, in na povabilo švedske vlade se je pred kratkim mudil na Švedskem podpredsednik slovenske vlade Vlado Klemenčič. Udeležil se je slovesnosti ob 100-letnici obstoja te družbe. Obenem se je pogovarjal tudi o nadaljnji širitvi sodelovanja med slovenskimi in švedskimi partnerji. Srečal se je tudi s predstavniki naših delavcev na Švedskem.

Priprave na UNCTAD

Organizacijske priprave na 6. konferenco Združenih narodov o trgovini in razvoju (UNCTAD), ki bo v dneh od 6. do 30. junija v Beogradu, uspešno potekajo. Tudi mednarodna skupnost pripisuje temu velikemu srečanju izreden pomen, saj bo priložnost za vsestransko obravnavo ključnih mednarodnih gospodarskih odnosov in razvoja.

Mika Špiljak, predsednik predsedstva Jugoslavije

Predsedstvo SFR Jugoslavije je na svoji redni seji 13. maja izvolilo za predsednika Mika Špiljka, delegata SR Hrvatske, za podpredsednika pa Vidoja Žarkovića, delegata Črne gore. Izvolitev so izvedli v smislu določil Ustave SFRJ in po vrstnem redu, ki ga določa poslovnik o delu predsedstva SFRJ. Ustava tudi določa, da traja mandat predsednika in podpredsednika samo eno leto.

OECD o Jugoslaviji

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj OECD ocenjuje, da so gospodarske razmere v Jugoslaviji resne in da je nujno čimprej sprejeti rešitve na dogovorjenih načelih. Hkrati ta mednarodna organizacija, v katero je včlanjenih 24 zahodnih industrijskih držav, meni, da je program gospodarske stabilizacije v Jugoslaviji odličen in dosleden in da že daje prve rezultate.

O gospodarskih razmerah v Jugoslaviji je razpravljal poseben odbor OECD, ki mu je prisostvovala tudi jugoslovanska delegacija. Po ocenah odbora ni bilo večjih razlik med pogledi strokovnjakov OECD in jugoslovanskimi predstavniki.

Posnetek z mednarodne kolesarske dirke Alpe-Adria, ki je v močni mednarodni konkurenci potekala po Sloveniji, delu Italije in Avstrije

jugoslavija in svet

gospodarske novice

Nevarna razmerja

Srednja Amerika vse bolj obremenjuje mednarodne odnose in ni prav veliko znamenj, ki bi napovedovala boljše čase na tem območju.

Ameriški predsednik Ronald Reagan je prepričan, da mora skoraj za vsako ceno (za zdaj na srečo ne prav za vsako) ustaviti »sovjetski prodor« v Srednjo Ameriko.

Njegov aprilski govor v kongresu (sam zase povsem neobičajen, saj se za to odločajo ameriški predsedniki le izjemoma), s katerim je hotel pridobiti ameriško javno mnenje in vplivne osebnosti političnega vrha za svojo politiko, še vedno pušča prej hude dvome kot kaj drugega tudi med Američani samimi.

Teza predsednika Reagana je na kratko naslednja: Združene države Amerike so v nevarnosti zaradi vse močnejšega sovjetskega (prek Kube in Nikaragve) vpletanja v Srednjo Ameriko. Zato se morajo temu postaviti po robu, kajti če ne bodo zavrnili sovjetskega pritiska tu, tako rekoč pred ameriškim pragom, kje ga potem sploh lahko? Če ne bodo trdni in odločni, bo to znamenje popuščanja pred nasprotnikom in zaradi tega jim bodo zavezniki zamerili, še več, zavezništvo bo skrhano, ogroženo.

V enem stavku: predsednik Ronald Reagan vidi vse, kar se v Srednji Ameriki dogaja, le kot delček in sestavni del splošnega ameriško-sovjetskega merjenja sil in tekmovanja med blokoma za svetovni prestiž.

Vsakdo ima kajpak pravico, da vidi razmere in dogajanja po svoje, skozi svoja očala, a prav tako mora biti pripravljen tudi na drugačne poglede.

Poglejmo enega: to, kar se dogaja v Srednji Ameriki, je predvsem posledica do skrajnosti prignanih notranjih nasprotij, političnih in gospodarskih kriz.

Rečeno še malce drugače: vse, kar se dogaja v Srednji Ameriki, se dogaja zato, ker smo tu priča (v različnih oblikah) boju in prizadevanju velike večine ljudi, da bi živeli manj revno, manj v strahu, z več upanja in človeškega dostojanstva.

Sovjetska zveza zanesljivo nima nič proti temu, da bi prodrla na to območje (za pravšnjo, se pravi ne preveč visoko, ceno) in prav gotovo tudi v omejenem obsegu izrablja priložnosti, ki se za to ponujajo – toda naprtiti njej vso krivdo za previranja v Srednji Ameriki ni ne samo pošteno in pravično, marveč preprosto ne drži.

Kot velesila in neposredno zainteresirana sosedica imajo Združene države Amerike razumljive interese na tem območju (ne nazadnje tudi varnostne: če bi se, samo za primer, v Nikaragvi nenadoma pojavile strateške rakete, naperjene proti ZDA, bi to lahko upravičeno vzbujalo najrazličnejše možne odgovore). Toda ZDA bi svoje življenjske interese na tem območju najbolje zavarovale z zares iskrenim in poštenim sodelovanjem (gospodarskim in vsem drugim) z vsemi državami Srednje Amerike – ne pa s tem, kar počnejo sedaj.

Povedano naravnost: če bi predsednik Reagan namenil denar, ki ga zdaj njegova vlada že mesece troši za pritiske na Nikaragvo, za gospodarsko pomoč tej državi, bi se napetost med državama zmanjšala, odnosi pa popravili.

Za sodelovanje (in proti pritiskom, vmešavanjem, grožnjam vseh vrst) se zavzema tudi Jugoslavija, ki je bila med dejavnejšimi državami januarskega sestanka koordinacijskega biroja neuvrščenih v Managui. Tam so neuvrščeni tudi sprejeli okvir za rešitev srednjeameriških zadreg. Ponudili so roko sodelovanja.

Za zdaj ta roka sega v prazno.

Janez Čuček

Novi odseki transjugoslovanske ceste

Pred nedavnim so se v Ljubljani, pozneje pa v drugih jugoslovanskih republikah, mudili predstavniki Evropske investicijske banke in Mednarodne banke za obnovo in razvoj, ki so se pogovarjali o možnostih najetja novih kreditov za gradnjo cestnega omrežja v Jugoslaviji, v prvi vrsti posameznih odsekov transjugoslovanske ceste, ki bo v celoti dolga 1.164 kilometrov.

V Sloveniji je med najpomembnejšimi deli gradnja ljubljanske južne obvoznice, ki bo potekala po barjanskih tleh in bo zaradi tega še posebno težavna in draga, z vrsto mostov in nadvozov. Posojilo bodo predvidoma dobili tudi za gradnjo tretje faze mariborske obvoznice, ki predstavlja del »pirnske« avtoceste in se pri Zagrebu pridruži transjugoslovanski cesti. Poleg tega pričakujejo posojilo tudi za dobrih 12 kilometrov dolg dodatni pas ob sedanji magistralni cesti med Šmarjem Sap in Višnjo goro.

Polovica zmogljivosti dela za izvoz

Tovarna nogavic Polzela načrtuje letos precej povečati izvoz. Še pred tremi leti, ko se je Tovarna nogavic iz Polzele že uvrstila med največje proizvajalce nogavic na jugoslovanskem trgu, nogavic niso izvažali, saj so vso proizvodnjo zlahka prodali doma. Stvari pa so se zadnje čase spremenile, saj morajo kar 90 odstotkov surovin uvoziti in zato postaja izvoz pomembna postavka pri načrtovanju. Prodreti na svetovni trg, ki je precej zasičen in kjer vlada huda konkurenca, za Tovarno nogavic ni bila lahka naloga. Vztrajati pa so morali. In lansko leto je že 34 odstotkov proizvodnih zmogljivosti delalo za izvoz. Letos bo za tujino delalo že polovico strojev. Domače tržišče bo seveda zaradi tega nekoliko slabše založeno, vendar kot zatrjujejo v Polzeli, redni odjemalci niti ne veliko slabše.

Petina proizvodnje za IZVOZ

Slovenske železarne načrtujejo letos, kljub nenehnemu strahu pred slabšo preskrbo z reprodukcijskim materialom in surovinami, nekoliko večjo proizvodnjo od Lanske. V treh železarnah (Jesenice, Ravne, Štore) bodo proizvedli 846 tisoč ton jekla in skupaj s štirimi predelovalci (Plamen, Veriga, Tovil, Žična) dali na trg nekaj manj kot 800 tisoč ton izdelkov iz jekla. Jeseniška železarna je lansko leto doma prodala 347.881 ton izdelkov in izvozila 67.088 ton. Letos bodo domačemu trgu ponudili 351.680 ton, tujemu pa 75.060 ton. Železarna Ravne je lani prodala skupaj 141.806 ton izdelkov, od tega 34.068 ton v izvozu. Letos bo domačemu trgu ponudila nekaj manj, le 102.938 ton, izvozila pa 38.694 ton izdelkov. Železarna Štore je lani doma prodala 143.552 ton blaga, izvozila pa 35.727 ton. Letos bodo doma prodali le 140.105 ton, izvozili pa 39.158 ton. Skupaj bodo Slovenske železarne prodale doma 599.171 ton blaga, izvozile pa 152.912 ton, kar je 20,5 odstotka proizvodnje. SOZD Slovenske železarne načrtujejo, da bodo v letošnjem letu doma prodale za 35,7 milijarde dinarjev in izvozile za 8,4 milijarde dinarjev. Prodaja naj bi bila v primerjavi z lanskim letom večja za 36 odstotkov.

200 avtobusov za Saudovo Arabijo

Tamovi delovni organizaciji Avtomontaza je uspelo podpisati pogodbo o izvozu avtobusov v Saudsko Arabijo. Gre za izvoz 200 avtobusov turistične izvedbe TAM 190 A 11 s klimatsko napravo v vrednosti 8 milijonov dolarjev, ki jih bodo izdelali v ljubljanski Avtomontazi. V okviru prodajne pogodbe sta se prodajalec in kupec dogovorila tudi o izvozu posebnih servisnih vozil. Tamovi strokovnjaki bodo pomagali pri gradnji servisnih delavnic in pri šolanju potrebnega kadra. Najpomembnejši pa je dogovor o dobavi rezervnih delov. TAM se bo tako prvič pojavil na tržišču Saudove Arabije, kar je ob izredno močni konkurenci velik uspeh, obenem pa izziv za trdnjše usidranje na tem tržišču.

Izvoz znanja

Kranjska Sava, naš največji izvoznik gumenih izdelkov, je začela prodajati tudi znanje. Razvojno tehnološki inštitut te delovne organizacije je v nekaj zadnjih letih začel uvajati svoje lastne rešitve v proizvodne programe za industrijo pnevmatike. Plod sodelo-

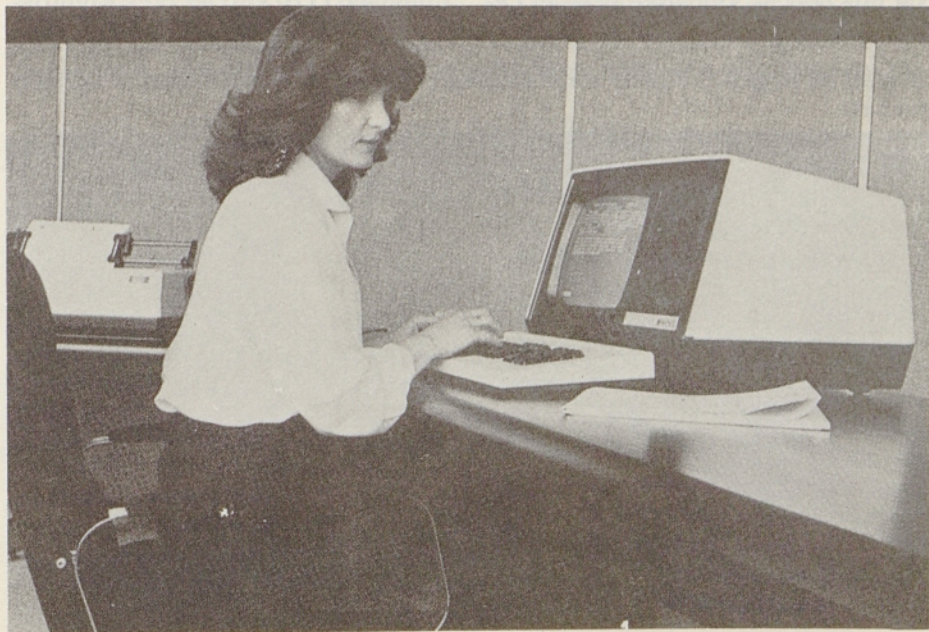
vanja razvojnega inštituta in tehnične službe so projekti za gradnjo tovarne gumenih izdelkov. Eno takih tovarn je Sava že zgradila v Rumi, kjer izdeluje jo pnevmatiko za traktorje.

Prihodnji mesec bo Sava prvič sodelovala na mednarodnem natečaju v Maleziji. Gre za gradnjo velike tovarne gumenih izdelkov. Sava bo ponudila celotno tovarno za gradnjo diagonalnih gum za osebne avtomobile, avtobuse, transportna in posebna vozila, za traktorje, prikolice in posebna kmetijska vozila, zunanje in notranje gume za dvokolesa, mopede, motorje, transportne trakove, gumene obloge za valje, PVC sintetično usnje in folije ter zračne blazine. Gre za kompletno ponudbo, ki obsega idejni osnutek gradnje tovarne, izbor tehnoloških postopkov, sodelovanje pri izbiri in montaži opreme, uvajanje poskusne proizvodnje in nulte serije pa tudi šolanje kadrov ter marketing.

Otroški pisalni stroj

V Mehanotehniki v Izoli so začeli pred nedavnim izdelovati nekaj novih igračk, s katerimi naj bi letos na tujih trgih zaslužili vsaj 3 milijone dolarjev. Najbolj ponosni so na igralni pisalni stroj s 56 kovinskimi znaki, ki ni več samo igračka, saj otroci nanj lahko v resnici pišejo. Letos bodo izdelali 200 tisoč teh strojev, za skoraj vse pa so že podpisali ustrezne prodajne pogodbe s tujimi kupci. Samo ta pisalni stroj naj bi letos Mehanotehniki prislужil 2 milijona dolarjev. Na tuje trge strojčke prodajajo po 11 dolarjev kos, doma pa jih bodo začeli prodajati šele ob koncu leta. Sprva bodo za strojčke potrebovali okrog 10 odstotkov uvo-

Mikroročunalnik Partner, ki ga izdeluje Iskra-Delta, je razultat lastnega razvoja in proizvodnje, namenjen pa je za široko uporabo na različnih področjih obdelave podatkov

ženega materiala, kmalu pa bodo potrebovali le še 5 odstotkov delov iz uvoza. Za izdelavo novih igračk bodo v tovarni zaposlili nekaj deset novih delavcev.

Iskrin Partner

Delovna organizacija Iskra-Delta iz Ljubljane je pred nedavnim na konferenci za novinarje predstavila slovenski mikroročunalnik Partner, ki so ga v celoti razvili strokovnjaki Iskre-Delte. To je prvi večji uspeh pred kratkim združenih podjetij v enotno delovno organizacijo, ki sta poenotili program in ga skrčili na izdelovanje dveh tipov mikroročunalnikov, en tip srednjih, odločili pa so se tudi samo za en terminal. Skratka, opustili so proizvodnjo vseh tistih računalnikov, ki so bili vezani na licence.

Seveda pa to ne pomeni, da zdaj ta delovna organizacija izdeluje računalnike samo iz domačih delov. V bistvu je pri izdelovanju računalnikov za nakupovanje delov na prostem trgu in za sestavo računalnikov iz teh delov po domačih zamislih in konstrukcijah. To pomeni licenčno neodvisnost in izbiro najboljšega, kar je mogoče dobiti na svetovnem trgu mikroelektronike. Delež domačega materiala v teh računalnikih pa je čedalje večji, čeprav nikoli ne bomo dosegli domačega računalnika, saj se kaj takega ne bi niti splačalo.

Iskra-Delta namerava letos izdelati 3000 terminalov, 1000 mikroročunalnikov, 100 mini računalnikov in 15 srednje velikih računalnikov z zmogljivostjo centralnih procesnih enot do 8 megabajtov. 70 odstotkov proizvodnje so že prodali.

Zdravstveni turizem v Sloveniji

V Sloveniji se vedno bolj uveljavlja tako imenovani zdravstveni turizem, če naj tako imenujemo tiste zmogljivosti in prizadevanja ter ponudbe, ki se navezujejo na številna naravna zdravilišča, katerih osnova so mineralni izviri, se pravi toplice in slatine. Statistika turističnega obiska za nekaj zadnjih let kaže izredno povečan obisk v teh naših letoviščih oziroma zdraviliščih.

Slovenska naravna zdravilišča se uveljavljajo tako med domačimi kakor tudi med tujimi turisti oziroma bolniki, ki si želijo zdravja in hkrati rekreacije in sprostitve.

Naši zdraviliški kraji se uveljavljajo s svojo celotno ponudbo in ne le s svojimi strogo zdravstvenimi prvina, se pravi, da so obenem tudi turistični kraji. Tradicija nam pove, da se je začel turizem v Sloveniji razvijati ravno na zdravstveni osnovi. Nekdaj so bili pogoj za turistične izkaznice papirji, ki so jih potrdili zdravniki. Tako so stopili v turizem tudi taki kraji, kot sta Bled in Opatija. Kasneje, zlasti v povojnih letih, so se ti kriteriji spremenili; dovolj je bilo že, da so nekje zgradili hotel, pa se je kraj lahko oklical za turističnega. Kaže pa, da se danes vsaj delno vračamo k nekdanjim kriterijem, le da jih pojmujejo širše. H klimatskim predpogojem dodajamo še zdravstvene in rekreacijske zmogljivosti, ki so nepogrešljivo dopolnilo vseh hotelskih zmogljivosti. Celo obmorski kraji ne morejo nuditi več samo morja, sonca in hotelskih sob. Vedno bolj nas zanimajo tudi zdravstveni objekti, šport in rekreacija, ki naj dopolnjuje prve.

Slovenija ima izredne pogoje za razvoj »širokega« zdravstvenega turizma, saj ima odlične klimatske pogoje. Le-

tem pa so številni termalni izviri izredno dragoceno dopolnilo. Zato bo treba načrtovati turistični razvoj – in prodor na tuje trge – ne le na osnovi obmorskega ali gorskega smučarskega turizma, temveč tudi na klimatskih in zdraviliških osnovah. Termin »klimatsko zdravilišče« ali »klimatski kraj« je bil v turistični ihti in hlastanju povojnih let skoraj pozabljen, vsekakor pa zapostavljen; sedaj pa se vračamo k njemu. Turistični kraji v svoji reklami in predstavitvi spet poudarjajo to nekdanjo – klimatsko – slavo kot pomembno prvino sestavljanja in predstavljanja današnje ponudbe, ki pa mora ustrezati novim, širšim in na splošno večjim zahtevam.

Zdaj pa vas vabimo na bežen sprehod po slovenskih naravnih zdraviliščih, ki jih odlikuje tudi ustrezno podnebje.

Dvanajst naravnih zdravilišč

Slovenska naravna zdravilišča, ki jim je pristojni republiški upravni organ priznal status, so v okviru svoje poslovne skupnosti opredelila indikacije in kontraindikacije za zdravljenje ter utrjevanje zdravja in delovne sposobnosti. To opredelitev je v celoti sprejela zdravstvena skupnost Slovenije.

ATOMSKE TOPLICE – PODČETRTEK z nadmorsko višino 220 metrov ležijo sredi gornjega Obsotelja, ob mejni reki Sotli in zahodnih obronkih Rudnice. Z železnico so toplice povezane s Celjem (40 km), Ljubljano (142 km), Mariborom, Zagrebom in Avstrijo. Cesta povezuje toplice z Mariborom (60 km), Celjem (40 km), Ljubljano (110 km) ter prek Kumrov-

Novi hotel Dobrna v Dobrni prenoči veliko gostov

ca z Zagrebom (59 km).

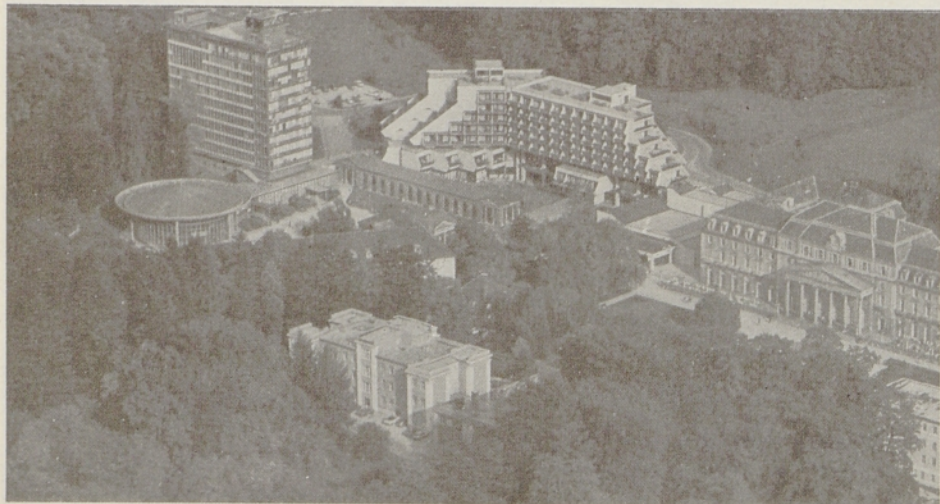
Voda s temperaturo od 32 do 37 Celzijevih stopinj je priznana za blago radioaktivno-hidrokarbonatno in hipotermalno. Zdravstveno službo sestavlja 20-članska ekipa zdravnikov, fizioterapevtov in drugih strokovnih kadrov. V bolniškem oddelku je okrog 30 postelj, a gostom je na voljo še 235 ležišč v sodobnem hotelu Atomske toplice B kategorije, ki ima pokrit termalni bazen, savno, trim kabinet in tudi odprt bazen.

Začetke zdravstvene službe v Podčetrtku lahko iščemo že v 13. stoletju, ko so tu zgradili grad. Fevdalni gospodje so že zavoljo lastne blaginje vneto podpirali toplice. Danes v njih uspešno zdravijo raznovrstna revmatična obolenja, kožne bolezni, bolezni ožilja, nevrološke bolezni, bolezni žlez notranjic in stanja po poškodbah lokomotornega sistema.

ČATEŠKE TOPLICE z nadmorsko višino 142 metrov ležijo ob bogatih vrelih na desnem bregu Save, nedaleč od izliva reke Krke, pod severnimi obronki Gorjancev, nedaleč od Brežic. Toplice so povezane z magistralno cesto Ljubljana–Zagreb. Od Ljubljane so oddaljene 103 km, Zagreb 35 in od Trsta 207 km.

Termalni vreli so bili odkriti leta 1797, kasneje po poplavi zasuti in ponovno usposobljeni v letu 1854. Pozneje so jih postopoma dograjevali in posodabljali.

Pogled na Rogaško Slatino z Zdraviliškim domom, hotelom Donat in okroglo pivnico

Čateške toplice izkoriščajo več izvirov termalne vode s temperaturo od 43 do 62 Celzijevih stopinj in radiativnostjo 3,2 do 10,3 Macheovih enot. Voda sodi med akroterme, ki zdravilno delujejo na področju kroničnih bolezni, še posebno pa boleznih gibalnega aparata. Med izrecno priporočljive indikacije prištevamo revmatoidni artritis, degenerativne bolezni sklepov in hrbtenice, prav tako pa tudi poškodbe lokomotornih organov in perifernih živcev. Na balneoterapijo ugodno reagirajo nevralgije, nevritisi, nekatere ginekološke motnje pa cirkularne in endokrine motnje. Bazen s termalno vodo je v novem hotelu Terme, tudi v hotelu Zdraviliški dom; sicer pa imajo terme Čatež kar pet bazenov, med katerimi je tudi olimpijski.

DOBRNA, zdravilišče, leži na 395 metrih nadmorske višine, je 20 km od Celja, kjer je tudi najbližja železniška postaja. Med zdraviliščem in Celjem je redna avtobusna zveza večkrat na dan.

Zdravilišče je omenjeno že v zapisih gospe Neuhaus kot »Toplice« v letu 1582, leta 1624 pa je Matija Gačnik zdravilišče obnovil in priredil za javno kopanje. O tem govori napis, vklesan v marmorno ploščo, ki je še danes vgrajena v steni kopališkega bazena.

Akratothermalni vreli iz globine 500 do 1200 metrov donajajo vodo s temperaturo 36,5 Celzijevih stopinj. Ta voda nadvse uspešno zdravi ginekološke, ortopedske, revmatične in nevrološke bolezni pa razna posttravmatska in psihična stanja.

V novem, sodobnem hotelu Dobrna B kategorije je 222 postelj, v hotelu Zdraviliški dom C kategorije pa 78 postelj. V prvem hotelu, ki ima kar štiri zvezdice, so gostom na voljo med drugim medicinsko-kozmetična nega, savna, solarij, termalni bazen s sončno teraso in trim kabinet.

DOLENJSKE TOPLICE so obdane s smrekovimi gozdovi in vinorodnimi griči. Ležijo v naselju istega imena, 179 metrov nad morjem, in jih odlikuje mila predalpska klima. Zdravilišče je oddaljeno 12 km od Novega mesta, kjer sta železniška in avtobusna postaja. Do Ljubljane je 69 km, do Zagreba 76 km.

Zdravilno vodo so uporabljali že v 14. stoletju, temelje zdravilišča pa je postavil knez Ivan Vajkard Aueršperg.

V Dolenjskih toplicah je hotel Kopališki dom B kategorije s 163 posteljami pa hotel Zdraviliški dom B kategorije s 67 posteljami.

V teh toplicah s pridom zdravijo revmatična obolenja, stanja po poškodbah in operativnih posegih na lokomotornem aparatu, ko je potrebna medicinska rehabilitacija, nadalje brazgotine po poškodbah, ginekološke

bolezni (kronična vnetja rodil, hormonske težave, stanja po ginekoloških operacijah), živčna obolenja in obolenja žil.

ZDRAVILIŠČE LAŠKO je v prijetnem mestu z istim imenom ob spodnjem toku reke Savinje. Leži na nadmorski višini 232 metrov in je od Ljubljane oddaljeno 85 km, Maribora 68 km, Celja 11 km in Zagreba 90 km. Dosegljivo je po sodobni regionalni cesti in tudi po železnici.

Zdravilišče Laško je bilo zgrajeno v letih 1852 in 1856 in je bilo dolgo vrsto let med najbolj znanimi termalnimi kopališči. Med obema vojnama je bilo zelo poškodovano, potem pa obnovljeno in preurejeno v zavod za medicinsko rehabilitacijo.

V njem je hotel Zdravilišče B kategorije z dvema depandansama, skupaj štejejo vsi trije objekti 364 postelj, v mestecu Laško pa je še manjši hotel, ki je sodobno urejen.

V Laškem zdravijo stanja po poškodbah in operacijah na lokomotornem sistemu, stanja po opeklinah z deformacijami in funkcijsko prizadetostjo udov, živčna obolenja, revmatična obolenja pa motnje pri prekrvavljenosti udov.

MORAVSKE TOPLICE ležijo na robu široke pomurske ravnine pod južnimi obronki gričevnatega Goričkega, 186 metrov nad morjem in le streljaj od naselja Moravci v severovzhodni Sloveniji. Klima je tu zmerno kontinentalna.

Toplice so povezane z Mursko Soboto z rednimi in lokalnimi avtobusnimi progami; avtobusi so na voljo vsako uro. Prek Murske Sobote, oddaljene 8 km od Moravcev, so redne avtobusne zveze z Ljubljano (200 km), Zagrebom (157 km) ter vsako uro z Mariborom (51 km).

Naselje Moravci se v zgodovini prvič omenja po opustošenju Turkov v letu 1587. Leta 1960 so v Moravcih vrtali za nafto, izvrtali pa curek termalne vode, ki je danes kot naročena

za zdravljenje kroničnega vnetnega revmatizma, degenerativnega, sklepnega, izvensklepnega in metaboličnega revmatizma, sistemskega obolenja veziva, stanja po kirurških posegih in poškodbah lokomotornega aparata s funkcijskimi motnjami ter neinfekcijskih kroničnih dermatoz.

Poleg sodobnega hotela Termal, ki lahko sprejme kar 250 gostov in je B kategorije, so v Moravcih še lični bungalovi v panonskem slogu, ki imajo 150 ležišč.

Pri Moravcih pa velja še nekaj omeniti: zavoljo sorazmerno visoke temperature vode zdravilišče ni primerno za bolnike z nevrozami in kardiovaskularnimi motnjami.

ZDRAVILIŠČE PETIŠOVCI – LENDAVA: Temeljite laboratorijske raziskave so pokazale, da je voda iz vrtin v okolici Lendave in Petišovcev termomineralna, s temperaturo 52 Celzijevih stopinj in primerna za rekreacijo in preventivo v obliki kopeli in kopalnih kur, pa tudi za zdravljenje revmatičnih bolezni, stanj po poškodbah in operacijah na lokomotornem aparatu.

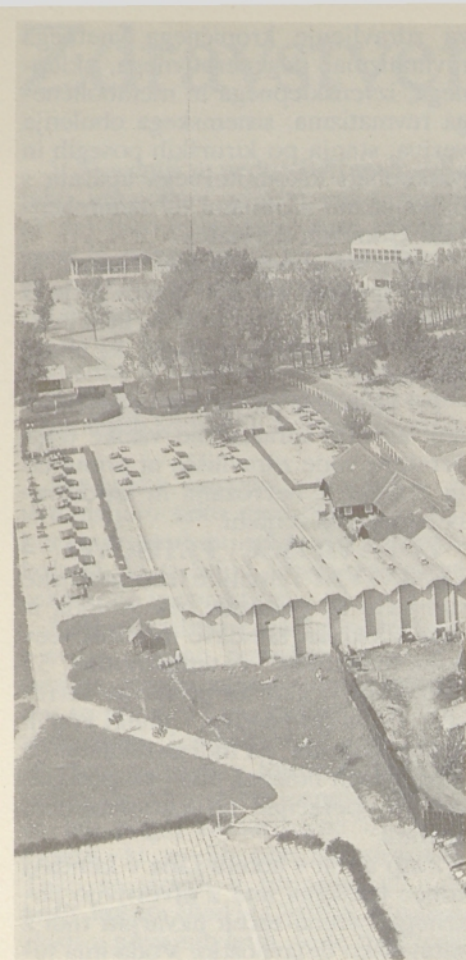
Zato so se v hotelu Lipa v Lendavi konec lanskega leta z otvoritvijo pokritega bazena začeli ukvarjati tudi z zdraviliško dejavnostjo. Voda ima tukaj 32 do 36 Celzijevih stopinj. Gostom pa so na voljo še prostori za osnovno diagnostiko in balneo-fizikalno terapijo s strokovno usposobljenim osebjem.

V hotelu Lipa je 31 sob, so trije apartmaji, skupaj je 141 ležišč, tu je tudi restavracija s 310 sedeži, pa aperitiv bar, taverna in posebna soba za družabne prireditve ali konference. Za organizirane skupine pripravijo tudi degustacije vin v vinski kleti Lendavskih gorci, ogled lendavskih zanimivosti in izlete v bližnje Bogojino, Filovce in Turnišče.

PTUJSKE TOPLICE so v neposredni bližini Ptuja, ki je s svojimi zgodovinskimi in kulturnim spomeniki, s svojim gradom in z obsežnimi muzej-

Šmarješke toplice so v toplih mesecih zelo obljudene

Zunanji bazeni v Čateških toplicah

Zdravilišče Radenci so danes eno vodilnih zdravilišč v Sloveniji in Jugoslaviji. Zanj je značilna visoka strokovna raven, dober obisk, visoka stopnja izkoriščenosti posteljnih kapacitet in visoka stopnja zadovoljstva gostov. Obenem pa je Radenska tudi nosilec turizma in njegovega razvoja v severovzhodni Sloveniji, saj je s preko 1500 posteljami in nekaj manj kot 8000 sedeži med največjimi organizacijami v Sloveniji v svoji dejavnosti.

Radenci so specializirani za diagnostično obdelavo srca in ožilja, rehabilitacijo po miokardnem infarktu, angini pectoris ter srčnih boleznih različnega izvora.

ROGAŠKA SLATINA z nadmorsko višino 228 metrov in milo predalpsko klimo leži nedaleč od Rogatca, po katerem je tudi dobila ime. Na severu omejujejo dolino mogočni gozdovi Boča in Plešivca z Donačko goro na skrajnem vzhodu. Proti jugu in zahodu se dolina steka v gričevnat svet, posejan z vinogradi, njivami in travniki.

Rogaška Slatina leži ob železniški progi Celje–Grobello–Zabok–Zagreb. Po asfaltni cesti je do Celja 33 km, Maribora 49 km, Ljubljane 108 km in Zagreba 92 km.

Prva poročila o rogaških vrelih segajo že več kot 300 let v preteklost. V letih 1685 in 1687 je mariborski medicus Grundel v obsežni knjigi Roitschocrene prvič znanstveno utemeljil zdravilnost teh vrelov.

V Rogaški Slatini je precej hotelov, tako da je v njej kar 1230 postelj. V zdravilišču zdravijo boleznih požiralnika, želodca in dvanajsternika, boležen ozkega in širokega črevesa, jeter, žolčnika, pankreasater presnove in še drugih boleznih.

ŠMARJEŠKE TOPLICE ležijo v zaprti dolini, ki jo obdaja dolensko gričevje, in so 169 metrov nad morjem. Klima je tu mila, predalpska. Zdravilišče je oddaljeno 12 km od Novega mesta, kjer je železniška in avtobusna postaja. Od Ljubljane so toplice oddaljene 86 km, od Zagreba pa 70 km.

Termalni vreli so bili znani že v srednjem veku. Prvi pisani podatki o uporabi zdravilnega vrelo so znani o leta 1740; leta 1800 pa so znani že pisani podatki o indikacijah za zdravilnost ter vrelov za razne boleznih. Po letu 1945 je bilo zdravilišče modernizirano.

V Šmarjeških toplinah je hotel z istim imenom, ki je B kategorije in ima 100 postelj, obstaja pa tudi naselje hišic s 40 posteljami.

V teh toplinah zdravijo psihonevroze, posledice poškodb in operacij na lokomotornem aparatu, degenerativna obolenja srčne mišice, stanja po poškodbah, obolenja perifernih živcev in živčnomišična ter mišična obolenja.

ZDRAVILIŠČE TOPOLŠICA leži le 10 km od Titovega Velenja, v nadmorski višini 395 metrov, z bogatimi termalnimi vreli v čudovitem naravnem okolju. V zdravilišču je 50 ležišč v eno in dvoposteljnih sobah.

V Topolšici so izredni pogoji za zdravljenje, rekreacijo, oddih in razvedrilo. V kraju prevladuje srednjegorska klima.

V zdravilišču zdravijo stanja po poškodbah in operativnih posegih na lokomotornem sistemu, komplikacije po poškodbah, stanja po hujših opeklinah, degenerativna obolenja sklepov in hrbtenice pa tudi živčno mišične boleznih.

Pripravila: Jagoda Vigele

skimi zbirkami pravi biser Slovenije. Ptujске toplice so tukajšnji nov turistično-rekreacijski center.

Prenočevanje nudi v Ptuj hotel Petrovio C kategorije, ki ima 52 postelj, z depandanso C kategorije Beli križ, ki ima 20 postelj.

Ptujske toplice zdravijo revmatična obolenja in stanja po poškodbah ter operacijah na lokomotornem aparatu, zdravijo pa tudi nevrološke boleznih (poškodbe in obolenja perifernih živcev).

RADENSKA – RADENCI leži 208 metrov nad morjem v severovzhodnem delu Slovenije pod obronki Slovenskih goric in na desnem bregu Mure. Blizu je jugoslovansko-avstrijska in jugoslovansko-madžarska meja. Predalpska klima prehaja na tem področju v milo kontinentalno.

Dobra je povezanost po asfaltni cesti skozi Radgono z Mariborom (45 km), Ljubljano (180 km), skozi Mursko Soboto ali Ljutomer–Ormož z Zagrebom (135 km).

Radenski vreli so bili odkriti leta 1833. Prva uradna analiza in indikacije za zdravljenje z mineralno vodo so bile sestavljene leta 1871. Po letu 1945 pa se je naravno zdravilišče moderniziralo in pričelo hitro razvijati. Minilo je že 100 let, odkar so se prvič odprla vrata radenskega zdravilišča in leta 1882 sprejela prvih 79 gostov.

Topla in zdravilna Slovenija, ki se vedno bolj turistično uveljavlja

Ali znate delati čipke?

Številni rojaki po svetu se ob raznih priložnostih spoznajo s tipičnim slovenskim spominkom – čipko, nekatera dekleta in žene pa so jih ali jih še izdelujejo tudi same. Vedno lepi so spomini na prijetne večere, ki so jih žene preživele ob čipkah, ob klekljanju v prijetni domači družbi. V zadnjih desetletjih je ta naša ljudska umetnost precej zamrla, v zadnjem času pa je zanj spet vse več zanimanja. Čipkanje v okviru pouka ročnih del spet poučujejo na številnih osnovnih šolah po Sloveniji, posebno pa se odlikuje šola v Žireh, kjer je zanimanje za učenje klekljanja tolikšno, da ne morejo sprejeti vseh. Med številnimi dekleti se zanj navdušuje tudi precej fantov.

Pred nedavnim je v Ljubljani organizirala čipkarski tečaj za odrasle znana čipkarica Julka Fortuna; tečaj je potekal pod pokroviteljstvom trgovskega podjetja Dom. Tečaj je obiskovalo okrog 70 deklet in žena.

Ob tem je vredno omeniti, da je pred nedavnim Julka Fortuna izdala ponatis svoje pesniške zbirke z naslovom »Iz srca do srca«, kjer je zbrala nekaj svojih, po ljudskih vzorih napisanih pesmi, posvečenih čipkanju in čipkaricam. Knjižico je uredila znana pesnica Neža Maurer, ki je v uvodnih besedah h knjigi med drugim zapisala:

»Po knjigi – kot pri človeku – najprej vidimo zunanost. Če nas pritegne, želimo spoznati tudi vsebino, notranost. Naslov Iz srca do srca že sam govori dovolj zgovorno, da piše avtorica tedaj, kadar ji je srce polno in ne more več molčati. Sama imenuje svoje pesmi »čipkarske in ljudske«. Čipkar-

zanimivosti

ske zato, ker je velika ljubiteljica in tudi soustvarjalka klekljanih umetnin; ljudske pa zato, ker so zapete preprosto kot ljudske pesmi in jih ljudje tudi zelo hitro povzamejo.«

Julka Fortuna je v zadnjem času znana tudi po izdelovanju miniaturnih »punkeljčkov« s čipkarskim priborom, ki so kot slovenski spominki odpotovali tudi na vse strani sveta. Skupaj z njenimi izdelki pa so poromale v svet tudi številne njene pesmi. Tudi njena nova izdaja pesmi je na voljo pri Slovenski izseljenski matici.

Olimpijsko zlato in srebro

Jugoslovanska vlada je uradna gostiteljica XIV. zimskih olimpijskih iger, zato bo tudi uradno izdala 3 zlatnike in 15 srebrnikov v čast iger, ki bodo v Sarajevu od 7. do 19. februarja 1984. leta.

Ti zlatniki in srebrniki bodo tudi zakonsko plačilno sredstvo; skovani bodo v strogo določeni pruf tehniki in bodo dostopni tudi zbirateljem, kar je pri olimpijskem denarju novost. Dosedanji olimpijski kovanci so bili namreč vedno namenjeni zgolj zbirateljem.

Po trije zlatniki bodo v setih, ki jih bo kar 55 tisoč in bodo razposlani v vse dežele sveta. Če primerjamo to število z dvema milijonoma zlatnikov, ki jih bodo skovale Združene države Amerike v čast poletnih olimpijskih iger, ki bodo v Los Angelesu, lahko takoj ugotovimo, da bodo jugoslovanski zlatniki čez nekaj let velika redkost.

Likovne osnutke za olimpijske kovance so naredili najboljši jugoslovanski umetniki tako, da so združili dediščino dežele gostiteljice s temo olimpijskih iger.

Na enem zlatniku bo uradni znak zimskih iger, na drugem bo portret Josipa Broza – Tita, tretji zlatnik pa bo prikazoval večni olimpijski ogenj. Na prednji strani vseh treh zlatnikov bo grb Jugoslavije skupaj z uradnim znakom XIV. zimskih olimpijskih iger.

Vrednost vsakega zlatnika bo označena s 5000 dinarji, njegov premer bo 24 milimetrov, težek bo 8 gramov, stopnja finosti bo označena s številko 900, setov s po tremi zlatniki pa bo 55.000.

Strokovnjaki zatrjujejo, da bo tudi srebrni olimpijski denar izredno lepo izdelan in da bo dejansko najlepši doslej. Ta komemorativni denar bo zajel široko panoramo dežele gostiteljice in tematiko olimpijskih iger.

Kolekcijo bo sestavljalo 15 srebrnikov, skovanih v treh različnih denominacijah. Srebrniki v vrednosti 100 dinarjev bodo prikazovali športe na ledu – hokej, hitro drsanje, umetnostno drsanje dvojic in bob-sankanje. Srebrniki v vrednosti 250 dinarjev bodo prikazali bogastvo in raznolikost jugoslovanske zgodovine in kulture. Srebrniki v vrednosti 500 dinarjev pa bodo portretirali zimske kros športe – tek na smučeh, slalom, skoke, biatlon in smuk.

Setov s po 15 srebrniki bo 110 tisoč, malo v primerjavi s 50 milijoni srebrnikov, ki jih bodo skovale Združene države Amerike za poletno olimpijado 1984. leta v Los Angelesu. Razen tega bo 60 odstotkov srebrnikov razposlano po Evropi, tako da bo manj kot njihova polovica na voljo zbirateljem v Združenih državah in Kanadi.

Situla spet v Vačah

Ob poti iz Spodnje Slivnice pri Vačah h geometričnemu središču Slovenije so zasadili 88 macesnov v spomin na pokojnega jugoslovanskega predsednika Josipa Broza Tita. S tem je ta kraj dobil še eno posebnost. Hkrati so v sosednjem Kleniku pri Vačah postavili štirikrat povečano kopijo znamenite vaške situle, najznamenitejše slovenske arheološke najdbe. Postavili so jo na graniten kamen v neposrednji bližini domačije pokojnega najditelja situle Janeza Grilca, ob vzhodu pobočja, vrh katerega je pred skoraj tremi tisočletji stalo ilirsko gradišče. Znamenito situlo so našli 17. januarja 1878, njeno povečavo pa je za »vrnitev« v Vače izdelal akademski kipar Vekoslav Bombač.

To novico objavljamo tudi kot dodatek k reportaži o geometričnem središču Slovenije, ki je bila objavljena v 6. številki Rodne grude.

Julka Fortuna-Gantar

Iz srca do srca

Kulturne dragotine Slovenije

Zamisel Cankarjevega doma v Ljubljani, da bi v nizu razstav prikazal izbor kulturnih dragotin z vseh koncev Slovenije, je za vse slovenske muzeje in obiskovalce takih razstav izredno dobrodošla. »Posamična pokrajinska kulturna središča naj bi razložila v osrednjem slovenskem kulturnem hramu na ogled tiste svoje kulturne dragotine, ki predstavljajo domače kulturne pojave v historični pomembnosti in estetski vrednosti,« pravi dr. Bruno Hartman, ravnatelj Univerzitetne knjižnice v Mariboru in hkrati urednik razstave Kulturne dragotine Slovenije iz mariborskih zakladnic. Ta razstava je bila druga po vrsti v tej zasnovi, prva je v minulemu letu – ob Prešernovem dnevu – prikazala zaklade Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

Gradivo, ki so ga letos predstavili Muzej narodne osvoboditve, Pokrajinski arhiv, Pokrajinski muzej, Umetnostna galerija in Univerzitetna knjižnica – pet mariborskih kulturnih zavodov, je reprezentančen izbor iz zakladov, ki jih hranijo ti zavodi in ki sodijo v kulturno dediščino več stoletij. Ti zakladi nam odkrivajo kulturne tokove, ki so jih sprožala in uravnavala mnoga ljudstva, družbeni razredi in sloji. Če s pojmom kultura zajemamo vse značilnosti dejavnosti nekega ljudstva in njegove primere, velja potemtakem to za mariborskega meščana, za mariborsko uradniško plemstvo, pôsle v mestu, dravske splavarje in polanske špeharje, za barvarje in usnarje, obrtnike in delavce, za pohorskega steklarja, slovenskogoriškega vinogradnika in viničarja, za duhovno in posvetno gosposko, za študente in popotne komedijante; skratka za vse, ki so živeli, delali in ustvarjali v mestu pod Pohorjem ob reki Dravi, v zavetju vinorodnih Slovenskih goric.

Izza davnine so tod živeli ljudje različnih ljudstev in jezikov – Kelti, Rimljani, predniki Slovencev in Nemcev. V mesto so prihajali in se v njem ustaljevali Židje, ljudje iz Italije, z Ogrskega, Hrvaškega, iz avstrijskih dežel, s Češkega, Bavarskega in drugih nemških dežel pa še od drugod. Gradivo, ki je bilo dober mesec razstavljeno v Sprejemni dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani, zgovorno govori o vseh teh časih. Iz dobe, ko so slovenske kraje naseljevala še neslo-

vanska ljudstva (Kelti in Iliri), so prav zanimive najdbe orodij in orožij ali pa nakita in celo steklarskih izdelkov.

Slovanski naseljenci, ki so ob prese-ljevanju narodov prišli v te kraje, žal niso zapustili posebnih sledi, zato pa toliko več ostalin priča o tujih, predvsem nemških osvajalcih, ki so si slovenske kraje podjarmili za dolga stoletja. Tu so organizirali čvrste fevdalne in kasneje državne tvorbe ter sicer oživili bogato kulturo, ki pa je popolnoma onemogočila slovensko narodnostno in kulturno življenje. Dokumentov o tej dobi je bilo na razstavi kar precej. Naj omenimo častitljive inkunabule iz škofijskega arhiva v Mariboru, dragocene listine iz srednjega veka in kasnejših stoletij, renesančni nakit pa likovne in druge umetnine, nabrane po štajerskih gradovih in trgih.

Nikakor pa ne moremo prezreti izdelkov baročnih mojstrov, pa naj gre za slovenjegraškega slikarja Straussa ali pa za veličastni kip sv. Caharije, delo mariborskega kiparja Strauba, ki je bil po drugi svetovni vojni razstavljen celo na svetovni razstavi v Parizu.

Razstava v Cankarjevem domu pa je hotela predvsem prikazati slovensko narodnostno in kulturno rast, ki se je tudi v Mariboru oziroma na Spodnjem Štajerskem uspešno upirala vse hujšemu nemškemu pritisku s severa.

»Prvi znanilci tega slovenskega pre-

bujanja so zagotovo že slovenski rokopisi (kalobski, leški), prvi določni dokumenti pa literarna in jezikovna prizadevanja severovzhodne slovenske pokrajine v 19. stoletju,« pravi mariborski zgodovinar Bernard Rajh. »Najbrž je težko določiti pomen Vilkmerejeve in Modrinjakove lirike pa Dajnkovih črkopisnih oziroma Kremplovih zgodovinopisnih akcij, vendar sta rta tem področju delovala tudi vse-slovansko usmerjena Murko ter organizator in literat Slomšek, posredno pa tudi Fran Miklošič.«

Nadaljevanje te narodnostne vne-me, pa tudi odločen odgovor nemškim izsiljevalcem, je ustanovitev mariborske Čitalnice (1861) in njeno neugnano narodno-kulturno delovanje ter organiziranje slovenskih časnikov v Mariboru. To, česar Levstik ni zmozel uresničiti na Kranjskem, so štajerski rodoljubi zmogli v zagrizenem nemškem Mariboru: leta 1868 je bil ustanovljen napredni slovenski časnik Slovenski narod, ki je zavzeto spremljal taborsko gibanje na Slovenskem. Ti dve nadvse pomembni akciji mariborskih Slovencev sta bili na razstavi predstavljeni z izvirnimi dokumenti. Najprej so to pravila Slovenske čitalnice, prve na Slovenskem, Slomškov program za njeno bèsedo, Tomanova programska pesem »Mar-i-bor«, nato pa prva številka Slovenskega naroda.

V naslednjih letih je slovenska zag-

Grad v mestu Maribor (Georg Matthäus Vischer: Topographia Ducatus Styriae... Iz Univerzitetne knjižnice Maribor)

J. Straub: Sv. Zaharija, les, pozlačen, polihromiran, v 235 cm, leto 1750, iz župne cerkve sv. Jožefa v Studencih pri Mariboru, razstavljen na svetovni razstavi v Parizu (Pokrajinski muzej Maribor)

nila smrt za slovenski Maribor. Tako pričajo tudi razstavljeni sezname ustreljenih, pretresljiva zbirka poslovilnih pisem, Polajnkove skice iz Mauthausna ali pa sezname odpeljanih slovenskih knjig, ki so jih merili le še s kilogrami.

Tako, korak za korakom, je razstava vodila skozi mariborsko (štajersko) zgodovino, skozi obdobja slovenskega narodnega samozavedanja in kulturnega boja v tem delu Slovenije; kot svetel spomin sijejo iz preteklosti drobne in nadvse dragocene dragotine, ki so pri številnih obiskovalcih v Cankarjevem domu v Ljubljani našle izredno prijazen sprejem.

In še nekaj besed o mariborskih kulturnih zavodih, ki so pripravili omenjeno razstavo!

POKRAJINSKI ARHIV je bil ustanovljen leta 1929. Njegov prvi arhivar je bil prof. Franjo Baš, ki je skrbel za potrebne prostore, akcesijo in ureditev fondov. Okupacija je arhiv zatekla v mariborskem gradu in ga priključila mestnemu muzeju. Leta 1964 se je osamosvojil dobil sedanje ime in delovno območje, ki obsega ozemlje 16 koroških, podravske in pomurske občine.

Zbranega gradiva je v Pokrajinskem arhivu 7000 tekočih metrov. Po letu 1958 je arhiv pripravil okoli 20 razstav, kar za arhivske razmere ni

vrste v Sloveniji. Postal je matica, iz katere je po osvoboditvi izšla vrsta drugih zavodov: 1952 Pokrajinski arhiv, 1954 Umetnostna galerija, 1958 Muzej narodne osvoboditve in 1959 Zavod za spomeniško varstvo.

Za starodavnimi zidovi mariborskega gradu se odvija sicer precej skrito, a zato nič manj dejavno in družbeno zavzeto življenje. Pokrajinski muzej je eden največjih muzejev ne le v Sloveniji, marveč v Jugoslaviji, po svojih zbirkah pa je znan tudi onstran domačih meja.

UMETNOSTNA GALERIJA je leta 1954 odprla svoje prostore z razstavo del upodabljalajočih umetnikov Slovenije. Z ustanovno listino je kot regionalni zavod prevzela funkcijo, da zbira, ureja in raziskuje likovno kulturno dediščino predvsem v severovzhodni Sloveniji ter organizira občasne razstave. V depojih hrani bogat fondus likovnih del od konca 19. stoletja do danes. V razstavnih prostorih prikazuje stalno zbirko, ki je osnovna sestavina galerije.

Letos mineva 80 let, kar je bila ustanovljena predhodnica današnje mariborske **UNIVERZITETNE KNJIŽNICE** – študijska knjižnica. Ogromno zaslug ima zanjo njen dolgoletni ravnatelj prof. Janko Glazer.

Z nastankom mariborske univerze leta 1975 se je preimenovala v Univerzitetno knjižnico Maribor. Danes šteje že skoraj 500 tisoč enot knjižničnega gradiva in več sto tisoč dokumentacijskih zapisov, čez 8000 vpisanih članov; letno izposodi okrog 160 tisoč enot knjižničnega gradiva in da približno 60 tisoč informacij. V njej dela 50 delavcev.

MUZEJ NARODNE OSVOBODITVE v Mariboru je bil ustanovljen leta 1958 kot samostojna ustanova. Njegove stalne in občasne razstave si letno ogleda poprečno 75 tisoč obiskovalcev, razstavlja pa tudi v šolah in tovarnah.

Vsako leto se zvrsti v muzeju od 800 do tisoč strank. Del teh obiskovalcev potrebuje muzejsko gradivo za raziskovalno delo, drugi prihajajo v muzej po razna potrdila, prepise dokumentov, podatke za preimenovanja ulic in zavodov, podatke za spominska obeležja in podobno. Narodnoosvobodilni boj je še vedno tesno povezan z vsakdanjim življenjem in zato tako veliko ljudi, ki prihajajo v muzej.

Jagoda Vigele

Pohorsko steklo: steklenica iz l. 1792, kozarec z monogramom B. W., steklenica z upojenim šopkom (Pokrajinski muzej Maribor)

malo. Leta 1976 je arhiv začel izdajati Gradivo za zgodovino Maribora, ki je izšlo že v sedmih zvezkih. Poleg tega izdaja arhiv še druge publikacije, kataloge in vire ter sodeluje pri republiških raziskovalnih nalogah.

Leta 1903 so v Mariboru odprli vrata današnjemu **POKRAJINSKEMU MUZEJU**. Že leta 1938 si je pridobil status pokrajinske ustanove, prve te

Sam delal, sam jel, sam pil.

Sebi seješ, sebi žanješ.

nanost poenjela, najbrž zaradi vse bolj napadalne protislovenske gonje Nemcev. Prav zato je bila toliko bolj presenetljiva, a sicer tudi učinkovita akcija, ki je sprožila ustanovitev slovenskega Zgodovinskega društva v Mariboru leta 1903 ter postavitve Narodnega doma. Zgodovinsko društvo je kmalu preraslo začetne okvire in si zlasti s svojo znanstveno publikacijo Časopis za zgodovino in narodopisje zagotovilo tudi mednarodni sloves. Društvo je s svojim znanstvenim delom potrdilo upravičenost vseh prejšnjih slovenskih prizadevanj, tako pa je lahko uspešno organiziralo vrsto institucij, ki jih danes poznamo pod imeni že zgoraj naštetih razstavljalcev v Cankarjevem domu v Ljubljani.

Pravo kulturno delo se je v Mariboru razmahnilo med vojnoma, ko je general Rudolf Maister z bliskovito akcijo priključil Maribor k novi jugoslovanski državi. Zdaj je nemštvo moralo, čeprav nerado in tudi ne dokončno, dati prostor neustavljivi kulturni akciji vse dotlej zatiranega slovenskega življa. Razstava je to novo kulturno življenje v Mariboru skušala prikazati z izborom likovnih del umetniškega kluba Grohar pa tudi drugih, z dokumenti o delovanju prvega poklicnega slovenskega gledališča v Mariboru in s kulturno revijo Obzorja.

Druga svetovna vojna naj bi pome-

Ali je slavni italijanski pesnik res zahajal v naše kraje?

Pekel iz »Božanske komedije«

Ne več kakor dva kilometra od Tolmina proti severu, kjer se narava razkrije popotniku v vsej svoji lepoti planinskega kraljestva, si je utrl pot v pečevje divji potok Tolminka, ki buči in se peni v brezštevilih slapovih. Se združi s hudourniško Zadlaščico in se končno zlije v Sočo. Lepe in divje so tesni Tolminke, ki jih nikoli ne obsije sonce, in kjer vratolomno višino prepada premaguje drzni Hudičev most. Edinstvena slika narave, podoba nepopisne lepote ter demonskih globeli strahovitih prepadov.

Ozka in deloma zavarovana steza se strmo spušča v globino in ponekod sledi bučočemu gorskemu potoku prek drznih galerij in prepadov. In odpira

se nam nepozaben pogled na Korita potoka Tolminke ter tesni Skakalce ob Zadlaščici. In komaj sto metrov nad Hudičevim mostom zeva v skalovju odprtina Zadleške jame, ki se je zažrla globoko v pečevje.

Votlina pesnika Danteja

Pa vendar okoliški živelj zijalko v pečevju nad Hudičevim mostom že stoletja naziva »Dantejeva jama«. Da, tik ob jamskem žrelu je celo vzdana kamnita plošča z vklesanim napisom: »Kot gost oglejskega patriarha Pagatta della Torre v gradu Kozlov rob nad Tolminom je leta 1319 zrl lepoto kraja in strahoto teh sotesk pesnik Dante Alighieri.«

Med okoličani je še vedno ohranjeno izročilo, da je pesnik Dante Alighieri iz gradu Kozlov rob čestokrat prihajal k prepadnim drasljam Tolminke, posedal pred Zadleško jamo ter občudoval lepoto divjega potoka. Domačini so prepričani, da je moral italijanski pesnik prav v prizorih neukrotljive narode nad Tolminom najti motiv za svojo znamenito epsko pesnitev »Božansko komedijo«. In prav zavoljo starega ljudskega izročila se je votline nad Hudičevim mostom že v daljni preteklosti v ljudskem poimevanju prijelo ime Dantejeva jama.

Zapis Franceta Bevka

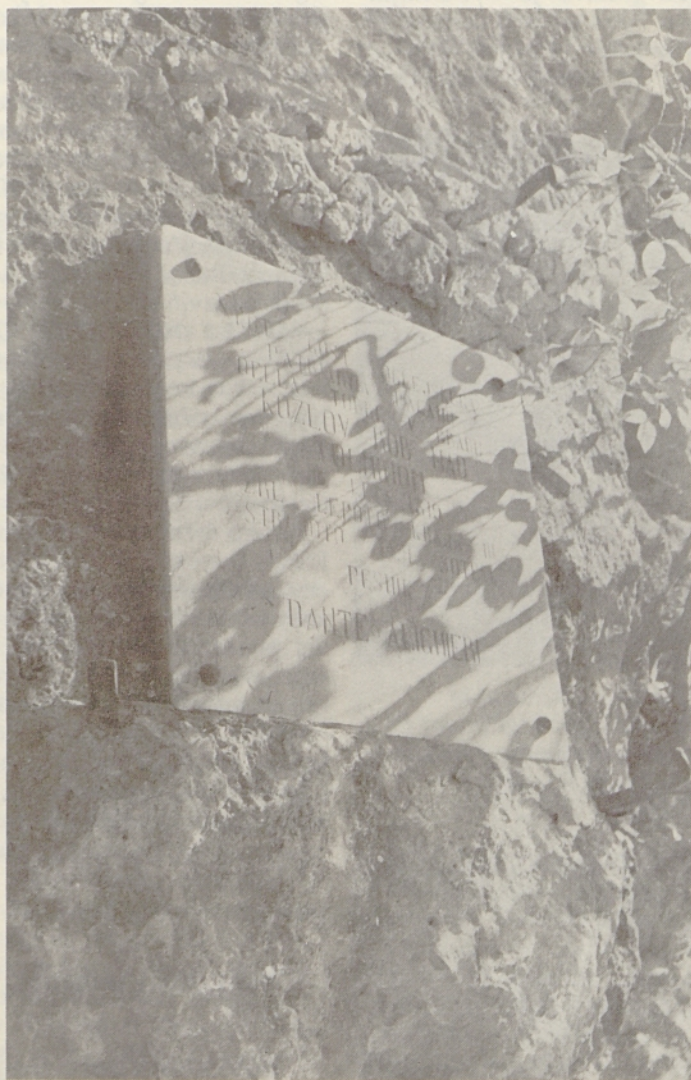
V tanki knjižici, mladinskem potopisu pod naslovom »Ob morju in Soči« pisatelj France Bevk poleg tesni Tolminke omenja tudi Dantejevo jamo nad Hudičevim mostom. Ob vsem tem pa seveda ne smemo pozabiti, da se je Bevk rodil v Zakojci nad Cerknim in je tudi kasneje dolga leta živel na Primorskem v okolici Gorice. Kot domačin iz teh krajev je bržkone večkrat obiskal Tolmin in nikakor ne moremo dvomiti, da se ne bi poglobil v ljudsko izročilo o Dantejevi jami nad prepadi Tolminke. Kot izobraženec pa je seveda dobro poznal krajevno zgodovino Tolmina in okolice.

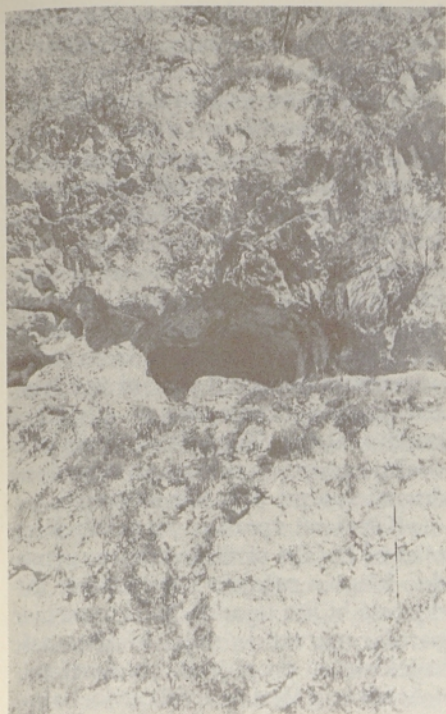
Bevk v tem potopisu omenja v bližini Tolmina z drevjem in grmovjem porasel stožčast hrib in na njem še komaj vidne ostanke starega zidovja. To je vzpetina Kozlov rob, na katerem je nekoč stal mogočen grad tolminskih grofov. Pisatelj poudarja, da so bili tolminski grofje sila kruti in da je preprosti živelj o njih napletel vrsto pripovedk. Tako o grofu Meninu trdijo, da je živega vrag odnesel, o nekem drugem pa, da so ga uši snedle. Vendar pa pisatelj v potopisu pojasnjuje, da so vse te pripovedke zgolj plod ljudske domišljije in da so Tolminci vse te težave svoji hudi gospodi le želeli.

Bevk v potopisu tudi razlaga, da je grad na Kozlovem robu močan potres tako razmajal, da ga ni kazalo več popravljati in zato so grofje v Tolminu sezidali graščino, ki stoji še danes.

Od časa do časa je bil Tolmin, ki je v srednjem veku pogosto prehajal iz rok v roke, tudi pod Oglejskimi patriarhi. In ti so bili sezidali Dvor, kamor so hodili poleti na oddih. Pisatelj sicer ne zna natančno pojasniti, kje naj bi ta dvor nekdam stal, meni pa,

Pred vhodom v Zadlaško jamo je v skalovju vzdana plošča, ki zatrjuje, da se je pesnik Dante Alighieri leta 1391 zadrževal v Tolminu

Vhod v Zadlaško ali Dantejevo jama nikakor ni takšen, da bi pesnik v njem našel motiv svojega pekla v Božanski komediji

vsaj tako domnevajo nekateri zgodovinarji, da naj bi ga pozidali tik pred izlivom Tolminke v Sočo. In prav tam naj bi baje patriarh Rajmund della Torre nekoč gostil italijanskega pesnika Danteja. In komaj pol ure od tod zija v pečevju ob Tolminki skalnata votlina, Zadlaška ali Dantejeva jama. Baje je pesnik rad zahajal k njej in ondi pisal. Tam blizu je tudi Hudičev most.

Koliko je resnice v ljudskem izročilu?

Nobenega dvoma ni in tudi zgodovinsko je dokazano, da je grad na Kozlovem robu obstajal. Zgodovinski viri navajajo, da je prav pod Kozlovim robom bržkone obstajalo najstarejše tolminsko naselje, saj so leta 1965 v bližini odkrili ilirsko grobišče. Na Kozlovem robu pa je še v karolinški dobi stal osrednji grad Tolminskega. Stavbo so potresi večkrat prizadeli in sicer v letih 1348 in 1511 in kljub obnavljanju je tako propadla, da so se grofje oziroma njihovi upravniki morali preseliti hkrati z uradi v novi grad v samem naselju že v 16. stoletju.

Zgodovinska poročila tudi navajajo, da so na vzhodnem pobočju približno 25 metrov visokega pomola nad Tolminko in Grapo postavili takratni lastniki Kozlovega roba, oglejski patriarhi, svoj dvorec verjetno v 13. stoletju. Nanj še spominja ledinsko ime »Na dvoru«, kakor tudi ostanki grajskega jarka.

Zgodovinska dejstva torej ustrezajo

Bevkovemu poročilu vsaj o obstoju gradu na Kozlovem robu, kakor tudi o domnevnem Dvoru oglejskih patriarhov. Žal pa nisem zasledil v razpoložljivih virih literarne ali krajevne zgodovine, če se je Dante Alighieri sploh kdaj mudil v Tolminu kot gost oglejskih patriarhov. Med drugim je že razlika v podatku, ki je vklesan na spominsko ploščo pred Dantejevo jama, da je bil pesnik gost patriarha Pagatta della Torre, medtem ko Bevk omenja, da je bil pesnikov gostitelj Rajmund della Torre. Pa vendarle ta razlika v obeh zapisih ni toliko pomembna, da bi spodbijali domnevo o Dantejevem bivanju v Tolminu.

Pravzaprav v pripovedko močno dvomi že pisatelj France Bevk sam, ko v potopisu »Ob morju in Soči« navaja, da nekateri zgodovinarji zelo prepričljivo dokazujejo, da se Dante sploh nikoli ni mudil v Tolminu. In če bi se tudi mudil, se pisatelju ni zdelo verjetno, da bi hodil po nevarnih stezah tako daleč iz Tolmina pisat svoje pesmi, četudi bi ga privlačevala divja okolica. Vsekakor v tistih dobah bržkone prepadi nad potokom Tolminko še niso bili premagani s Hudičevim mostom, najkrajšo zvezo do jame. Bevk meni, da so ljudje svoj čas hodili čez prepad po vrtoglavih stezah, ob vodi in čez brvi. Ta pot pa ni bila samo daljša, ampak tudi nevarnejša. Hudičev most pa je bil zgrajen šele nekaj let pred prvo svetovno vojno. Ime so mu baje dali šele Italijani, ko so prišli v naše kraje. Menda je v Italiji takšnih mostov s podobnimi imeni zelo veliko. Pa ne le v Italiji, tudi pri nas jih ne manjka. Torej je vrag res delal na debelo. Kjerkoli so človeške roke naredile kaj komaj mogočega, so preprosti ljudje sodili, da je imel vrag svoje kremplje vmes.

Kaj pravi literarna zgodovina?

Literarna zgodovina navaja, da se je italijanski pesnik Dante Alighieri rodil v Firencah leta 1265 in umrl v Ravenni za posledicami prehlada leta 1321, star komaj 56 let. Nima pomena, da bi na tem mestu razpravljali o Dantejevem nasprotovanju papeževi politiki. Dejstvo je le, da so ga papeževi pristaši leta 1302 obsodili na pregnanstvo in mu celo zagrozili s sežigom na grmadi, če bi se vrnil v Firence. Literarna zgodovina tudi nesporno navaja, da se je vse od leta 1318 Dante za stalno naselil v Ravenni, kjer je menda predaval retoriko.

Dante je gotovo mnogo potoval po vsej Evropi in zato ne moremo izključevati možnosti, da ni nekaj časa bival tudi v Tolminu. Vprašljivo je seveda, če je bil patriarh Pagatto oziroma Rajmund della Torre v dobrih odnosih s papežem ali pa je nasprotoval njegov

Drzno se nad prepadom Tolminke dviga Hudičev most, ki je najkrajša zveza iz Tolmina do Dantejeve jame.

politiki, da podredi toskansko cerkev državi, kakor je nasprotoval pesnik Dante. Če bi bil patriarh pristaš papeževe politike, bržkone ne bi gostil Danteja.

Vsekakor pa, če verjamemo podatku, da se je Dante že od leta 1318 za stalno naselil v Ravenni, ni dosti verjetno, da bi bil že leta 1319 gost na Kozlovem robu ali pa morda v Dvoru. Iz zgodovinskih virov je znano, da je v zadnjem obdobju svojega življenja potoval v Benetke, kjer se je prehladil in nato kmalu zatem leta 1321 umrl. Dante naj bi torej bival po podatkih na spominski plošči pri jami v Tolminu komaj dve leti pred smrtjo. O tem lahko le dvomimo in domnevamo, res pa je, da tega tudi zanikati ne moremo.

Vprašljivo je seveda tudi, če je pesnik res v prepadih Tolminke našel motiv za svojo božansko komedijo. Iz literarne zgodovine je znano, da je Dante pričel pisati svoj veliki ep po smrti Beatrice, leta 1307 ali, kakor menijo nekateri, šele leta 1313. Delo pa je bilo končano šele v letu pesnikove smrti.

Božanska komedija je torej res nastajala v obdobju, ko naj bi se pesnik zadrževal v Tolminu. In, če je v legendi vendar nekaj resnice, bi lahko Dante mogoče le našel motiv svojega pekla, pa morda tudi nebes v prelepi in hkrati grozljivi okolici potoka Tolminke. A vse je preveč zavito v davnino in vse premalo vemo o Dantejevem življenju, da bi lahko pripovedko potrdili oziroma popolnoma zanikali.

Gore kopalk iz Bele krajine

V metliški tovarni Beti so posebej ponosni na kopalke, čeprav izdelujejo še vrsto trikotajnih izdelkov, kot so trenirke, obleke za prosti čas, za trim, spodnje moško in žensko perilo, otroško trikotažo in majice. V zadnjih štirih letih so podvojili proizvodnjo kopalke zaradi velikega povpraševanja po teh izdelkih na sicer zahtevnem zahodnem trgu. Tako pri njih ni vprašanje, kako prodati, marveč kako proizvesti, da bodo nestrpni kupci pravočasno dobili blago. Lani je šlo v zahodno Evropo milijon Betinih kopalke in tako se ta metliški kolektiv uvršča med največje izvoznike teh izdelkov v Jugoslaviji.

Izdelki, ki gredo za med

Tovarna Beti iz Metlike v Beli krajini se je zadnja leta izredno uveljavila s svojimi kvalitetnimi izdelki doma in na tujem. Na sejnih je požela vrsto priznanj, največje priznanje pa je zadovoljstvo kupcev. Betini izdelki gredo v Jugoslaviji tako rekoč za med in po besedah Antona Štručlja, direktorja konfekcije, bi doma lahko prodali trikrat več, če bi jim šlo samo za količino in ne za kvaliteto.

Šestdeset odstotkov proizvodnje prodajo v tujino, od tega pretežno večino v Zvezno republiko Nemčijo domala štiri petine, v Francijo, na Nizozemsko in Švedsko. Eno samo nemško podjetje na primer pokupi kar 260.000 kopalke. Medtem pa na vzhodno tržišče to je na Češkoslovaško in v Sovjetsko zvezo, prodajo le toliko, da se obdržijo na trgu.

V čem je srž uspeha tega belokranjskega kolektiva?

»To je sad dolgoletnega dela. Surovine so osnova za dobre izdelke, zato že dolgo sodelujemo z ameriško firmo Dupont, ki je največji proizvajalec elastične preje. Iz tega prožnega, tankega in skoraj neuničljivega materiala sami izdelujemo prav takšno pletivo. Uspeh pa nam zagotavljajo tudi naše modne kreatorke, ki so s svojo ustvarjalnostjo skoraj neprekosljive. Letno ustvarijo nič manj kot tisoč novih modelov samo za kopalke. Izberemo jih 400, od teh za ženske okoli 250,« so povedali v tovarni v Metliki.

Naša moda kopalke je tako na evropski ravni in nič več ne capljamo za

najboljšimi, kot smo nekdanj. Modo Betinih kopalke pa ustvarjajo v vzorčnem oddelku te tovarne v Ljubljani.

»Uspeh našega dela je prav gotovo tudi v tem, da smo utečen tim, ki že deveto leto ustvarja skupaj. Smo štiri kreatorke in več modelarjev, šivilj in priкроjevalk, tako da v tem oddelku ustvarimo vse od skice do izdelka za kolekcijo,« je povedala Ana-Marija Vernik ali Pika, kakor ji rečejo vsi, ki jo poznajo. Je vodja tega oddelka, po poklicu pa akademska slikarka, ki se je zapisala modi.

– Kako sledite modi?

»Ta se hitro spreminja in treba je biti na tekočem z vsem, kar se dogaja v svetu. Hodimo na sejme v tujino, spremljamo modni tisk in potem se ravnamo po modnih težnjah v svetu. Pri tem so zlasti pomembne barve; za kričečimi zdaj prihajajo v modo zamagljene pastelne barve,« je odgovorila kreatorka Pika.

Tisoč modelov za kopalke

»Moda je k sreči postala sproščena in ne več takšna, kot je bila nekoč, ko so bili v modi ene vrste modeli, denimo ozki, dolgi in nič drugega. Zdaj na primer prihaja v modo mini, vendar so hkrati moderna tudi krila in obleke drugih dolžin. Res je, da se modeli ožajo, vendar so vmes še vedno tudi široke reči tako, da si vsakdo lahko nekaj prilagodi zase in je moderen. To

je tudi za nas, modne ustvarjalce, ugodno, ker imamo mnogo širši izbor in proste roke.«

Kolekcijo za naslednje leto so kreatorke že zgotovile pred poletnimi počitnicami in zdaj se že lotevajo modelov za razstave na sejnih, hkrati pa si skicirajo zamisli za naslednjo zimo v letu 1983/84. Kreatorke morajo delati vnaprej in vedno uganiti, kaj bo tisto, kar bo šlo in v tem je njihov uspeh. Za zdaj jim gre vse po načrtih, nekoliko težav imajo pri dodatkih, ki so vedno pomembni pri modi, ker ni več tako kot je bilo doslej, ko so jih lahko kupili v Italiji. Zdaj pa ni deviz in se skušajo znajti na domačem trgu, če ne drugače pa pri domačih obrtnikih.

»Kupci ne vprašajo za naše težave, marveč hočejo samo kvalitetno in moderno blago,« rečejo v Metliki in se trudijo, da bi jim ugodili, kajti izvoz ni le parola, marveč je nuja, ki žene naše kolektive za prepotrebni devizami.

V tovarni Beti ne ovinkarijo, naravnost so povedali, da na tujem prodajo ceneje kot doma, ker drugače ne gre. Za kopalke dobijo v povprečju 9 mark, v Nemčiji pa stanejo te kopalke nič manj kot trikrat toliko. Na žalost so Betine kopalke brez znamke, zato imajo nižje cene. Težko je na tuj trg prodreti s svojo znamko. V Jugoslaviji je menda to uspelo samo tovarni smučin in športnega orodja Elanu iz Begunj na Gorenjskem.

V Beti prav gotovo niso zadovoljni,

Tri od štirih modnih kreatork metliške Beti: Andreja Vodnik-Ovsenak, Bojana Dolničar in Anamarija Vernik

da morajo poceni prodajati. Prilagajati se pač morajo svetovnim in domačim gospodarskim razmeram. V ZR Nemčiji je na primer domača konfekcijska industrija v zatonu in vse več konfekcije kupujejo na Daljnem vzhodu, kjer imajo poceni delovno silo. Zato tudi v Evropi nočejo kupovati dosti dražje, Betine kopalke veljajo le deset odstotkov več kot enako blago v Aziji. A Beti mora izvažati, če hoče kupovati prejo, stroje, nadomestne dele za stroje in podobno. Hkrati mora dohitevati vedno nove in nove tehnologije, ker jim tako narekujejo tuji kupci. Natančnost avtomatizirane proizvodnje, denimo, presega človekove sposobnosti, kar zadeva natančnosti. Stroj ti z računalnikom do milimetra natančno prišije etiketo na izdelek, medtem ko človekove roke tega ne zmorejo. Zato se skušajo postopoma modernizirati in zato morajo tudi več izvažati, da si bodo lahko kupili nove stroje. To je pač krog, v katerem se Beti uspešno vrti.

Albina Podbevšek

Lipa – drevo življenja

SLOVENCİ IN LIPA

V skrivnostnem šumenju drevesa se oglašava njegova duša. Takšno je bilo verovanje prvotnega človeka in tako verujejo preprosta ljudstva še danes. Ostaline prvotnega verovanja v drevesnega duha so se nam ohranile v številnih pravljicah in bajkah, v navadah kmečkega prebivalstva pa jih je bilo mogoče srečati še pred nekaj leti.

Lipa (tilia) nastopa kot drevo življenja prvenstveno v Srednji Evropi, območje, na katerem uspeva, pa je mnogo obsežnejše – ves zmerno-topli pas, kjer je znanih okoli 25 vrst, prilagojenih podnebnju v posameznih predelih.

V Evropi so razširjene tri vrste lipe; v južnih krajih, ki težijo na Sredozemlje, uspeva srebrna lipa, lepa in košata, njeni listi imajo na notranji strani belkasto sivo oblogo, po čemer je dobila svoje ime. V evropski notranjosti pa sta prevladujoči dve vrsti – črna lipa temnejšega debela in listov, manjših, toda gostih cvetov, ter bela lipa, ki je svetlejša, širokih listov in cvetov, toda redkejših. Ponekod na Slovenskem uporabljajo za črno lipo tudi naziv »lipovec«, tako da »lipa« pomeni le belo lipo.

Na splošno doseže lipa izredno starost, tudi do 1200 let, in se lahko v tem pogledu meri s hrastom, če ga celo ne prekaša. Zaradi tega in zaradi svoje zdravnosti je vzbujala že pozornost starih ljudstev.

Zakaj je prav lipa postala v srednjeevropskih deželah drevo življenja? Oziroma, zakaj je očitno že iz davnih predzgodovinskih časov to svojstvo ohranila?

Človek je že od najstarejših časov veroval v zle duhove, ki niso ogrožali samo polja in čred, temveč tudi njegovo osebno zdravje. Pojav telesnih in duševnih bolezni pripisujejo preprosta ljudstva še danes zlim duhovom, ki naj bi prišli v človeka ter porušili njegovo življenjsko ravnovesje. Da bi bolnik ozdravel, je bilo potrebno izgnati iz njega hude duhove. Zdravilne rastline imajo zaradi tega v ljudskem verovanju skrivnostne moči, a izmed mnogih dreves v notranjosti Evrope ni razen lipe nobeno tako zdravnino, cvetoče in dišeče, obenem pa tako staro in mogočno, da razteza svoje veje in vrh daleč v nebo. V ljudskem verovanju pa je še v tem stoletju imela lipa po mnogih predelih značaj magičnega drevesa, ki varuje pred strelo in drugimi nesrečami, pred boleznimi in zlimi duhovi, pred čaravnimi in podobno.

Pri Slovencih je bila lipa na vasi središče vsega družabnega življenja. Pod njo so bila vaška zborovanja, na katerih so se posvetovali hišni gospodarji o srenjskih zadevah pod predsedstvom županov, ki so tudi razsojali pravde.

Še v srednjem veku ni bilo po slovenskih krajih nobene cerkve, nobenega gradu, vasi, trga ali mesta brez lipe, kar ustreza dejstvu, da je bila Slovincem »sveto drevo«. In če so vaški zbori ter pravde pod njo zadobili že pod Karlom Velikim pravno obliko, so obstajali že prej, s tem pa tudi socialna zgradba slovenske vasi in z njo sam slovenski narod. Lipa je bila deležna vseskozi visokega spoštovanja ne le pri kmetu, temveč tudi pri plemstvu in meščanstvu. Znamenita lipa v Ljubljani, o kateri poje toliko ljudskih pesmi, je bila posekana leta 1638, kot piše Valvasor. Staro pripovedko o tej lipi in povodnem možu je Prešeren upodobil v znani pesmi.

Zunaj vasi je po slovenski deželi veliko lip po različnih krajih, ob starih gradovih, ob vodnjakih in še posebno ob cerkvah. Stare stoletne lipe je ljudstvo že od nekdaj spoštovalo, o njih so pripovedovale številne zgodbe. Nekatere med njimi imajo svojo lastno zgodovino, marsikaj so namreč videle. Njihov nekdanji mistični izvor kot drevesa življenja se je podzavestno ohranjal v čustvovanju ljudi vsa dolga stoletja.

Med najbolj značilne lipe – drevesa življenja – sodi gotovo tako imenovana turška lipa, kot jo imenujejo, zasajerfa ob zmagi nad Turki. Turška lipa se nam je ohranila na primer na Planini pri Sevnici. Kot »drevo zmage« je njen simbol še toliko bolj značilen. Slovenci smo okoli 200 let imeli hude boje s Turki, ki so pustošili po deželi in povzročili tudi številne človeške žrtve. Toda slovenski človek se ni vdal, branil je svoj obstoj in lastno zemljo. Dogajanja v slovenski zgodovini, tudi znamenita bitka pri Sisku, so našla svoj odmev v slovenski ljudski pesmi. Tudi v zvezi z lipo. Le-ta se v ljudskih pesmih pogosto omenja kot simbolično življenjsko drevo, včasih kot »lipa na polju«. Motiv, ki ga ob lipi predstavlja »polje«, je skoraj tako star kot mistično drevo življenja. V splošnem pomenu je treba pod tem izrazom umevati predvsem pšenično polje, ki daje človeku zrnje za vsakdanji kruh, pa tudi zelene travnike, cvetoče trate in sadno drevje. Polje je bilo namreč slovenskemu človeku kot dom; obdeloval ga je, trebil, ob njega živel. Zato se njegova podoba podzavestno pridružuje lipi in slednja dobi s tem novo pomenko razsežnost.

Ljudska pesem, ki je odraz življenja in čustvovanja slovenskega človeka, omenja pogosto srečanja med mladimi, med dekleti in fanti, njihova vasovanja in prva ljubezenska doživljanja. V prizorih teh srečanj pa je skoraj praviloma prisotna – lipa. Lipa kot drevo življenja je vedno ob strani mladini, ko stopa v življenje, doživlja prvo ljubezen, pa tudi razočaranja. Kot simbol vsega naravnega in nadnaravnega, simbol iz davnih časov. V ljudski zavesti je prisotna kot živ simbol, čigar prvotnega pomena se slovenski človek v svojem čustvovanju več ne zaveda. Toda brez lipe bi občutil praznino, ki je ne bi bilo mogoče zapolniti.

Kot vrhunec vse družabnosti izstopa v ljudski pesmi kakor tudi v izročilu »ples pod lipo«. Ples sam je vsakdanji pojav, del življenja slovenskega človeka, zato ne predstavlja kake posebne simbolike. Simbolična ostaja lipa. Slovenski »ples pod lipo« je namreč izraz veselja in sproščenosti za vso vas. Toda svojčas je ples tudi pri Slovencih pomenil mnogo več. Imel je obredni značaj. To nam kaže tudi dobro ohranjen običaj na Zili na Koroškem, znameniti »rej pod lipo«, imenovan tudi »visoki rej«.

In še nekje je lipa kot življenjsko drevo izredno pomembna – v pesmih in pripovedkah, v katerih nastopa »Kralj Matjaž«. Zgodbe o njem so razširjene po vsej Sloveniji in zamejstvu, zlasti na Koroškem, in ni ga Slovenca in ne slovenskega otroka, ki bi ne vedel za pravljicega kralja, narodnega junaka, ki spi v gori in čaka na svoj dan. V številnih zgodbah je lipa središče vsega Matjaževega boja za odrešitev slovenskega naroda in sveta, kakor tudi drevo njegove zmage in dokončnega miru, ki ga bodo sklepali pod lipo...

Iz letošnjega Betinega kataloga

po sloveniji

Kulturna dejavnost je v **DOKLEŽOVJU** že močno zakoreninjena, predvsem pa jo negujejo mladi. Ob pomoči starejših članov kulturno-umetniškega društva so člani mlade dramske sekcije uprizorili pred kratkim komedijo Jepé s hriba. Denar, ki so ga igralci zaslužili, namenjajo obnovi dvorane in odra.

V okolici **ILIRSKÉ BISTRICE**, predvsem v dolini reke Reke pa tudi na nekoliko višjih legah, ima pridelovanje in kisanje zelja dobre pogoje in tradicijo. Pridelovalcev, ki so se pogodbeno dogovorili za pridelovanje zelja, je 60. Poprečno oddajo 15 do 20, največ pa do 40 ton zelja. Največ sadijo domačo sorto – varaždinsko zelje, preizkušajo pa nekatere nizozemske hibridne sorte.

Filatelisti v **KOČEVJU** se pripravljajo, da bodo z novimi zbirkami sodelovali na raznih prireditvah, samostojno razstavo pa bodo imeli za občinski praznik. V društvu je včlanjenih 15 pionirjev, 10 mladincev in 41 članov.

V **LJUBLJANI** je bil teden Kluba koroških študentov. Ob tej priložnosti je v veliki dvorani študentskega naselja pod Rožnikom nastopil moški pevski zbor Vres s Prevalj, z monologom po povesti Prežihovega Voranca Svetneči Gašper pa je nastopil tudi igralec-amater Mitja Šipek.

V tovarni Metalna v **MARIBORU** so predstavili prototip novega avtožerjava z nosilnostjo 30 ton, ki je že drugi tip tovrstnega žerjava, izdelanega v tej znani mariborski tovarni. Novi model, ki bo konec leta zrel za serijsko proizvodnjo, je v bistvu posodobljena inačica Metalninega 40-tonskega avtožerjava.

Predstavniki tovarne avtomobilov v **MARIBORU** so podpisali pogodbo za izvoz 200 avtobusov turistične izvedbe s klimatskimi napravami v Saudsko Arabijo. Vrednost pogodbe znaša okrog 8,5 milijona dolarjev. To je prvi Tamov izvoz v Saudsko Arabijo. Avtobuse bodo kupci uporabljali za prevoz romarjev v Meko in Medino.

Ob dnevu železničarjev je iz **MARIBORA** odpeljal na slavnostno vožnjo do Ljubljane novi vlak aluminijaste konstrukcije, ki so ga naredili v tovarni tirnih vozil Boris Kidrič. Vlak, ki je dolg 47 metrov, doseže najvišjo

hitrost 120 kilometrov na uro, njegova luksuzna izvedba pa sprejme 92 potnikov.

Zelo zabavno je bilo na Vinski vigradi v **METLIKI**, kamor so pripeljali avtobusi goste iz vse Slovenije. Po slavnostnih sejah, na katerih so najboljšim vinogradnikom podelili diplome in priznanja, je bilo popoldansko rajanje. Za ples in dobro voljo sta skrbela ansambla Henček in njegovi fantje ter Galebi.

V **MEŽICI** je bilo srečanje gostinskih delavcev koroške regije. Najprej so se zvrstila športna srečanja, potem je bil strokovni posvet o nalogah podjetij in obrtnikov, potem pa so se vrstila tekmovanja v spretnosti postrežbe in kotaljenju sodčkov piva.

V obratu Ljubljanske Kolinske na **MIRNI** na Dolenjskem, kjer izdelujejo krompirjeve kosmiče in otroško hrano, bodo v kratkem prenehali s predelavo krompirja, na tekočem traku pa bo zgolj otroška hrana. V lanski sezoni so na Mirni predelali 7 tisoč ton krompirja, vendar je več popraševanja po otroški hrani. 500 ton te hrane bodo v kratkem poslali tudi v Sovjetsko zvezo.

Sodoben in prostoren gasilski dom,

V Polhograjskih Dolomitih (foto: Janez Zrnc)

ki so ga v **NAZARJIH** zgradili z veliko prizadevnostjo gasilcev in ob pomoči krajanov, vse bolj služi namenu in potrebam kraja. Nazarski gasilci pa so dobili tudi potrebna dovoljenja za pregledovanje in polnjenje vseh vrst ročnih gasilskih aparatov.

V starih Krkinih poslovnih prostorih v **NOVEM MESTU** so odprli nov Krkin mladinski klub, ki je odprtega tipa. Odprt je štirikrat tedensko, v njem pa se odvija pester kulturni in izobraževalni program.

V največji panonski vasi, v **ODRANCIH**, so v zadnjih letih marsikaj uresničili, zdaj pa so se odločili še za zidavo prizidka k osnovni šoli, v njem bodo tudi prostori za telesno vzgojo. V Odrancih pa bodo uredili tudi pločnike in komunalne naprave ter obnovili vaški kulturni dom.

Konec maja je bilo v **RADENCIH** srečanje pevskih zborov društev upokojencev severovzhodne Slovenije. Na njem je sodelovalo 16 pevskih zborov (moški, ženski, mešani) z okrog 400 pevci.

Na **RAVNAH** na Koroškem je bilo že tretje srečanje mladih tehnikov Koroške. Ob tej priložnosti so tam odprli tudi razstavo konstrukcij, maket, izdelkov klubov mladih tehnikov ter didaktičnih pripomočkov učiteljev tehničnega pouka.

V Sladkogorski na **SLADKEM VRHU** načrtujejo, da bodo letos izvozili 26 tisoč ton izdelkov papirne konfekcije, predvsem v Italijo, Zvezno republiko Nemčijo, na Nizozemsko in Dansko. To pomeni, da bodo izvozili za 2 tisoč ton več kot lani. Izvozili bodo tudi okoli 9 tisoč ton papirja in lepenke kot polizdelke.

Nekdanja slovenjegraška tovarna kos, zdaj imenovana Gorenje-Fecro v **SLOVENJEM GRADCU**, kose sicer še prodaja na tuje, toda mnogo pomembnejši so zdaj za izvoz izdelki nerjaveče pločevine, zlasti klavniška oprema, mlečarski stroji in medicinski pripomočki.

Več kot 60 mladih Slovencev, ki živijo v Avstriji, Italiji in na Madžarskem, se bo v poletnih mesecih sestalo v **SLOVENSKEM PRIMORJU** v okviru štiridnevnega mladinskega poletnega tabora narodnosti. Gre za srečanje mladih predstavnikov narodnih manjšin Slovenije in sosednjih držav. Poletni tabor pa bodo izkoristili tudi za izmenjavo izkušenj iz življenja in dela manjšin.

Že nekaj mesecev potekajo dela pri izgradnji nove farme za goveje pitance v **SPODNJIH VERJANAH** v lenarški občini. Gradbena dela bodo končana do konca julija, potem bodo farmo še opremili, tako da bo stekla proizvodnja do konca letošnjega septembra. S

to veliko naložbo bodo izkoristili vso lastno pridelano krmo, silažo in koruzo. Teleta, ki jih bodo redili od 220 do 500 kilogramov, pa bo zagotavljala lenarška kmetijska zadruga.

Na **SUHEM VRHU** v soboški občini se bodo letos lotili prepotrebne obnove vaškega doma. Ob prostovoljnem delu, nekaj denarja je namenjenega iz krajevnega samoprispevka in drugih virov, bodo za obnovo porabili okrog 200 tisoč dinarjev. Načrtujejo tudi napeljavo telefonov, za katere se zanima kar deset domačij. Prve priključke bodo dobili takrat, ko bodo napeljavali telefonsko omrežje v Zgornjih Moravcih.

V **ŠMIHELU** so se sestali tamkajšnji gasilci in sprejeli letošnji delovni program. Med glavnimi nalogami je vključevanje novih članov, potem pa razširitev organizacije, tekmovanja ter pomoč gasilcem-pionirjem. Še dalje bodo prijateljsko sodelovali z gasilci iz Donje Lomnice, s katerimi se je šmihelsko društvo pobratilo.

V **ŠOŠTANJU** so proslavili 100-letnico združenega hranilništva. 21. januarja 1883 so v Celju ustanovili Zvezo slovenskih posojilnic, ki je povezovala 14 dotedanjih posojilnic, med katerimi je bila tudi šoštanjska. S pomočjo kreditov hranilno-kreditne službe so kmetovalci v občini Velenje zgradili 72 ter posodili 168 hlevov s 3600 stojišči, zgradili pa so tudi 114 jam za gnojevko.

Na 80. občnem zboru so se sešli člani gasilskega društva iz **ŠMARTNA** ob Paki. Poudarili so, da je bilo preteklo leto eno izmed najuspešnejših. Rdeči petelin je na njihovem območju zapel le dvakrat, zato so več naredili na operativnem in preventivnem področju. Letos bodo nadaljevali z akcijo »gasilni aparat v vsako hišo«, veliko pozornosti pa bodo namenili tudi izobraževanju članov.

V počastitev 270-letnice krvavo zadušenega velikega tolminskega kmečkega punta so se v **TOLMINU** zvrstile številne prireditve. V šolskem centru je bil vokalno-instrumentalni večer, v knjižnici Cirila Kosmača razstava del učencev osnovnih šol na temo tolminskega punta, v kino gledališču je bil najprej večer skladb slovenskih avtorjev, potem premiera mladinskega kulturnega društva Dorstovega dela Evgen ali izganjanje hudiča, za konec pa še vrsta folklornih nastopov.

V Novolesovem obratu v **TREBNJEM** so v lanskem letu izdelali 1250 ton akrilnih izdelkov, letos pa bodo proizvodnjo povečali na 1420 ton. Ko bodo do konca tega leta zaključili z novimi investicijami, ki bodo veljale 50 milijonov dinarjev, se bodo proizvodne zmogljivosti povečale na 1800 ton pleksi stekla.

Kombinirani rotacijski bager, ki že

nekaj časa uspešno obratuje na depozitni premoga ljubljanske toplarne, so zgradili povsem z domačim znanjem v Strojni tovarni v **TRBOVLJAH** in z večine domačih materialov. Še dva takšna stroja bodo kmalu postavili na deponijah ob treh novih 230-megavatnih blokih termoelektrarne Kakanj-Čatići v Bosni in Hercegovini.

Do konca junija prihodnjega leta bo dobil **TRZIN** nov trgovski center s skupno površino več kot 700 kvadratnih metrov. V Novem Trzinu ga gradi Mercatorjeva Grmada.

V **TRZINU** so februarja ustanovili novo, 172. planinsko društvo. Na zboru je bilo 165 udeležencev, zabeležili pa so 408 članov. V program so zapisali tudi delovno akcijo pri gradnji planinske postojanke pri planini Jezero in pa markiranje planinske poti.

Na **VRHU** nad Rovtami bodo podaljšali asfaltno cesto do občinske meje z Vrhniko v Smrečju v dolžini 1800 metrov. Že lani so v ta namen razširili in utrdili cestišče na svojem območju, njihovi sosede v Podlipi pa bodo podaljšali asfaltno cesto do svojega kraja.

Pri **VRTOJBI** v smeri proti Mirnu na Goriškem je vipavski kmetijski kombinat posadil s sadikami hrušk dodatnih 23 hektarov. Hruške, ki bodo v novih nasadih obrodile čez štiri leta, bodo namenjene predvsem za prodajo na tuje. Lani so v Italijo izvozili prvih tisoč ton tega sadja, zaradi kakovosti pa se je italijanski kupec odločil za dolgoročno sodelovanje.

Kulturno društvo na **ZDOLAH** ureja že nekaj časa v tamkajšnji stari šoli svojo društveno knjižnico. V prostoru je že 900 knjig; največ so jih darovali krajani sami, v knjižnici pa imajo tudi nekaj prav starih knjig, ki so zapuščina predvojnega Bralnega društva Zdole pri Brežicah.

Gasilsko društvo v **ZGORNJI ŠČAVNICI** sodi med najbolj aktivna v lenarški občini – šteje 88 aktivnih članov, 24 podpornih, v njem pa delujeta še mladinska skupina na osnovni šoli in ženska skupina. Največji uspeh ščavniških gasilcev je nakup sodobnega gasilskega voza TAM 130.

V podjetju Ferralit v **ŽALCU** so v minulem letu dosegli za okrog 245 milijonov dinarjev dohodka. Izvozili so za 25 milijonov dinarjev izdelkov, z vključitvijo v podjetje Agros pa pričakujejo letos še boljše rezultate.

Kar je ljubo očesu, je tudi ušesu.

Kar ljubiš ti, i meni ne mrzi.

osebnosti

Kidričevi nagrajenci 1983 so:

– **Prof. dr. ANTON PETERLIN** za življenjsko delo kot ustanovitelju slovenske fizikalne šole, kot začetniku in organizatorju multiinterdisciplinarnega Inštituta Jožef Štefan v Ljubljani in za mednarodne vrhunske dosežke na področju fizike velikih molekul.

Leta 1960 je prevzel mesto profesorja na tehniški visoki šoli v Münchnu, leta 1961 pa je postal prvi doktor na novo ustanovljenega polimernega inštituta Camille Dreyfus Laboratory v Durhamu v ZDA. To znanstveno ustanovo je vodil 12 let, nato je odšel v National Bureau of Standards. Njegov znanstveni opus obsega nad 350 razprav. Poleg članstva v SAZU je še član washingtonske in newyorške akademije znanosti ter častni član Inštituta Jožef Štefan.

– **Prof. dr. ROMAN MODIC** za življenjsko delo na področju kemijskega inženirstva. Njegova bibliografija obsega 30 znanstvenih del in vrsto strokovnih člankov, skript, učbenikov in tehničnih poročil. Prvi pri nas je začel z raziskovalnim delom na področju kemijskega inženirstva in dvignil pouk ustreznih predmetov na sodobno raven. Vzgojil je vrsto sposobnih strokovnjakov, več kot deset let je bil predsednik Slovenskega kemijskega društva, bil rektor in prorektor na Univerzi ter prejel visoka državna odlikovanja.

– **Prof. dr. JANEZ BRGLEZ** za delo Zajedalci pri pticah v Sloveniji. Z obsežnimi preučevanji velikega števila ptic v Sloveniji v zadnjih 17 letih je zapolnil vrzel na tem področju. Pregledal je več kakor 2500 ptic 136 vrst in opisal ali dopolnil opise morfoloških značilnosti 300 vrst helmintov (sesačev, trakulj in ježericev) pri domači in lovni perjadi. Svoje ugotovitve je avtor prikazal v dveh obsežnih monografijah in v 59 drugih publikacijah, ki so naletele na veliko odmevnost doma in na tujem.

– **Prof. dr. JANEZ STANOVNIK** za knjigo Mednarodni gospodarski sistem – od dominacije k enakopravnosti. Po stopnji poglobljenosti, kvalitete analize in širini dosega knjiga najboljša dela te vrste v svetovni literaturi.

– **Prof. dr. ANTON TRSTENJAK** za življenjsko delo na področju psihologije. Prof. Trstenjak je doma in v tujini priznan znanstveni delavec na področju psihologije. Opus njegovih znanstvenih del in drugih bibliografskih enot obsega 40 samostojnih knjig in okoli 300 razprav in člankov (od tega 50 v tujih strokovnih revijah). Ni enostranski strokovnjak; pisal je o psihologiji dela in ustvarjanja, psihologiji barv, psihološkem svetovanju, geometričnih iluzijah, duševnem razvoju otroka, človekovi pišavi, družinskem življenju idr.

turistični vodnik

Portorož kot v srednjem veku

Najbolj zanimiva novost v letošnji poletni portoroški turistični ponudbi bo vsekakor srednjeveška tržnica, ki bo nared do konca junija ob samem vходу v Portorož, nedaleč od avtobusne postaje. Trg bodo asfaltirali in tlakovali, na njem postavili lesene stojnice s platnenimi strehami in ga razdelili na prodajni, kulinarčno-gostinski in sejmarško-zabavišni del.

Prodajalci, natakariji in drugo osebje bodo nosili srednjeveška oblačila, zvečer bodo prižgali bakle, čez dan pekli na žaru, tu bodo tudi priložnostne predstave, krajši igrani utrinki – viteški dvoboj, ljubezenske romance, vpitje jesiharjev, bobnanje, fanfare... Sicer pa bodo na stojnicah prodajali vse mogoče – staro keramiko, suho robo, domačo in umetno obrt (stenske ure, kovano železo, krzno, volnene izdelke,) domača zelišča, sadje, spominke, ki ne bodo smeli spominjati na kič.

V kulinarčno-gostinskem delu bodo ponujali jagnjeta, vola, kozličke, perutnino, odojka na ražnju, ribe in školjke z žara, polento, mineštro, brodet, pršut, sir in domače klobase. V sejmarško-zabaviščnem delu pa naj bi potujoče skupine komedijantov (pantomimiki, glasbeniki, burkači), razni cirkusanti (požiralci ognja, žonglerji, akrobati), lutkarji na hoduljah, zdrharji itd. skrbeli za dobro voljo.

Turistični denar za dializne naprave

Predstavniki koprškega zdravstvenega centra in obalnega turizma so začeli razmišljati o tem, kako bi na počitnice v Portorož začeli vabiti ledvične bolnike, ki morajo vsak dan po štiri do pet ur preživeti priklenjeni na dializne naprave. V srednji Evropi živi približno 18 tisoč takih bolnikov, od katerih bi si marsikateri želel na počitnice ob morju.

Koprski zdravstveni center (urološki oddelek v Ankaranu) že ima nekaj izkušenj z bolniki dopustniki (predvsem iz Slovenije), ki poleti pridejo na morje, če imajo v Ankaranu zanje dovolj prostora. Zdaj premorejo za 32 pacientov le 10 dializnih naprav. Za

nove naj bi prispevalo nekaj denarja (deviz) turistično gospodarstvo. Tako bi ledvični bolniki (s sorodniki) lahko bili na počitnicah v portoroških hotelih. Vsak drugi dan bi bolniki (predvsem v večernih urah) prebili nekaj ur na dializi; tako bi bili zadovoljni bolniki in tudi zdravstveni delavci, ki bi dobili več aparatur, turistični delavci pa bi več zaslužili. Stroške za dializo bi v glavnem povrnile tuje zdravstvene zavarovalnice. Študij o tem bodo izdelali v enem mesecu.

Pratika prireditvev 1983

Koledar prireditvev v Sloveniji za leto 1983, si je letos kot samostojna publikacija nadel novo obleko. Po vzoru starih pratik si je letošnje zaporedje pomembnejših prireditvev pri nas zamislil Janez Bogataj, za likovno opremo in oblikovanje pa je poskrbel Bojan Jurc.

Vse prireditve so razdeljene na 9 glavnih skupin, ki so ponazorjene s simboli. Knjižica vsebuje podatke o datumu, kraju in naslovu prireditve, kratek opis prireditve in naslov prireditelja. Je žepnega formata.

Koledar je izšel v slovenščini, nemščini, angleščini in italijanščini. Na voljo je pri izdajateljici, Turistični zvezi Slovenije, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 38, tel. 061/320-641, 312-087.

Cenik za zasebne turistične sobe 1983

Turistična zveza Jugoslavije in Turistična zveza Hrvaške sta izdali cenik za zasebne turistične sobe v letu 1983 v štirih jezikih: angleškem, nemškem, italijanskem in francoskem. Cene so navedene v dolarjih in zahodnonemških markah. V ceniku so navedena območja Bosne in Hercegovine, Črne gore, Makedonije, Slovenije, Srbije in Vojvodine.

Prospekt ima velikost 21 krat 22 cm in naklado 250 tisoč izvodov. V večjih

Pod gostinsko podjetje Hotel Turist v Ljubljani sodi tudi hotel v Dalmatinovi 15 (na sliki), ki ima restavracijo, vrt, bistro, aperitiv bar in diskoteko, to podjetje pa vključuje tudi motel pri Grosupljem na cesti Ljubljana-Zagreb

količinah ga razpošilja Turistična zveza Hrvaške, 41000 Zagreb, Amruševa 8, tel. 041/276-054, 275-528.

Splošni prospekt Jugoslavije

Lani je Turistična zveza Jugoslavije prvič izdala za posebne potrebe ameriškega in kanadskega tržišča skrajšan splošni prospekt Jugoslavije v angleščini pod naslovom YUGOSLAVIA. Glede na to, da je bilo popraševanje po prospektu zelo veliko, je zveza ponovno pripravila enako publikacijo, tokrat z najnimi spremembami. Prospekt bo lahko koristil še za druga tuja tržišča.

Vsebuje osnovne informacije o Jugoslaviji kot turistični deželi in barvni turistični zemljevid Jugoslavije. Ima 37 barvnih fotografij privlačnih turističnih mest in obliko zgibanke na 8 straneh velikosti 20 krat 21 cm. Izšel je v šestih jezikih: angleščini, francoščini, italijanščini, nemščini, španščini, holandsščini, skupaj v nakladi 600 tisoč izvodov.

Na voljo je pri Turistični zvezi Jugoslavije, 11000 Beograd, Moše Pijada 8, tel. 011/325-992.

Pomembnejše folklorne prireditve

V začetku julija bo **PO SLOVENIJI** gostovala slovenska folklorna skupina iz Kerkrade na Holandskem, v katero je vključen tudi otroški pevski zbor Škrjanček, v **RAKI** pri Krškem bodo tekme žanjic, na **BLEDU** srečanje folklornih skupin občine Radovljica, v **DUTOVLJAH** pa bo praznik terana in pršuta, združen v prikazom kmečkih opravil na okrašenih vozovih.

4. julija bo v **DUPLEKU** rancarija na Dravi, istega dne v **DOVJAH-MOJSTRANI** Kmečki dan s prikazom običajev in kmečkih del, sprevedom kmečkih voz, folklornimi nastopi in domačimi jedmi, v **PORTOROŽU** pa bodo od 7. do 9. julija Istrski dnevi z istrsko kuhinjo, folklornimi plesi, glasbo in tekmovanji.

Na **POLENSKAJU** pri Ptujju bo 9. in 10. julija praznik žetve z razstavo kruha in pogač, v **BOHINJU** bo 15. in 16. julija Kmečka ohcet z vasovanjem, 16. in 17. julija bo v **GORNJEM GRADU** čebelarški praznik z razstavo in prodajo medu in medenih izdelkov, v **LOČAH** pri Poljčanah pa bo 22. julija kmečki praznik s prikazom starih šeg in običajev.

In še tri zanimive folklorne prireditve: 30. in 31. julija bodo na **VRANSKEM** Kmečke igre, iste dni na **DUHU** na **OSTREM VRHU** tekmovanje koscev in grabljic, 31. julija pa bo v **BELTINCIH** 13. folklorni festival.

naravni zakladi slovenije

V slovenskih gorah zaradi apnenčaste podlage ni toliko jezer kot v osrednjem delu Alp. Zato pa se jih toliko bolj razveselimo na poletnih planinskih potepanjih, ko nas sredi razmetanega skalnega morja presenetijo mirni vodni otočki. Med slovenskimi gorskimi jezeri so najbolj znana Triglavska, Kriška in Krnska. V zadnji skupini je tudi naše največje jezero v visokogorju – Krnsko jezero. Tako znano je, da le še malokdo ve za Malo ali Dupeljsko jezero in samotno Jezero v Lužnici med Škofičem in Maselnikom južno od Krna.

Pa se povrnimo h Krnskemu jezeru! Stisnjeno med Šmohorjem in Lemežem leži v kotanji, ki jo je izoblikoval ledenik. Zaradi melišča na jugovzhodni strani je ledvičaste oblike. V dolžino meri 380 metrov, širok je 150 metrov, na najglobljem mestu pa so izmerili 17 metrov.

Pri jezerih v naših gorah kotanja še ni zadosten pogoj za nastanek. V propustnem apnencu morajo vodo zadržati še nepropustne kamnine. Ob prehodu okoli jezera jih bomo zlahka opazili. To so rdečemu peščenjaku podobni apnenci, ki so omogočili nastanek vseh treh Krnskih jezer.

V jezeru živijo ribe pisanci in zlatovčice. Zlasti pisančki so planincem zelo znani, saj se pojavijo v velikem oblaku, kakor hitro stopimo v vodo. Obe vrsti rib so vložili v jezero med obema vojnama. V bližini jezera je tudi kolonija svizcev. Le težko bomo ugledali te plašne živali, samo rezek žvižg nas bo opozoril na njihovo navzočnost.

Tudi ljubitelji gorskega cvetja ne bodo prikrajšani. V neposredni bližini jezera uspeva na meliščih v Julijcih sicer redek rumenocvetni Kernerjev mak, zanimiva pa je tudi ozkolistna preobjeda, endemit Julijskih Alp.

Kadar uživamo ob Krnskem jezeru, si kar težko predstavljamo, da tukaj ni bilo vedno tako spokojno. Med prvo svetovno vojno je po grebenu Krna potekal del Soške fronte. Že v neposredni okolici jezera nas na vojno vi-hro spominjajo ostanki bolnišnice, kaverne in labirinti strelskih jarkov na gričku vzhodno od jezera.

Po prvi svetovni vojni je Krn pripadel Italiji. Po nesmiselnem verižnem prevajanju: Krn – Crn – Črn se je vrh preimenoval v Monte Nero, v okolici so se pojavile obmejne utrdbe: vojašnice, bunkerji in bodeča žica.

Danes sta Krn in jezero spet na

voljo ljubiteljem narave. Življenje prerašča rjaveče železo in postopoma celi rane, sledove človekove nespameti. Krnsko jezero leži v osrednjem območju Triglavskega narodnega parka in je ena izmed njegovih pomembnejših naravnih znamenitosti. Dostop ni težaven bodisi s Komne ali doline Lepene, le s Kobarida je pot dolga in naporna. Vse planinske poti so dobro označene in oskrbovane. Obisk jezera bo močno olajšala nova kočja pri Krnskih jezerih, ki jo bo planinsko društvo iz Nove Gorice letos dokončno odprlo.

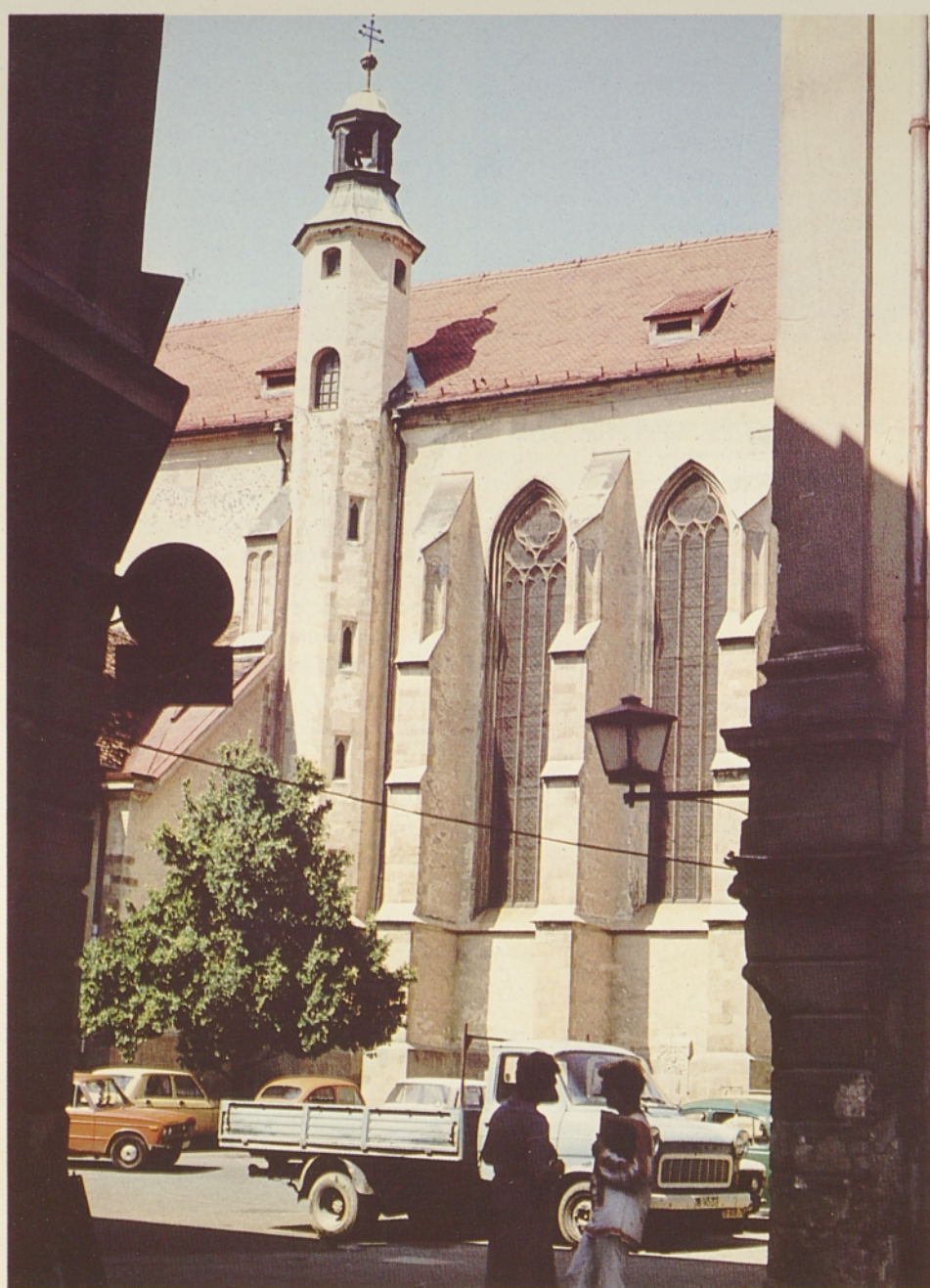
Torej, pot pod noge, pa k našem največjem visokogorskem jezeru! Kako prijetno se je spogledati z zrcalno podobo značilno nosatega Krna in se osvežiti v jezeru!

Peter Skoberne

Krnsko jezero, v ozadju Velika Baba (foto: Peter Skoberne)

Foto:
Braco Zavrnik

slovenija
v
mojem
objektivu

Mariborska stolnica

Ob Črnem jezeru na Pohorju Pogled na Maribor z Otokom

Rodna gruda

Slovenija

english section

Letters to the Editor

Dear Editor:

Even though I can read most of the articles, it does not mean that I understand each word. In fact if I understand one out of every four I am lucky. As an example, how wonderful it would be if the articles on pages 24—27 of the December issue of Rodna gruda would be translated into English. I say this because then my children would be able to read it and better understand the events. Yours truly,

Joseph Kovach, Ely, Minn., U. S. A.

Slovenian National Art Guild

S.N.A.G. HERITAGE STITCHERY/
DESIGN
Cleveland, Ohio

The Slovenian National Art Guild among our Slovenian communities to find the embroidered cloths which were hung in homes 50 and 60 years ago. "SPLASHER CLOTHS" or "SPLATTER CLOTHS" were so called because they were often hung behind the stove, table, or sink to catch splatters, helping to keep the walls clean. It is our intent to use the designs of these cloths as patterns and reproduce them on material, ready for embroidering, reduced to a size that can be easily framed and displayed as samplers.

S.N.A.G. is looking for these cloths, knowing that the ones that still exist must have been carefully stored all these years. The fabric of the splashes was of cotton, stamped with a Slovenian proverb containing wise words of wisdom, many times with a humorous twist. Incorporated into the design would be a suitable drawing centering around the words to further carry out the message. Favorite subjects were the ladies working in the kitchen, mother and children, flowers

and birds. The embroiderer decided what color thread to use; many were done in one color blue or red, the edges hemmed, and often finished with crocheting. Cloths were of two kinds, with designs originating in Europe and brought here, and the ones purchased through dry goods stores here in the States. It is also our understanding that young school girls in Europe had to draw their own designs as a part of their education.

A significant discovery was that the cloths made in the 1920's era were a definite part and extension parallel to American craft. Splashes were a part of the homes in this country as early as the beginning of the 1900's as evidenced by advertisements carried in the 1897 and 1902 Sears, Roebuck & Co. catalogs.

To coincide with the 10th Anniversary Year of the Art Guild, a series of different designs will be prepared as samplers which will be available for purchasing and distribution. Each kit, in addition to the fabric sampler, will contain a translation of the meaning of the Slovenian words, to bring a bit of ethnic heritage into our modern lives.

Perhaps, sixty years from now, someone will gaze upon the sampler and recite the words slowly in Slovenian as another member of the family explains the meaning and story of how a relative took time and love to complete the project, creating a "TOUCH OF SLOVENIA". Sixty years later? Unrealistic? Not really, when you realize that that is exactly what is happening today. Keeping in mind that the originals we seek are from the 1920's and earlier, you will be aware of the touching sentiment surrounding these splasher cloths. This search also becomes timely, considering that unless these cloths are "saved" in some form, they will be thrown out or will become so threadworn and shredded with age that they and their concept will be lost. Equally important, the stories behind each one may become

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/III, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published
monthly. Number 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.— U. S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Air mail extra. Payment can be
made direct to our Account.
No. 50100-620-010-32002-2818/5
at Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

a faint memory and distant remembrance, so that this is a final opportunity for "BRIDGING THE GENERATIONS" with what we now realize is Heritage Art.

Some cloths have already been found, but the search goes on to try to locate as many different cloths as possible. Of course, it is most desirable to obtain the cloths themselves, but if an owner does not want to give up the piece it can be reproduced and the copy retained in our collection, with the material returned to the loaner. Each item is being cataloged and recorded with a history of who made the cloth, when, donor's name, and other background history, so that it becomes an acknowledged part of this ethnic heritage revival.

It has been pointed out that, along with the request for cloths, there should also be a hunt for old snapshots taken years ago which showed views of the cloths hanging in the homes. We are also seeking personal recollections and stories that you may recall, such as where these cloths were hung and who made them. These are important to the development of the undertaking.

The Slovenian National Art Guild is a non-profit chartered organization and has approved the formation of the S.N.A.G. HERITAGE STITCHERY/DESIGN COMMITTEE within its fold, which has the responsibility of making the idea of Slovenian Samplers a reality. This task is of great concern willingly accepted by the committee of consultant August Pust; artist John Streck; chairman Doris Sadar, Jean Krizman, Justine Pretnar, other persons who have volunteered to assist with the work.

IF YOU HAVE A SPLASHER-SPLATTER CLOTH, OR YOU KNOW OF THE WHEREABOUTS OF OLD PHOTOGRAPHS, OR IF YOU CAN PASS ALONG ANY MEMORIES, AND YOU WOULD LIKE MORE INFORMATION, YOU CAN TALK TO ANY OF THE COMMITTEE MEMBERS, OR CALL 943-1959.

FOR ANYONE WHO NEEDS AN ADDRESS, YOU CAN WRITE TO: S. N. A. G. HERITAGE STITCHERY/DESIGN, 31827 CHARDON RD., WILLOUGHBY HILLS OH 44094. ARRANGEMENTS CAN BE MADE WITH YOU INDIVIDUALLY.

Join us in this venture, a medium which appeals to all ages, as we strive to advance Slovenian Culture and its unique "Splasher" art, reaching back to our Grandmother's time and preserving a heritage for our children.

Doris Sadar

News

Collection of Three Books by Louis Adamič

In March of this year the "Borec" Publishing-House of Ljubljana organized a public preview of a collection of three books by the American writer of Slovene birth, Louis Adamič. The first of these books was "Laughing in the Jungle", which was published as a second edition, the first edition having been published in 1932 on the basis of a translation by Stan-ko Leben. This time the book has been translated by Rapa Šuklje. The other two books in the series, "Dynamite" and "My Native Land", have appeared now for the first time in the Slovene language, the translations having been carried out by Bogdan and Bran-ko Gradišnik.

This collection can also be considered to be the first Slovene, scientifically-based edition of Adamič's works, as all three books have been provided with full introductory remarks, as well as biographical and bibliographical notes, by Ivan Bratko, dr. Janez Stanovnik, dr. Joža Vilfan, mag. Jerneja Petrič and dr. Mirko Jurak.

With this new edition of Adamič's works, the initiative for which came from the Committee for the Commemoration of the 30th Anniversary of Adamič's death, the important duty of honouring the memory of one of our great fellow-countrymen has been carried out. At the same time a significant contribution to Slovene literature as a whole has been made.

Encyclopaedia of Slovenia

One of the most important cultural and publicational activities of Slovene publishing-houses has been, in recent years, the preparation of the Encyclopaedia of Slovenia. This project is being managed by the "Mladinska knjiga" Publishing-House of Ljubljana, which has engaged a large number of experts from different fields, including the field of Slovene emigrants and emigration.

The draft of the full list of entries, which was prepared during the years 1981 and 1982, is based on the fact that the Encyclopaedia of Slovenia must be, in first place, a national encyclopaedia, and thus its publication will be an exceptionally important act for the Slovene people in general. The largest number of entries will be of a historical nature. There will also be a large number of entries from the fields of art and philology. Over 250

experts have taken part in the preparation of the individual entries.

Thirtieth Festival of the Yugoslav Full-Length Feature Film

During the period July 20th to July 29th the thirtieth, jubilee festival of the Yugoslav full-length feature film will be held in the famous Roman arena in Pula, and in the other cinemas of this town. This year a total of twenty Yugoslav films from last year's production will take part in the official competition programme. These films will be shown in the Roman arena, whereas all other films, which are not competing for festival awards, will be shown in the informative section. So far a total of 36 full-length feature films have been registered with the organizers of the festival. These films will be viewed by an expert jury and placed in the corresponding sections.

The only Slovene film-producing enterprise, "Viba-film", will be entering the Pula film festival competition with three full-length films: "Rdeči boogie", directed by Karpo Godina, "Veselo gostüvanje", directed by France Štiglic, and "Eva", directed by Franci Slak.

What Can Foreigners Bring into Yugoslavia?

Apart from ordinary clothing and footwear, foreign visitors to Yugoslavia will be able to bring with them across the border certain other articles. The basic list of such items is defined by the New York Convention about exemptions in tourism. This list has been extended somewhat by our regulations. Thus visitors from abroad can bring with them, without any particular formalities, two still cameras, one movie-camera, a portable musical instrument, a portable gramophone, a radio, a tape-recorder and a smaller-sized television. Those who would like to practice certain sports during their holiday in Yugoslavia can bring with them a sports-boat, fishing equipment, a hunting rifle and camping equipment. All these items are a part of the visitor's personal luggage, which needs to be declared only verbally. All other items, not included in the above list, have to be declared in written form.

Goods for general consumption are not subject to customs duty. For instance a visitor from abroad can bring with him, apart from 200 cigarettes or 50 cigars, a bottle of wine and a bottle

of spirits, also a reasonable amount of food. Customs-men, however, say the it won't be difficult to define what they mean by a "reasonable amount". For instance, if a family of tourists brings with them ten kilogrammes of coffee, then the customs-man won't be able to count such a quantity as "reasonable". On the other hand, there is certainly no general prohibition on the bringing of coffee into Yugoslavia.

Border Deposit to Continue until the End of the Year

The regulations, according to which citizens of Yugoslavia have to pay a deposit on the dinars which they have the right to take out of Yugoslavia every time they cross the border, were the subject of study by the Yugoslav Federal Government on its session of February 14th. It was concluded that these regulations had already brought certain positive results.

However the Yugoslav Federal Government decided that, because "the reasons on account of which these regulations were enacted had not yet ceased to be present", the regulations would continue to be in force at least until the end of 1983. At the same time certain changes in these regulations were made. For instance, citizens visiting closer members of the family permanently residing in foreign countries will not have to pay the deposit in the case of mixed marriages. Nor, in the future, will citizens taking part in various across-the-border meetings have to pay the deposit.

The government of S.R. Slovenia was among those who were strongly in favour of changes in the deposit regulations. However, the agreed changes are only partial ones.

Mika Špiljak, New Member of the Praesidium of Yugoslavia

The new member of the Praesidium of Yugoslavia and representative of S.R. Croatia will be, instead of the late dr. Vladimir Bakarić, Mika Špiljak. His election has been confirmed by all three chambers of the Sabor of S.R. Croatia. Mika Špiljak is a distinguished Croatian revolutionary, a national hero, and a hero of socialist labour. He has also carried out the responsibilities of a considerable number of important functions, including those of the President of the Federal Government and of the President of the League of Trade-Unions of Yugoslavia.

Immediately after his election, the Praesidium of S.F.R. Yugoslavia unanimously elected Mika Špiljak to the office of Vice-President of this organ.

World Interest in the Winter Olympic Games, "Sarajevo '84"

Around the world a lot of interest has been aroused by the numerous winter-sports events which have held this winter in Sarajevo and the nearby district. The reason for this, of course, is that next year the Winter Olympic Games are to be held there. Thus many foreign newspapers and magazines have published interesting and objective articles on the theme "Sarajevo '84".

At this year's tourist fair at Oslo, where the competition for the best placard was held (30 countries took part in this competition), the first prize was won by the Olympic Placard "Skier" by Ismar Mujezinović from Sarajevo, and second prize by a placard of "Vučko" the wolf (the mascot of the Sarajevo Winter Olympic Games), which had been designed by the academic painter Trobec from Kranj.

The two Olympic cities, Sarajevo and Los Angeles, were recently represented at an Olympic Week which was held in the Swiss town of Laus-

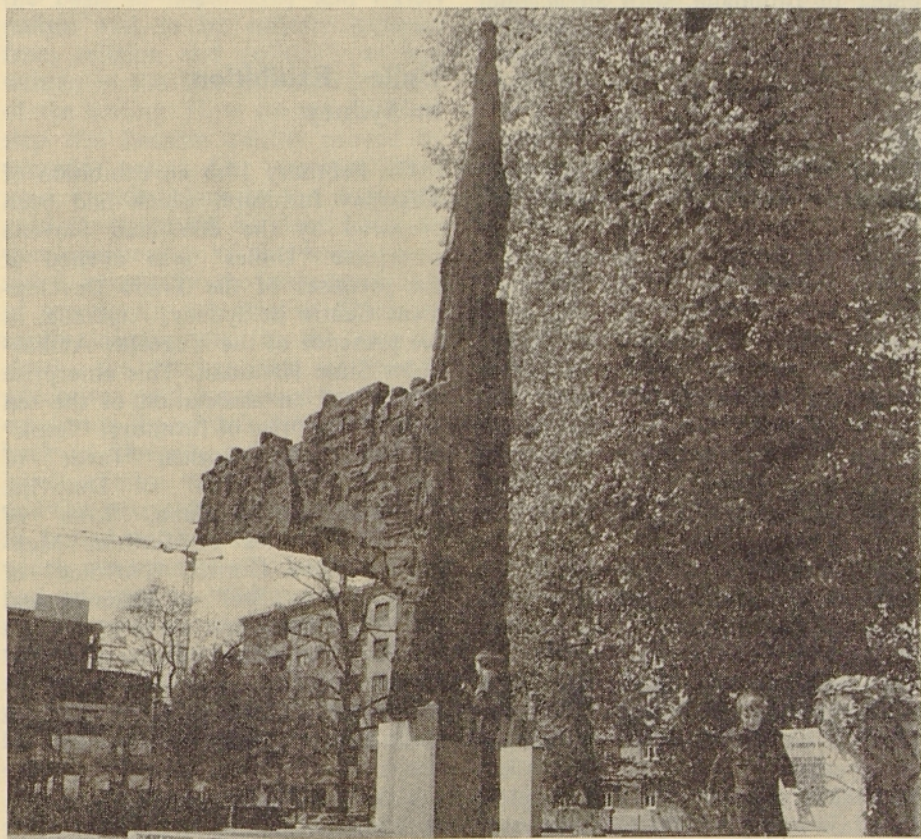
anne. There have also been several other similar presentations of the city of Sarajevo, of the Olympic ski-runs and other locations, and of Yugoslavia as a whole, during recent months.

Open Doors at Užiška 15 in Belgrade

On March 1st the doors of the house at Užiška ulica 15 in Belgrade, which was the late President Tito's private residence from 5 days after the liberation of Belgrade until his death, were opened to the public for the first time. It was here that Tito commanded the last operations for the liberation of our homeland and planned all his numerous peace missions.

Open to the public will be the late President's private residence, his hunting-lodge and his billiard-room, which now all form a part of the "Josip Broz Tito" Commemorative Centre, together with the "25. maj" and "4. julij" museums and Tito's native house in Kumrovec. The hunting-lodge, which stands not far from the house itself, was the gift of S. R. Slovenia to President Tito for his 60th birthday. Particular attention is aroused by the late president's study, which has had the same appearance since 1949. It was here that President Tito spent most of his working hours. It was here that he worked late into the night, and here that he received

Ljubljana — the Monument to the Revolution (photo by Janez Zrnec)

the representatives of other countries. The hands of the clocks in President Tito's study stand at May 4th, 1980, at 3.05 p. m.

RTV Ljubljana's Symphony Orchestra visits the U. S. A.

At the end of February the Symphonic Orchestra of RTV Ljubljana set off for a tour of the United States, which will last more than a month. Their first concert was held at the town of Bethlehem in Pennsylvania (where there is a well-known settlement of Slovene emigrants from Prekmurje). They have also given a concert in the famous Carnegie Hall in New York. The orchestra will be directed on its American tour by Anton Nanut and Marko Munih.

She Took her Zither with Her

Some months ago a unique Slovene group, consisting of Mira Omerzel-Terlep, her husband Matija Terlep and Bogdan Herman, took part in an international festival of folk music, which was held in the Netherlands. On this occasion the group also visited several of the societies of Slovene emigrants. The members of the group play original Slovene folk music on original folk musical-instruments.

When she had returned home to Slovenia, Mira Omerzel-Terlep published an article in the "Dnevnik" newspaper of Ljubljana, with an account of her impressions from this journey. She mentioned that she had visited the "St. Barbara" Yugoslav Cultural Society in Eisdien-Maasmechelen and the "Jadran" Miners' Society at Freyming-Merlebach. The group also met numerous Slovene fellow-countrymen living in Holland. "Sometimes it was the audience that held its breath, and sometimes it was us, the players", Mira Omerzel-Terlep wrote. "It gives one a quite undescrivable feeling when, in countries distant from our homeland, the audience joins in with the singing of old songs or melodies which may have even been forgotten in Slovenia. It was a wonderful and very rich feeling. The atmosphere in both clubs exceeded all our expectations. The initial concentration of the audience changed into tears of homesickness. At the end of the concert nearly everybody at the concert had tears in their eyes. A Dutch friend of mine, who had come from the north of Holland to listen to the concert, asked me afterwards: 'Mira, what have you done to these people?' Later, knowing of my work of over

ten years and of the several years work of our group, he added: 'Even if in all these years you hadn't received payment of any kind for your work, the gratefulness of these people is the best reward.'"

Wherever the group halted, they asked our fellow-countrymen about folks items, old musical-instruments and musicians. Thus, in this way, at Maasmechelen they discovered Ančka Ovsec, a 90-year-old fellow-countrywoman from Dolenjsko, who still possesses a very valuable musical instrument: an old and extremely rare Bordun Zither, made at home. This zither was made before the Second World War. The wooden frame is handcarved and the zither has a very sweet sound. The "Bordun" or "Slovene" zither has its origin in the instruments of the Middle Ages. They used to be made particularly in hilly regions, where there was plenty of wood available. Ančka's zither has 12 strings, tuned diatonically; the resonance boards and the outer frame are fixed together by nails. The zither is played by means of a small piece of wood, a goose-feather or a plastic spectrum. When, in 1934, Ančka Ovsec decided to leave Slovenia and earn her living in a foreign country, her sister, who had gone to live in Belgium earlier, told her specially: "And don't forget to bring the zither!"

Let's hope that this group, which gave such pleasure to our fellow-countrymen in Belgium, France and Holland, will be able to visit our people in other foreign countries, too.

Uniles' Exhibition in Sydney

On February 14th an exhibition of Yugoslav furniture, which had been prepared by the combined Slovene enterprise "Uniles" was opened at the premises of the Trade Development Centre in Sydney, Australia, in the presence of the Yugoslav Ambassador Šime Karaman. This enterprise consists of an association of the ten Slovene factories of furniture: "Iztok" of Miren near Gorica, "Javor" of Pivka, "Krasoprema" of Dutovlje, "Lesnina" of Ljubljana, "Liko" of Vrhnika, "Marles" of Maribor, "Meblo" of Nova Gorica, "Novoles" of Novo mesto, "Stol" of Kamnik, and "Hoja" of Ljubljana. As a whole, the "Uniles" association exports a total of almost 60 % of its production to foreign markets, but so far it has not made a breakthrough onto the Australian market.

Considerable attention was aroused by Uniles' furniture at this first exhibi-

tion in Australia, as the latter had been prepared with particular care. All visitors were offered smart brochures and other informative literature. There was most interest in the exceptionally functionally made and designed kitchen furniture.

"Uniles" intends to open its first trading centre in Australia at Sydney. Later, in accordance with the needs of the market, furniture centres will be opened in other Australian cities.

Successful Exports by "Gorenje" to West Germany

Last year the factory of household equipment "Gorenje" of Titovo Velenje exported approximately 2 million items of household equipment, half of them being cookers. About 70 % of all cookers which are imported by West Germany are made by "Gorenje", and 30 % of all cookers sold in West Germany are made by our factory. The total value of the goods exported by "Gorenje" to West Germany last year was 80 million Deutschemarks.

When "Gorenje" started its breakthrough onto foreign markets, 80 % of all exports went to West Germany. In past years the amount of these exports has increased by a factor of 3, but, due to the breakthrough of "Gorenje" onto other markets, the share taken by West Germany has been reduced to from 30 to 40 %. "Gorenje's" excellent servicing network in West Germany is one reason for the successful exports of "Gorenje" to that country. "Gorenje" has a total of 400 contractual service centres in West Germany, the service headquarters, workshops and central stores being in Frankfurt.

Large Steam-Generators to be Built in Yugoslavia

An agreement has been reached between the "Minel-Kotlogradnja" enterprise of Belgrade and the American-Canadian firm "Combustion Engineering" about the transfer of technology and joint investment in a factory of large steam-generators, which is to be built in Yugoslavia.

The factory will be built at Lajkovec in S. R. Serbia, and the total value of the investment will be one milliard dinars, of which 20 % will be provided by the Canadians. Several other future interested customers will participate in the investment.

When the factory starts operation, Yugoslavia will be one of the few countries which will be able to pro-

duce large steam generators. It will also be able to design large steam-generators with a power of over 200 MW. The agreement will make possible the transfer of knowledge in the field of design and production, with no limits of any kind an exports. After a period of 15 years, during which the Canadian-American partner will provide the Yugoslav partner with all technical improvements, "Kotlogradnja" will be completely free of any restrictions. Our enterprise will be competing on foreign markets, together with the Canadian-American enterprise.

From the History of Slovene Emigrants and Emigration

50th Anniversary of the Bled Mutual Benefit Society

During February 1983 the only independent mutual benefit society of Slovenes in Canada celebrated fifty years of its operation. Half a century of existence and successful work is certainly a high jubilee and, as such, worthy of our attention. For the establishment of this fraternal, mutual-benefit organization of our fellow-countrymen in Canada is inseparably linked with the original form of organization of our fellow-countrymen in Canada, who emigrated there in greater numbers during the decade following the First World War. Efforts among Slovenes in Canada to organize themselves within their community on the basis of fraternal benefit associations were particularly vigorous during the years of the world economic crisis, when the majority of our fellow-countrymen were working in the mining regions of Ontario and Quebec. Their socio-economic position at that time was a very poor one, so that even the very existence of individuals, who had expected a lot more from this country than a struggle for bare life, became questionable.

Organization on the basis of fraternity and mutual support, without respect to the religious or political allegiances of individuals, together with the establishing of links with the homeland, were the principles on which such associations were established and are still maintained today. It is these very values, as well as others defined by the establishers of the afore-mentioned associations, that later made possible the operation of the "Bled" Mutual Benefit Society in new conditions, when new generations

of immigrants were joining it. On the other hand, it also prevented small individual groups from bringing dissonance into the association and from subjecting it to their narrow political or financial-speculative interests. It was thanks to those vital qualities, which had their source in the progressive struggle of Slovene emigrants in Canada in the period between the two world wars, that today the "Bled" Mutual Benefit Society is still, in spite of its relative weakness in numbers, an important link in the organizational chain of Slovenes in Canada, particularly in the wider region of Hamilton and Niagara, where the community of Slovene miners settled already in the post-war period. After this community came quite a lot of immigrants from among the industrial and agricultural workers of Slovenia.

If we take a look back at the path which has been trodden, then we can see a number of important dates which are linked with the establishment, development and basic forms of operation of the association. The first important date has to do with the origin and establishment of the Slovene-Canadian Mutual Benefit Society at the mining-town of Kirkland Lake in the north of Ontario. It was on February 12th, 1933 that this mutual benefit society was established, with an initial membership of 91 members, out of the "Pipa" Society, which had been a society of a more social and entertainment character. The new society was established "on the basis of impartiality and fraternalism and to be entirely separate from religion and politics", as was written in the first modest rule-book of the society. How correct this first step was became quickly proved by everyday events. For many accidents used to take place in the numerous gold-mines around Kirkland Lake, so that membership of the society provided practically the only guarantee of security in the case of illness or severe injuries, etc. In the case of death, the modest sum of money which was paid out was at least some comfort to the miner's wife or children back in Slovenia. All the same, the harsh climate of northern Ontario, and the miserable conditions of living in hutted settlements — conditions which were not at all like those they had expected — did not break the miners' spirit nor their mutual solidarity. The number of members of the society increased, and, thanks to the newspaper "Glas naroda", the mutual benefit society was soon heard of in other parts of Canada.

Just before the outbreak of the Second World War it was agreed that

the society should operate on the basis of individual sections. The mutual benefit society was renamed "VPZ Bled" and had the right to establish sections in all parts of Canada. A large number of sections began to be established during the years of the Second World War, so that by 1945 the society had 15 sections with a total membership of almost five hundred. The youth section was re-established under the leadership of Frank Račič. During these years the association had grown into a strong organization, so that in 1943 it was able to shake off the influence of a small group of financial and organizational speculators. The remaining inconsistencies in the financial and other operations of the society were removed by the passing of new improved rules, which came into force on January 2nd, 1945.

After the Second World War seven new sections were established, of which four are still in existence today. There was a steady increase in the membership of the society up until the beginning of the 1960's, when a total of 700 members were enrolled in the society's individual sections: Together with the members of the youth section, total membership was approaching the figure of one thousand. After the year 1960 there was a certain slow drop in membership. The core of the Slovene community had moved to the towns of southern Ontario. The majority of new Slovene immigrants avoided the mining-towns, which became less and less in step with modern times. A considerable number of former miners moved to the metropolis of the south, and in particular so did their children. Thus the original values of the founders of the society found their way only in those circles where the former mining community had settled. In Toronto, where today the largest number of Slovene immigrants and their children and grandchildren live, these values have become lost in the crowds which are made up mainly of post-war political emigrants and the later emigrants who went to earn their living abroad for economic reasons.

However our fellow-countrymen and fellow-countrywomen did not submit to these new conditions, but quickly adjusted themselves to meet the new situation. In 1978 the association was reorganized and its head-office was moved from Kirkland Lake to Hamilton. It also obtained premises at the centre in Beamsville, where the greater part of the activities of the association and its individual sections from the direct vicinity took place. At the time of the reorganization the association also changed its emblem,

which now contains, as well as the flag of Canada, the Slovene flag with its five-pointed star.

In such a short article it is not possible to describe in full all the important events from the society's history. However, the society's strong links with the old homeland, Slovenia and Yugoslavia, must be mentioned in particular. During the Second World War, when the nations and nationalities of Yugoslavia were fighting for their very existence, the "Bled" Mutual Benefit Association provided its strongest moral-political support and material aid. The "Bledovci" did their best to make sure that the truth was known about the just struggle of their suffering brothers in the old homeland. In 1944 practically all the members of the executive-committee were also members of the League of Canadian Slovenes, an anti-Fascist organization which, together with the emigrants of the other nations of Yugoslavia, supported the just struggle of Yugoslavs in their homeland. After the war they provided material aid and financial support in order to help rebuild their shattered native-land. In some cases individuals returned to Yugoslavia to help directly in the reconstruction work. Although they operated within a modest material budget, all the same individual sections managed to collect several thousand dollars for the purchase of vital necessities which were lacking in Slovenia and Yugoslavia at that time.

Further support was provided by the society to Yugoslavia at the time of the Paris Peace Conference, when representatives of the "Bled" Mutual Benefit Association sent an appeal to the Canadian delegation, which was being led by the Prime Minister Mackenzie King, that the latter should take a stand in favour of allocating the town of Trieste and the western ethnic border region to Yugoslavia. Members of the society have also proved their devotion to their former homeland on numerous other occasions, the last important one being that of the death of President Tito. It was then that, on behalf of the "Bled" Mutual Benefit Association, Frank Kukavica honoured the life and works of Tito with an inspired speech, which once again confirmed the society's positive orientation with respect to the old homeland.

On the occasion of the fiftieth anniversary of the establishment of the "Bled" Mutual Benefit Association, the present executive committee should be wished all success in the continuation of the good work of its predecessors, and in the transfer of

those positive values which have arisen from the fifty years' work of the association onto the new generation, to further the prosperity of the Association itself and of the entire Slovene community in Canada.

Rado Genorio, M. A.

The Tables are Already Spread

A Visit to the Kitchens of Ljubljana's Hotels

A few years ago it was almost impossible to order even the simplest of national dishes in Slovene restaurants and inns. Those who were in charge of the cooking and decided what was going to be put in the pot tried to be as grand as possible, so they gave priority to Wienerschnitzels, beefsteaks, filletsteaks and medallions. The grander the name of the dish (tournedos, chateaubriand, sauté de boeuf, Beef Stroganoff, etc.), the more they liked to prepare it and offer it to their guests. On the other hand, they did not pay much attention to hungry guests who wanted to get some good, hot food quickly. If you asked the waiter "What's on?" you invariably got a quick, standardized answer: goulash, tripe, liver, Carniolian sausage, frankfurters, perhaps chicken in soup, and that was the limit of their culinary imagination.

Then, gradually, better times for everything that is traditionally Slovene began to arrive. We began to re-discover the attractiveness and value of old-fashioned furniture, and of various articles for everyday use, such as irons, pestles and mortars, pottery, and traditional national dishes. And, slowly but surely, various kinds of "žganci", chicken and veal stews, sauerkraut and turnips, traditional veal and pork roasts, blood sausages ("krvavice") and fried sausages ("pečenice"), "potica", doughnuts ("krofi"), and dumplings ("štruklji"), began to make their appearance on the menus of inns and larger restaurants. Today there is hardly a country inn which doesn't offer you at least two or three traditional Slovene dishes, and the restaurants in towns have included a wide variety of Slovene national dishes, as well as the traditional dishes of the other Yugoslav nations, in their menus.

As the saying goes, "all roads lead to Rome", and according to an unwritten rule, you, our fellow-countrymen from abroad, usually stop at least for a couple of days in Ljublja-

na, when visiting the old country. For this reason we thought it would be a good idea to enquire, on your behalf, in Ljubljana's largest hotels and restaurants, what Slovene national dishes are available there. Do the various "international" steaks and dishes with famous foreign names still prevail, or have the good, old Slovene dishes really been given their due place on the menus? The answer is, yes, they have been.

Sauerkraut must not be too sour

Jože Kovač, a 26-year-old cook from Vir near Domžale has now been the chef of the kitchen of "Hotel Lev" in Ljubljana for four years. He was 15 when he started to serve his apprenticeship, and, while working, he has attended catering and management schools, on his own initiative and at his own cost. Now he has higher education and "commands" a team of 28 in the kitchen, who prepare as many as 300 main meals a day.

Jože Kovač regularly attends gastronomic competitions. At the "GAST" international traditional gastronomic competition, which was held at Celovec (Klagenfurt) in 1981, he won a gold medal for a hot and cold buffet lunch, and at the annual meetings of Slovene cooks at Bled he has so far won two silver and one bronze medal. He is famous for his exemplary New Year's Eve cold buffet, which has been shown several times on Slovene T. V.

Jože Kovač told us that their standard choice of dishes has become, with time, somewhat out of date, and that for this reason a new one is being prepared. For this purpose he has prepared 40 new menus and 70 main courses. The new meals will be ready as from the start of this summer. The Slovene national dishes will include beef soup with homemade noodles, farmer's feast, Carniolian roast-beef ("bržola"), smoked ham from the Karst, venison à la Triglav with mushrooms in a game sauce, and Bohinj cheese. It should be mentioned that in "Hotel Lev" all Slovene national dishes are served on special earthenware plates, so that the dish is good for the stomach and particularly good for the eye to feast on.

"Hotel Lev's" top chef chose the following dish for our readers: Farmer's Feast. This consists of bread dumplings made with toasted bread-crumbs, a fried sausage, smoked cooked meat, roast meat, a cooked egg, and cooked sauerkraut. And the sauerkraut must be well cooked, or it

won't have just the right taste. It mustn't be too sour, so it sometimes has to be washed well before cooking. Pepper and a bay-leaf have to be added while it is being cooked, and a mixture of flour and water, as well as little cubes of cut-up, fried bacon, and hashed onions, are added when the sauerkraut is cooked.

"Flancati" are better with white wine

It's now four years since **Jacob Toni** began to wear the tallest chef's hat in the kitchen of "Hotel Slon's" restaurants. He has a qualification in catering, but is also a trained butcher, which is the ideal combination for a top chef. Before he joined "Hotel Slon" he had worked in a number of other restaurants in Ljubljana, but because of the excellent national dishes which he and his team have created there, his years at "Hotel Slon" have been particularly fruitful ones.

Jacob Toni sometimes does take part in various cooking competitions, and has won a number of excellent prizes, but in principle he is against such competitions. They remind him of football matches, and he doesn't like lots of noise and flattery. He says: "Let a guest come to my table, and if he's satisfied, let him tell me — that's my best reward".

The day before we had our chat together, Jacob Toni had returned from a week-long culinary visit to Novi Sad. Together with his team of chefs and assistant cooks, he had cooked typical selected Slovene national dishes for the people of Vojvodina. These included Bohinj trout in sauce, Bela Krajina "štruklje", nut-rolls of various kinds, Vipava, Štajersko and barley soup, and "flancati". "Flancati" (fried pastry) are better when a little white wine is added to them, and the people of Novi Sad agreed with this finding.

It should be mentioned that "Hotel Slon" has, apart from a bistro and a classic restaurant on the ground-floor, an exceptionally pleasantly laid-out national restaurant in the cellar. This is the restaurant which, in fact, has the greatest number of national dishes in Ljubljana, and probably in Slovenia, too. There are as many as 60 different Slovene national dishes on the menu, including Woodman's Pot, Bela krajina "Matevž", black radishes with beans, Alpine herdsman's dish, and roastbeef in game manner with red sauerkraut and cranberries from Pokljuka.

It should be mentioned that in "Hotel Slon's" restaurants excellent buck-

wheat bread with walnuts, corn bread, and bread with poppy-seeds is available fresh everyday. These products are also on sale in the hotel's Delicatessen shop.

Jacob Toni makes sauerkraut in his own way. He adds to the cooked sauerkraut hashed and fried onions and garlic as well as, of course, pieces of pork crackling, but no flour. He likes to add spleen dumplings to soup. And he makes home-made noodles together with his colleagues, and doesn't buy them ready-made in the shops. He usually adds some white wine ("šodoj") when frying his "flancati", in order to make them richer in taste. He also likes to add garlic and mint to Carinthian "mavželjni", in order to make the taste stronger.

There's nothing to beat Union Stew

It is 33 years since **Tončka Brulec** joined the "Hotel Union" enterprise, which today includes "Hotel Union" itself, the "Holiday Inn" Hotel, "Tavčarjev hram" and "Smrekarjev hram". Four years ago she became assistant chief chef of the Hotel Union kitchen, and last year she was made the "head kitchen white-coat".

She is a very modest woman, so modest that it was hard to discuss much with her. All the same the proof of her successful leadership is well-known. The real stew with buckwheat "ajdovci" is known in all parts of Slovenia. The tripe which is prepared in the kitchens of "Hotel Union" is well-known, too, and the goulash, too. A number of Slovene national dishes are available, too: Farmer's Feast (homemade ham, roast meat, an egg, sauerkraut, a bread dumpling, salted baked potatoes and a Carniolian sausage), leg of veal, and smoked ribs with beans. There is also a lot of demand for stewed venison with bread dumplings and cranberries.

This year's guests at "Hotel Union's" New Year's Eve Party had a pleasant surprise: their evening meal was chosen from a menu, which was selected and enhanced with folklore. The guests also received a nicely-decorated Slovene jug with an inscription. Would you be interested to know what was on the menu on New Year Eve? It started with home-made ham with horseradish sauce, a dried plum and a nut kernel, then it continued with a richly surrounded meat »epigram« (beef fillet, turkey, mushrooms, vegetables, and rice crackles), salad, Union gateau, ice-cream with whipped cream and cranberries. The meal was finished off with Turkish coffee, and

after midnight the famous Union veal stew was served.

Thus, we can conclude the following: all three top chefs from the restaurants of Ljubljana's hotels reassured us that they have already and will in the future include on their menus as many as of those good old Slovene dishes, for which there is, of course, the greatest demand. They are awaiting you, our emigrants, and they assured us that you are sincerely welcome and that the tables are laid and waiting for you.

There is no need to be afraid of impressive-sounding steaks of one kind and another, just pick up your pluck and ask for those dishes which you remember from your youth or from the stories of your mothers or grandmothers. The chefs have said that they are ready to serve you.

Jagoda Vigele

PÁGINA EN ESPAÑOL

Louis Adamič, colección de tres libros.

La casa editorial BOREC presentó en el mes de marzo una interesante colección de tres libros del escritor americano Louis Adamič. La opinión pública eslovena recibió con gran alegría estos trabajos del escritor quién a su vez fuera descendiente de eslovenos. Risa en la jungla, la cual ya es la segunda edición de este libro, la primera apareció en el año 1932 traducida por Stanko Leben, esta vez la tradujo Rapa Šuklje. Los libros Dinamita y Mi tierra natal han aparecido en esta oportunidad por primera vez en esloveno. La primera edición fue traducida por Bogdan y Branko Gradišnik.

Esta colección tiene sus particularidades, entre otras que es la primera de las colecciones científico eslovenas sobre trabajos de L. Adamič. La han publicado con amplias introducciones y observaciones tanto biográficas como bibliográficas. Los principales datos y material adjunto fueron presentados por Ivan Bratko, Dr. Janez Stanonik, Dr. Jože Vilfan, mag. Jernej Petrič y Dr. Mirko Jurak.

La nueva edición de los trabajos de Adamič es a su vez un homenaje y recuerdo póstumo al gran compatriota y escritor. A iniciativas de la comisión pro-aniversario del trigésimo aniversario de la muerte de Adamič

presentamos esta colección que sin dudas será a su vez un complemento de la literatura eslovena.

Enciclopedia de Eslovenia.

La preparación de la Enciclopedia de Eslovenia es una de las más importantes realizaciones dentro de la cultura eslovena. Esta acción es sin duda fomentada por el mundo editorial y por todas las casas editoriales de Eslovenia. La editorial MK (Mladinska knjiga) es la responsable de la publicación. Es por ello que ha incorporado al equipo de colaboradores un gran número de especialistas en distintos campos científicos, entre ellos también expertos sobre la emigración eslovena. Se usará el bosquejo y bases del vocabulario ya preparados en los años 1981—83. El punto de partida y motivo básico de la obra es que la Enciclopedia eslovena sea ante todo una enciclopedia nacional, y como tal una obra de interés e importancia para el pueblo esloveno.

Trigésimo festival del cine yugoslavo.

En la célebre arena de Pula y en otros cinematógrafos de la citada ciudad tendrá lugar entre el 20 y el 29 de julio el Festival Aniversario-Trigésimo-de la Cinematografía yugoslava. En la parte oficial del programa de competencia, que será totalmente presentado en la misma arena, se pasarán este año veinte películas de la producción anual. El resto de películas que no entraron en la selección final se pasarán en el Centro de Informaciones y no serán aspirantes al concurso final ni al Festival de premios. Hasta el momento fueron presentados ante la Dirección del Festival 36 películas de largo metraje, éstas fueron pasadas y revisadas por expertos y miembros del juzgado los cuales a su vez las clasificaron y distribuyeron a las secciones respectivas.

La única casa eslovena productora de películas, VIBA FILM, presentará en el Festival de Pula (arena del tiempo de los romanos) tres películas de largo metraje: Rdeči boogie del director Karpo Godina, Veselo gostovanje del director Franc Štiglic y Eva que dirigió F. Slak.

Hasta fin de año?!

El gobierno federal yugoslavo en su sesión del 14 de febrero pxmo. pdo. ha estudiado la realización del decreto sobre el «depósito» para

la salida del país, es decir sobre la cantidad de dinero que los ciudadanos yugoslavos pueden llevar de Yugoslavia. El gobierno ha constatado que tal medida preventiva ha dado resultados positivos. »Como todavía no han sido suprimidas las razones por las cuales fueron aceptadas tales medidas-decreto-« (así escribe en el informe), el gobierno decidió que esta medida tendrá lugar hasta fines del año 1983. Al mismo tiempo el gobierno federal aceptó también algunos cambios del decreto: así podrán cruzar »sin pago de depósito« doce veces al año los ciudadanos que viven en la zona limítrofe con las fronteras yugoslavas. Tampoco pagarán el depósito correspondiente todos aquellos ciudadanos que viajen a visitar familiares o miembros más cercanos con domicilio permanente en el extranjero, claro está cuando se trate de matrimonios con distintas nacionalidades. En el futuro tampoco pagarán el depósito los ciudadanos que participen en los distintos encuentros que se realicen en la zona fronteriza.

Estos cambios en cuanto al »depósito« se refiere han sido aceptadas entre otros, gracias a las iniciativas del gobierno de la SR eslovena, pero a pesar nuestro son solamente »parte« de las propuestas.

Interés universal por »Sarajevo 84«

De todas partes del mundo vienen interesados para saber algo más sobre SARAJEVO 84. El gran número de competencias invernales que fueron organizadas este año en Sarajevo y sus alrededores, han despertados por todas partes del mundo un gran interés por este maravilloso lugar y sus bellezas naturales. No debemos olvidar que el año próximo tendrán lugar en esta ciudad del sur los »juegos olímpicos de invierno«.

Es así que la mayoría de la prensa extranjera han publicado y publican gran número de comentarios y artículos sobre SARAJEVO. Incluso se leen amplias referencias e informaciones en los centros de información en el extranjero. También se han dado a conocer un gran número de prospectos, carteles, folletos y propaganda de todo tipo sobre el tema »Sarajevo 84«.

En la Exposición anual de Turismo realizada en Oslo, donde concurren dibujantes de todo el mundo, se realizó un concurso de carteles para elegir el mejor entre los 30 países presentados. El primer premio fue conquistado por nuestro dibujante Izmar Mujezinović con el cartel »Esquiador«,

el autor presentó el mismo como idea para el cartel olímpico de los juegos olímpicos de invierno. Mujezinović en originario de Sarajevo. El segundo premio lo conquistó el pintor académico Trobec de Kranj quién presentó al ya conocido y por todos aceptado y querido »Lobito«.

En la semana olímpica que se realizó en la ciudad suiza de Lausanne fueron presentadas al público visitante las ciudades olímpicas »SARAJEVO« y Los Angeles. Presentaciones y exhibiciones parecidas fueron también ofrecidas en otras ciudades de Europa. Es así que Sarajevo y Yugoslavia junto a los terrenos olímpicos presentados serán día a día más conocidos. Cada día y mes más cercanos. En estos últimos meses se han pasado un gran número de películas y propagandas por todas partes del mundo. Cada día se conoce más a »Sarajevo 84«.

Las puertas de Užiška 15 están abiertas.

En la ciudad capital de Belgrado fueron abiertas al público, el primero de marzo pxmo. pdo. las puertas de la histórica casa que está situada en la calle Užiška 15. En ésta Josip Broz TITO se instaló cinco días después de la liberación de Belgrado. Y en ella vivió hasta su muerte. Esta casa era considerada su residencia particular. Desde ella dirigió las últimas operaciones militares para la liberación de la patria y escribió, bosquejó y planeó los documentos decisivos para las misiones de paz. A primera vista la residencia del presidente es grandiosa, mucho más después de ver su interior. Aparte de la casa en sí vemos el jardín de invierno, la cabaña de caza y la sala de billares. Todo este conjunto de edificios compone hoy día el centro de recuerdos »J. B. Tito«, que en marco al Museo »25 de Mayo«, Museo »4 de Julio« y a la casa de nacimiento en Kumrovec forman un interesante punto de partida para todo tipo de excursión.

La cabaña de caza, que se encuentra a poca distancia de la residencia, ha sido un regalo de la SR de Eslovenia en ocasión del 60. aniv. del nacimiento de TITO. Un especial interés despertó el gabinete de trabajo del presidente el cual tiene la misma forma y mobiliario que tenía ya en el año 1949. En el mismo el presidente Tito pasaba la mayor parte de su tiempo. Allí trabajaba hasta altas horas de la madrugada y recibía además a los representantes de otras naciones. Las agujas de los relojes del gabinete se pararon el 4 de mayo de 1980 a las 15,05,—

mnik

Pot čez pohorska barja

Ribniško jezero na Pohorju

sprehod po slovenskih galerijah

Slikanje v naravi

Ko je bil Jakopič v šoli pri Ažbetu, ni slikal, kot je bilo dotlej v navadi, v

zaprtem prostoru. Odhajal je v naravo, ki jo je odkrival v spreminjajočih podobah že doma, na »matevževini« v Krakovem v Ljubljani.

»V ljudski šoli sem spravljal svoje zamisleke na papir. In že se mi je začelo jasni, da ni samo predmet tisto, kar je treba narisati – Jakopič je

Matej Sternen:
Stoječi akt,
olje-platno, 1944

že kot šestletni otrok rad risal prizore in napravil sam več skic in risb – največ, da se vse nekam giblje in izpreminja.

V svojem domačem okolju sem pač lahko najbolje opazoval menjave v naravi ob vsakem letnem času. Spoznal sem, da je vsak dan drugačen, da megle lahko prenaredijo vso realnost. Zdajle je pokrajina v megli in objekti so kakor pod pajčolanom, pa se zjasni in pokrajina s hribom je vsa drugačna. Krim je spomladi čisto blizu, če je nebo jasno. Jutro je drugačno, večer je drugačen – kako čudovito je vse to v mraku...

Spominjam se, bilo mi je morda dvajset let, takrat mi je bil oče že kupil različne slikarske pripomočke: z oljnatiimi barvicami sem upodobil drevo in hiše in skozi drevo se je prebijala luč svetilke. Dobro sem takrat opazoval svetlobo in ko sem sliko pokazal nekaterim, ki so se na tako reč nekaj razumeli, so mi potrdili, da sem ustvaril pravi vtis... Potem sem slikal Krim iz Mestnega loga, dve punčki in mater, ki nabirajo suhljad. Večerna megla me je mikala, ko se je dvigala iz tal in se je v njej vse skrivalo. Poslej sem se vedno bavil s takimi problemi. To je bil vzrok, da sem se tako navezal na svoje kraje in vobče na pokrajino samo.

Pokrajina je Jakopiča vlekla vse življenje. Motive, ki mu jih je ponujala, je slikal v okolici Ljubljane, ob Sotli, mikali so ga bregovi Save, ki ji je sledil vse tja do Medvod na eni strani in do Kresnic na drugi.

Njegove znamenite breze (ne vse, nekatere pa) so nastale na griču, oddaljenem četrtr ure hoda iz Škofje Loke proti Crngrobu. Breze in bukve so rasle na njem in Jakopič se je rad vračal sem s paletami in barvami v roki, tako da so Jakopičevi znanci začeli gričku praviti kar »Jakopičev griček«. Jakopič se je preselil v Škofjo Loko zgodaj spomladi 1902 leta, kjer je nekaj časa stanoval najprej pri baronu Wolkenšpergu, nato pa se je preselil k neki ženi blizu farne cerkve. To je bilo malo pred »drugo slovensko umetniško razstavo« septembra 1902. leta.

Tivolski paviljon

»Ljubljana je nas mlade odklonila. Vrnil sem se v Škofjo Loko, naslednjega leta pa me je slikar Peter Žmittek zvalil s seboj v Prago za en semester v Hynaisovo šolo. Od tam sem šel kmalu na Dunaj in tu smo leta 1904 sami Slovenci priredili razstavo. Lepi, mladi časi... Tovariši Grohar, Jama, Sternen, Vesel, Žmittek in kipar Benedek smo kot člani umetniškega kluba »Sava« rastavljali svoja dela, ki jih je dunajska kritika sprejela s priznanjem. Oton Župančič in Ivan Cankar pa sta poročala o razstavi v domovino.

Po dunajski razstavi sem se vrnil v Škofjo Loko in se poročil. Kakor Sterneni in Grohar sem takrat slikal po loški okolici. V Beogradu pa sem organiziral oddelek prve jugoslovanske umetnostne razstave. Potem sem leta 1905 odpotoval kot predstavnik »Save« na razstavo avstrijske umetnosti v London. Spotoma me je v Kölnu zadela nesreča. Ko sem v ondotni bolnišnici čez čas okrevaj, sem se odpeljal v Pariz. Pomudil sem se tam teden in se seznanil s francosko umetnostjo. Po povratku v domovino sem bil še več mesecev v Škofji Loki, nato pa sem se za stalno preselil v Ljubljano.

Ko sem videl, da počasi raste razumevanje za naše delo,« je zapisal Richard Jakopič, »se me je lotila neugna želja, da bi naše ljudstvo videlo čim več lepih slik. Le na ta način raste smisel za lepoto, da jo uživaš pristno, nepotvorjeno iz prvega vira. Hotel sem, da bi bila Ljubljana priredila vsako leto vsaj eno slikarsko razstavo. Toda kje? V Narodnem domu so prirejali veselice, v Mestni dom so se vselili gasilci. Pa sem napisal prošnjo na deželni odbor, naj mi dovolijo, da zgradim paviljon. Saj sam nisem imel denarja. A pomagali so mi sorodniki moje žene in tako je v letu 1908 zrasel v Tivoliju paviljon. Od takrat pa do vojne smo pripravili v njem kakih 25 razstav. Vsako leto vsaj po eno razstavo slovenskih del, poleg teh pa še razstavo čeških, srbskih in drugih slikarjev. Zanimiva in važna se mi je zdela predvsem razstava vseh slovenskih slikarskih del, kar jih je bilo do takrat ustvarjenih na Slovenskem.«

Omenjena razstava je bila odprta v Jakopičevem paviljonu 19. marca 1910. leta pod naslovom »80 let upodabljačje umetnosti na Slovenskem«. ob njej je izšel katalog, v katerem pojasnjuje Jakopič, zakaj je pripravil to razstavo in s kakšnimi težavami je prišel do slik, ki so bile povečini v privatni lasti. V katalogu so bili zapisani tudi prodajni pogoji: »Cene umotvorov se poizvedo pri blagajni. Prodajo posreduje posestnik paviljona Rihard Jakopič, Ljubljana, Emonska cesta 2. Tretjina kupne cene se plača pri sklepu nakupa, ostala vsota pri zaključku razstave. Pošiljatev umotvorov se vrši po razstavi na račun in škodo kupca.«

Ko je Jakopič stanoval v Emonski 2, je imel skozi okno lep razgled na Križanke. Tudi te je večkrat naslikal. Od tod, iz Emonske 2, pa se je preselil z družino za kratek čas tudi na vrh Rožnika. Avgusta leta 1913 je bilo, ko je prišel tja z ženo Ano, hčerko višjega geometra iz Ljubljane, s katero je bil zaročen dolgih 18 let, predno se je poročil, in s sedemletno hčerko Mirjam. Na Rožniku se je nastanil v hiši nasproti gostilne, kjer je dobil dvosob-

no stanovanje z razgledom proti Stranski vasi. V gostilni je stanoval v podstrešni sobi Ivan Cankar, ki je v tistem času snoval svoje kratke črtice. O teh je Cankar rad kramljal z Jakopičevim družino. Pa Jakopič na Rožniku ni dolgo ostal. Vreme mu je že v začetku septembra ponagajalo pri slikanju. Ko mu je zbolela hčerka, je bilo trenutkov za slikanje še manj. Pa je tudi na Rožniku naslikal nekaj slik, med drugim »Sadovnjak za Rožnikom«, ki je na ogled v Moderni galeriji, do katere smo na našem sprehodu prišli.

Ženska s korzetom

Od del Matija Sternena pa si lahko ogledamo v Moderni galeriji »Obalo v Benetkah«, »Na divanu«, »Ležeči akti«, »Dekle s knjigo«, »Sedečo ženo«, »Akt«, »Ženo s korzetom« ...

Nemara najbolj znano je njegovo delo »Žena s korzetom«, ki jo je Sterneni naslikal 1914. leta. Tedaj je bil star 44 let, za njim pa je bilo že šolanje na državni obrtni šoli v Gradcu, na Dunaju v umetno obrtni šoli in na akademiji in še v Münchnu v Ažbetovi šoli. V svojih spominih na Ažbeta je Sterneni med drugim zapisal: »V Georgenstrasse sem se tudi jaz šolal. Ker sem ostal dolgo v Monakovem – s presledki do spomladi 1905 in sva z Ažbetom dobro shajala, me je mojster vzljubil ter postal moj prijatelj. Prav tako je bil prijatelj moje žene Roze Klein, ki se je po štirih letih študija na Dunaju preselila leta 1901 v Monakovo.

Glavna prednost njegove šole je bila precejšnja svoboda v postavljanju modela, prostornost delavnice in individualna svoboda v nasprotju z avtoritativnim poukom na akademiji. Ažbe je imel svoja načela za slikarski pouk, svoj 'Kugel-prinzip' za oblikovanje glave, svojo kristalizacijo barv. Zadnje je bilo v nasprotju z dotodanjjo akademsko maniro, ki je mešala barve na paleti ...«

Sterneni je bil nesojeni Ažbetov naslednik in je po njegovi smrti odprl skupaj s slikarjem Fritzem Radlarjem v Münchnu risarsko šolo, ki pa jo je moral kaj kmalu zaradi različnih težav opustiti. Pa misli na to, da bi učil druge risati in slikati ni opustil tudi potem. Izpolnila se mu je nekajkrat – leta 1907 in 1908 je Sterneni skupaj z Jakopičem vodil v Ljubljani zasebno slikarsko šolo, ki pa jo je zaradi finančnih težav prepustil Jakopiču. Leta 1921 je začel honorarno predavati risanje na Tehnični fakulteti v Ljubljani, na oddelku za gradnje, visoke gradnje in arhitekturo, vzporedno pa je učil še na slikarski šoli »Probuda« in privatno v svojem stanovanju, 1924. leta pa je postal redni profesor na oddelku za arhitekturo tehnične fakul-

tete v Ljubljani in tu poučeval vse do druge svetovne vojne.

Pa Sterneni ni bil samo izvrsten risar; obvladal je prav vse slikarske tehnike, tudi stensko slikarstvo. Bil je cenjen tudi kot restavrator. Prvič se je lotil restavratorskega dela že 1898 v Skaručni in to skupaj z Lojzatom Šubicem, zvest pa je ostal restavratorstvu skoraj 50 let.

Akti

»Žena v korzetu« sodi v čas, ko je Sterneni najraje slikal ženski akt, nasploh pa se je Sterneni za razliko od svojih treh tovarišev – Jakopiča, Groharja in Jame – najbolj oprijemal slikanja figure človeka. S slikanjem aktov pa vselej ni bilo tako kot dandanes, ko se golota ponuja že z naslovnih strani raznih revij. Posebno Ljubljana je bila nekdanj licemersko in provincialno zadržana, kar je marsikateri umetnik dodobra občutil na lastni koži.

Razliko med ljubljansko ozkostjo in sproščenim ozračjem velikih mest je spoznal tudi Sterneni že kot študent na Dunaju, pa tudi Ažbetu je bila ljubljanska »moralna« dobro znana. Zato je ob pripravah na prvo slovensko umetniško razstavo že sam izločil svojo »Ledo z labodom«. Ob tej je dejal Matiji Jami: »Tale pa menda ne bo za Ljubljano,« saj je dobro vedel, da bo povzročila na bregu ležeča gola ženska v srebrni jutranji svetlobi hude proteste »moralistov«. Kot jih je na primer izid Cankarjeve »Erotike«. To je ljubljanski škof dr. Anton Bonavent Jeglič kupil od Bamberga v 700 primerkih in vse pokuril v peči, da bi zatrl pohujšanje. Nekaj podobnega se je zgodilo tudi s Prešernovimi še neobjavljenimi pesmimi in po letu 1847 zloženimi pesmimi, ki so zgorele v kranjskem župnišču.

Pri slikanju aktov, je imel Sterneni težave z modeli in različne pripetljaje. Leta 1913 je tožil prijatelju: »Da bi le mogel človek v tej dolgočasni Ljubljani kaj delati, a kaj boš počel brez modela.« Priljubljenost aktov je bila tedaj, ko je bival Sterneni v Münchnu na vrhuncu, pa tudi v vseh umetniških salonih so imeli »akti« vrata na strežaj odprta.

Darinka Kladnik

korenine

Regionalni vidik izseljevanja iz SR Slovenije v Južno Ameriko

Izseljevanje iz Evrope v posamezne dežele Južne Amerike se je začelo kmalu po odkritju »zelenega kontinenta«, vendar pa je to izseljevanje tako po intenzivnosti kot po strukturi izseljencev zaostajalo za Severno Ameriko. Sprva se je tja izseljevalo predvsem prebivalstvo latinskih narodov (Španci, Portugalci in pozneje tudi Italijani); v 19. stoletju, ko je ta proces zavzel širše razsežnosti, pa tudi prebivalstvo drugih evropskih narodov. Množično izseljevanje se je pojavilo v času, ko so postale južnoameriške dežele neodvisne in ko so njihove vlade skušale z načrtno politiko priseljevanja poseliti obsežne površine za kmetijstvo primerne sveta ter izkoriščati druga naravna bogastva – zlasti rude. Tako je bil prvi argentinski Zakon o priseljevanju iz leta 1876 v skladu z besedami tedanjega predsednika Avellaneda: »Vladati pomeni naseljevati«.

Pripadniki jugoslovanskih narodov so se izseljevali v Južno Ameriko že v prvi in drugi polovici prejšnjega stoletja: Prevladovale so skupine prebivalstva iz obalnih območij in otokov. Izseljevanje iz Avstro-Ogrske monarhije, kamor so v obdobju pred prvo svetovno vojno spadali tudi Slovenci, se je začelo sorazmerno pozno in v znatno manjšem obsegu. V obdobju 1876–1910 odpade le slaba desetina celotnega avstrijskega izseljenstva na dežele Južne Amerike. Posamezne skupine izseljencev so se usmerile predvsem v Argentino in Brazil. Med njimi so bili tudi Slovenci iz obrobnih pokrajin slovenskega etničnega ozemlja. V obdobju tako imenovanega »exodusa« slovenskega prebivalstva v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja so našim rojakom vseeno bolj ustrezale Združene države Amerike. Južna Amerika, zlasti pa Brazil, večini potencialnih izseljencev ni ustrezala niti v družbenem niti v naravnogeog-

grafskem pogledu – še zlasti ne v območjih tropske klime. V tem pogledu je bila večja izjema le Argentina.

Množično izseljevanje s slovenskega ozemlja oziroma njegovih posameznih delov v Južno Ameriko je postalo značilno šele v obdobju med obema vojnama, zlasti pa v dvajsetih letih. Tja so se izseljevali predvsem Slovenci s Primorske (Tržaško in Goriško ozemlje, Beneška Slovenija, Vipavska dolina), ki so v tem času spadali pod fašistično Italijo. Prav v letih 1924–1930 je zavzelo izseljevanje z zahodnega dela slovenskega etničnega ozemlja v Argentino množičen obseg. Po podatkih italijanske državne statistike se je izselilo iz slovenskega dela Julijske krajine v dežele Južne Amerike preko 12.000 oseb. Dejansko število izseljenih je bilo znatno višje, saj so se nekateri izseljevali brez dovoljenja oblasti, čeprav le-tega v večini primerov ni bilo težko pridobiti. Težave pri zaposlovanju (boljša delovna mesta so bila rezervirana za Italijane iz notranjosti ter za osebe, ki so bile naklonjene fašistični vladi), skromna kmetijska gospodarstva na borni kraški zemlji in različne oblike narodnega zatiranja so prisilile primorsko mladino, da si je v tujini iskala osnovne pogoje za življenje. Lahko rečemo, da je imelo to izseljevanje poleg ekonomskega tudi politični značaj.

Izseljevanje iz stare Jugoslavije v Južno Ameriko je bilo znatno manjšega obsega. V obdobju 1919–1939 se je izselilo iz Dravske banovine v Argentino le 3.197 oseb, vrnilo pa se jih je 1.078, tako da je znašal selitveni saldo za omenjeno obdobje le 2.119. Iz osrednje Slovenije so se takrat Slovenci izseljevali predvsem v Kanado, iz severovzhodne Slovenije pa zaradi tradicionalnih sezonskih oblik selitev vse bolj v Zahodno Evropo. Iz ostalih območij stare Jugoslavije je bilo izseljevanje v dežele Južne Amerike znatno večjega obsega. V tem pogledu so prednjačili zlasti Nemci in Madžari iz Vojvodine.

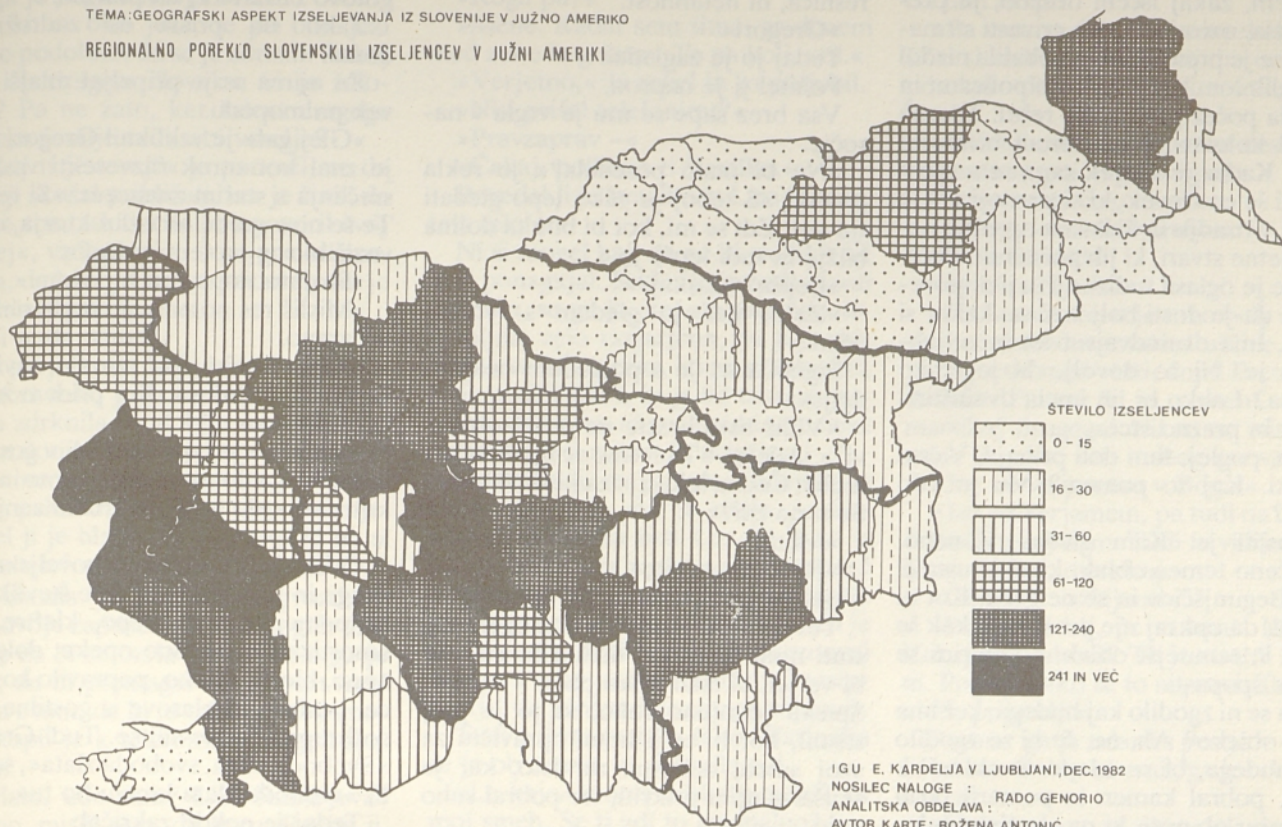
Po drugi svetovni vojni je izseljevanje Slovencev v Južno Ameriko skoraj v celoti političnega značaja in je potekalo posredno preko taborišča za politične begunce v sosednji Italiji in Avstriji. Osebe, ki so se v letih druge svetovne vojne in takoj po njej znašle zunaj meja SR Slovenije, so se izseljevale v Južno Ameriko šele konec štiridesetih in v začetku petdesetih let. Med tako imenovanimi »razseljenimi osebami« je prevladovala skupina, ki je zapustila Slovenijo v začetku maja leta 1945. V tej skupini so prevladovali pripadniki in sodelavci okupacijskih sil ter osebe, ki so bile na različne načine povezane z omenjenimi ali pa

so nasedle močni protikomunistični propagandi ter se zaradi tega pridružile množici političnih beguncev ter vojaških formacij na poti proti Italiji in Avstriji. Ob navedeni skupini je treba omeniti še pripadnike meščanskih strank, reakcionarni del klera, vojne ujetnike, osebe na prisilnem delu v Avstriji in Nemčiji, konfinirance in druge, ki so se znašli zunaj meja Slovenije v obdobju vojne in se pozneje niso vračali. V prvih povojnih letih pa so se omenjeni strukturi izseljenih pridružili še izgnanci (pretežno Volksdeutscherji) ter kasneje osebe, ki so zaradi ekonomskih ali drugih vzrokov prestopale tedaj zaprto mejo in se preko sosednjih dežel izselile v Južno Ameriko.

O številu izseljenih v Južno Ameriko obstajajo vsaj za politično emigracijo dokaj natančni podatki. Izseljevanje le-te je potekalo organizirano. Pri tem so odigrali pomembno vlogo slovenski duhovniki, meščanski politiki ter nekateri člani begunske vlade. Obstaja ocena, da je bilo sredi petdesetih let, ko so se političnim beguncem pridružili tudi najožji družinski člani, v Argentini (tja je odšla večina) okrog 7000 oseb iz vrst politične emigracije. Nekaj desetih pa jih je bilo tudi v drugih deželah »zelenih celine« (Brazil, Venezuela, Čile itd.).

V drugi polovici petdesetih let je izseljevanje Slovencev v Južno Ameriko izgubilo na množičnosti; praktično se je popolnoma zaustavilo. Zmanjšani obseg selitev je vsekakor povezan s socialno-ekonomskimi, demografskimi in političnimi prilikami na južnoameriškem kontinentu. Po drugi strani pa je treba upoštevati tudi dejstvo, da je postajal delež Slovencev v prekomorskih selitvenih tokovih po letu 1960 zaradi naglega družbenega razvoja SR Slovenije vse bolj zanemarljiv.

V Sloveniji so se na osnovi tradicije izseljevanja, socialno-ekonomskih, političnih, demografskih in drugih družbenih gibanj tako izdvojila specifična območja z izseljenci v Južni Ameriki. Navedene značilnosti so prišle do izraza tudi pri izseljevanju s slovenskega ozemlja v Južno Ameriko; samo da je potekalo izseljevanje tako po stopnji intenzivnosti kot tudi vzrokih, načinu in pojavnih oblikah nekoliko drugače kot v ostale prekomorske dežele. V obdobju med obema vojnama se je izseljevalo v Južno Ameriko predvsem prebivalstvo iz Zahodne Slovenije, iz drugih slovenskih regij (če upoštevamo sedanje politične meje) pa v razmeroma majhnem številu še iz Prekmurja in Bele krajine. V zahodni Sloveniji, ki je spadala tedaj k Italiji, je živelo prebivalstvo v težkih gospodarskih razmerah; hkrati pa je bilo izpostavljeno

fašističnemu zatiranju. Izseljenci so se usmerili na kontinent, kamor so se najprej izseljevali prebivalci latinskih narodov.

Izseljevanje po drugi svetovni vojni pa je zajelo predvsem prebivalstvo iz osrednje in jugovzhodne Slovenije. V omenjenih regijah je kasneje prihajalo do pojava verižnih selitev (sorodniški povojnih političnih beguncev).

V vseh omenjenih regijah so se zaradi intenzivnega izseljevanja pojavila širša depopulacijska območja, kar se še danes odraža v demografskem, ekonomskem in prostorskem razvoju teh območij. Omenjeni proces se še vedno negativno odraža v razvoju obrobniških območij SR Slovenije, medtem ko so izgubo prebivalstva v osrednji Sloveniji ob visoki stopnji industrializacije ter urbanizacije nadomestile kasnejše notranje selitve.

Če strnemo prispevek o regionalnih razlikah v izseljevanju iz SR Slovenije v Južno Ameriko v eno podobo, postane jasno, da imamo na tem kontinentu predvsem dve regionalni skupini slovenskega prebivalstva: prvo, pretežno iz obdobja med obema vojnama, ki izhaja s Primorske in drugo, povojno, ki izhaja v pretežni meri iz makroregije osrednje Slovenije (glej kartogram).

(Del daljše študije)

mag. Rado Genorio

umetniška beseda

Življenjsko sedemdesetletnico je te dni slavil MATEJ BOR, slovenski pesnik, pripovednik, dramatik in esejist, ki ustvarja že dobrih štirideset let.

Slovenski javnosti se je prvokrat predstavil s pesniško zbirko *Previharimo viharje* (1942), ki sodi med edinstvena tovrstna dela vstaje in upora. V poznejših letih je spisal še nekaj pesniških zbirk, dva obsežna romana (*Daljave*, *Odloženi*), nekaj dramskih del (*Raztrganci*, *Vrnitev Blažonovih*, *Kolesa teme...*), filmske scenarije (*Vesna*, *Bele vode...*), pesmi za mladino, vsa svoja ustvarjalna leta pa je tudi oster kritik in pronicljiv esejist, satirik in epigramatik.

Njegova izvirna književna bera šteje sedemindvajset knjig pesmi, dram in proze, priznan pa je tudi kot odličen prevajalec, zlasti Shakespeareovih

Zbranih del, de pravi devetnajstih dram.

Letos je pri založbi Obzorje v Mariboru izšla njegova najnovejša pesniška zbirka z naslovom *Podoknice tišini*; z njo je pesnik na najbolj ustvarjalen način dočkal svojo 70-letnico.

Tokrat pa v *Umetniško besedo* uvrščamo odlomek iz njegovega zadnjega romana *Odloženi*.

»*Odloženi* je naslov obsežni pripovedi, v kateri gre za ljudi, ki jih je življenje na svojem begu skozi čas, rešujoč samo sebe – odložilo. Bili so namreč – vsak po svoje – pretežki za njegove gladine, za površje vsakdana,« pravi avtor.

«Roman *Odloženi* v dveh knjigah je izšel pri založbi Obzorje v Mariboru.

Odloženi

Stala je v bregu nad potjo, kamor se je umaknila, da bi ga videla, ko bo šel mimo. Rada ga je opazovala, kadar je mislil, da je sam in da ga nihče ne vidi. Bil je čisto drugačen kakor sicer. V samoti se mu je obraz zresnil. Površna, nemirna veselost, ki je bila na njem, kadar je bil med ljudmi, se je umaknila utrujeni resnobi, ki je dodala njegovemu obrazu, kar mu je sicer manjkalo: ubranost in odkritost.

Biti sam je pravzaprav tako lepo, da ne vem, zakaj iščem družbo, je pre-mišljala, ozirajoč se po grivasti strma-li, ki se je prevračala in kobalila nizzdol v naglih lomih s položnimi policami in gugala počez prek golih rebri. Tam se je vil kolovoz, po katerem bi moral priti. Kadar je človek sam, se v njem oglasi še en človek, ki sicer stoji nekje daleč v ozadju in žalosten opazuje nespametne stvari, ki jih počnemo. Pravkar se je oglasil tudi v nji in ji dopoveduje, da je dosti bolj srečna, kakor si misli. Ima dvaindvajset let in zaljubljen je. Ni to dovolj, da je lahko srečna? Lahko bi jih imela dvainštiri-deset in prazno srce.

Ah, poglej, tam doli prihaja. V črni obleki. Kaj to pomeni? Mu je kdo umrl?

Obstal je. Kam gleda? V nebo. Svinčeno temen oblak, ki se je ustavil nad Begunjščico in se ne gane. Kot bi se bal, da onkraj nje preži nanj kak še večji in temnejši oblak, s katerim se mu je spopasti.

Da se ni zgodilo kaj hudega, ker ima črno obleko? Ah, ne, če bi se zgodilo kaj hudega, bi se zdajle ne sklonil k tlom, pobral kamen in pomeril proti macesnu ob poti, ki mu je zima nalomila vrh. Tudi zalučal ne bi kamna in pobral drugega, ker je s prvim zgrešil. Gotovo je dobre volje. Kadar je, zme-rom pobira kamne, storže ali kar mu pride pod roko, meri z njimi v drevesa in ne odneha, dokler ne zadene. Zdajle je. Spet. In še enkrat.

Plosnil je z dlanmi in jih pomel, da bi odstranil z njih prah in prst, ter stopil s kolovoza na stezo, ki se vije ob njem. Spet je obstal in se ozrl proti macesnu. Zatisnil je desno oko in me-ril razdaljo, ves zatopljen v svoje opravilo, kakor da gre za kakšno izre-dno zadevo. Že je iztegnil roko, da bi zalučal kamen, ko si je na vsem lepem premislil.

Kaj se je zgodilo? Zakaj ne nadalju-je svoje igre? Na kaj se je spomnil? Strašijo tudi njega njegovi pokopani načrti? Grobovi, ki vanje pokopava-mo svoje sanje, so bolj neusmiljeni kot tisti, kamor pokopavajo nas. Iz teh se ne vrne nihče več, oni drugi pa se odpirajo vsako noč. Je res že tako dokončno napravil križ čez svoje načr-te? Še zmerom je verjela, da bo pljunil v roke in končal študije, on pa je trdil, da v sebi nima dovolj moči, da bi to storil. Desetkrat je že poskusil in de-setkrat opustil študij. In če bi poskusil še enajstič, bi tudi enajstič kapituliral. Kaj bi imel od tega? je rekel. Zavest, da mu manjka moči, bi ga tako potrla, da bi spet začel popivati, in če bi, bi delal neumnosti. Neumnosti? jo je spreletelo. Navsezadnje pa je še vprašanje, ali je tisto, kar govori, kadar je okajen, tako neumno. Resnica, pove-dana o nepravem času in na nepravem

mestu, je še zmerom resnica. Ker pa je resnica, ni neumnost.

»Gregor!«

Tedaj jo je zagledal.

Pohitel ji je naproti.

Vsa brez sape se mu je vrgla v na-ročje.

»Ne bi malo posedela?« je rekla potem. »S teboj je tako lepo gledati tja dol. Zdi se mi, kot bi bila ta dolina bližje in tudi lepša je.«

»Lepša?« Zakaj?«

»Zato, ker jo gledam s tvojimi očmi.«

Izgubila se je s pogledom nekje v daljavi.

»Vidiš tiste hraste na polici ob Sa-vi?« je dejal. »Tam smo se igrali še kot mulci. Čedna lokacija za kakšno bajto. Se ti ne zdi?«

»Mhm.«

»Recimo najino,«

Vrgel je glavo nazaj in se zasmeljal.

Torej ne verjame, da bi mogel kdaj stati njun dom pod tistimi hrasti? Če bi verjel, bi stal. Tako pa – Spustil je njeno roko, ki jo je prej stisnil, kot bi se ji hotel opravičiti za svoj smeh, oziroma za tisto, kar je skušal z njim prikriti, ter pobral suho vejo.

»Vidiš tole suho vejo? To sem jaz. Če stopiš nanjo, takole,« veja je za-hreščala pod njegovim čevljem – »se ne upogne, temveč zdrobi.«

Ni ga hotela več poslušati, zakaj v njegovem glasu je bilo toliko resnične prepričanosti o tem, kar pravi, da ji je postalo slabo. Zamašila si je ušesa in zamežala, ponavljajoč v gluho temo, ki si jo je ustvarila na ta način:

»Ne, saj ni res. Ni, ni, ni.«

»Ni!« je ponovila in se ga oklenila z obema rokama. »Ti si človek, ki ima še vse pred seboj.«

»Razen tistega, kar je že za njim.«

Spet se je zasmeljal. Ne grenko, temveč veselo. Prav zares veselo – in potem dodal:

»Grega. Telefonirati moram zaradi neke seje.«

»Je kaj važnega?«

»Nobena seja ni važna, čeprav je zmerom dosti važnih ljudi tam.«

Liza je vedela o njem že marsikaj. Med drugim to, da nikoli ne govori o svojih težavah drugače kot porogljivo, kakor da bi bile gruča nadležnežev, ki jih lahko odpodi le posmeh.

»Kako je s s tvojo službo? Boš lah-ko delal in –«

Tu je malce počakala, nato pa pre-vidno končala: »– študiral.«

»Tebe? Z veseljem – od vseh strani in natančno košček za koščkom.«

Objel jo je in poljubil.

Izvila se mu je in si pogladila pepel-nato rjave lase.

»Zakaj si oblekel črno obleko?«

»Zato, ker so vse druge zanič,« se je zasmeljal kot prej. »Siromaka, ki nosi

kmašni gvant ob delavnikih, se ogni, gotovo bi rad kaj na posodo.«

Tako sta prišla do zadružnega doma.

Za njima se je pripeljal mlajši člo-vek na mopedu.

»Glej ga!« je vzkliknil Gregor, ki se je znal kot otrok razveseliti vsakega srečanja s starim znancem. »Si res ti? Te še niso predelali v direktorja, da se voziš okrog na tem prdču?«

»Stopiva noter, pa ti povem.«

»Misliš res noter?« je rekla ona ra-zočarana.

»Samo toliko, da temule navijaču cen navijem ušesa. Koj pridem za te-boj. Koj!«

Pognal se je po stopnicah v gostilno zadružnega doma s tako vnemo in lah-kotnostjo, da jo je zaskrbelo zanj. Da le ne bi spet pil.

Odšla je v pisarno vrhoveljske za-druge in jela seštevati tiste številke, ki so pomenile vole, repo, klaftre, sir, amortizacijo, strešno opeko, dolgove, apno, hlode, mleko, popravilo kosilni-ce, poslušajoč glasove iz gostilne. Bili so hrupni. Prepevali so. Tudi Gregor. »Svoboda zlata, svoboda zlata«, so pe-li, »svoboda zlata kmalu bo tu.«

Tedaj je nekdo zakričal:

»Je že tu! Dosti tega prepevanja!«

»Če bi bila tu, je ne bi bilo več tu,« je rekel stari Pretnar, poznala ga je po glasu, »ker bi jo že zdavnaj začeli izva-žati čez mejo. Pa tudi tam je ne bi bilo več. Tam je toliko sovražnikov svobo-de zlate, da bi bilo kmalu po nji.«

Ljudje so se zasmeljali.

»Ná, da si dušo privežeš!« je rekel Pretnar.

»Če jo še ima,« je pripomnil drugi.

»Nekaj mu je menda še ostalo,« se je zasmeljal Gregor, že vinjen – »ta slabši del, ki ga ni mogel spraviti v denar.«

Pogledala je skozi vrata, a le za hip, in jih znova zaprla.

Bil je Gaber. Pijan. Vso svojo preo-stalo treznost je porabil za to, da je pijanost skrival. Imel je velike težke roke, ki je z njimi rad tolkel po mizi in vtepal ljudem v glavo dnevne politične parole. Ko je čas administrativnega aktivizma minil in je njegova politična veljava splahnela, je postal referent na občini, kjer je z okornimi črkami pisal svoje pripombe na razne akte, največ-krat: Zanič, Sranje, Kozlarija in po-dobne izraze strokovnega negodova-nja, kasneje pa direktor nekakšnega »Investprojekta«, katerega dejavnost ni bila povsem določena. Delal je vse, zlasti pa škodo – vsaj ljudski glas je menil tako.

»O kakšnem denarju govoriš?« je rekel in prijel Gregorja za rokav.

Gregor mu ni odgovoril, le rokav si je otresel in odšel k Lizi v pisarno. Sedela je za mizo s komolci naslonje-nimi nanjo in z glavo med dlanmi. »Pa ne da bi jokala?« jo je vprašal,

vendar ne tako obzirno, kot bi želel, ker ga je pogled nanjo navdal z občutjem, ki ni bilo jeza, je pa bilo jezi toliko podobno, da se je zdrzil. Zakaj jeza ob dragem človeku, ki je žalosten? Pa ne zato, ker žalost drugega človeka jemlje tudi tebi veselje?

»Kaj ti je torej?« je ponovil, ne da bi se ji skušal približati, ker je čutil, da mu je ton, s katerim je izgovoril svoj »torej«, vzel pravico do njene bližine. Želja, da bi si jo znova pridobil, mu je omehčala grlo in glas.

»Si huda name?«

Stopil je k nji, ki je še vedno sedela za mizo tako kakor prej, le da ji je glava zdrknila še globlje med dlani.

Dotaknil se je njene rame, ki je ostala neobčutljiva za dotik, kar ga je znova pahnilo v prejšnje razpoloženje. Rekel ji je hladno:

»Je telefon v redu?«

Pokimala je z glavo, zagvozdено med dvoje zapuščenih, onemoglih dlani, ne da bi se ozrla vanj. Obšla ga je želja, da bi premagal odtujenost med njima s tem, da bi to odtujenost osmešil. Stopil je k telefonu in dvignil slušalko.

»Halo, kdo tam? Liza Rakarjeva? Čudno, mislim sem, da je tu. Recite ji, prosim, da bi mi zelo ustregla, če bi hotela priti k telefonu. Ne more? Mogoče pa jo le kako pogovorimo.«

Lizina glava se je počasi obrnila. Njene oči so poiskale njegove. Skozi solze ji je posijal smeh, ki se ni še povsem osvobodil žalosti in je bil zato še očarljivejši. Stopil je k nji in jo poljubil na oči, ona pa je vzela njegove roke v svoje in jih nekaj časa gledala.

»Lepe roke imaš.«

»Ti pa noge. Jih smem pobožati?«

»Ne, tu ne.« Strahoma pogledujoč proti vratom se ga je otresla in vstala.

»Boš zdaj telefoniral?«

»Zakaj si jokala?«

»Saj nisem jokala.«

»Kaj pa?«

»Cmerila sem se.«

»In zakaj si se cmerila?«

»Zato ker sem trapa.«

V resnici je jokala zato, ker je Gregor že spet preveč pil. Mislila je, da pojdeti, ker je bil zunaj tak pomladen dan, na sprehod. Na sprehod? Smešno. On ima že svoj sprehod za seboj. Dobro uro hoda od Kamnice navkreber.

Prijel jo je za mezinec in ga ponesel k svojim ustnicam.

»Kaj delaš?«

»Poljubil ga bom. Ta mi je med vsemi tvojimi prsti najbolj pri srcu.«

»Ker je najmanjši?«

»In ker je tako plašen.«

»Plašen?«

»Prej, ko sem prijel za telefon, se je skrtil v tvoje lase in drhtel. Se me boji?«

»Tebe ne.«

»Koga pa?«

»Mene. Kadar sem sitna, ga denem med zobe in grizem. To pa boli, veš.«

»Verjetno,« je rekel in jo poljubil.

»Nisi prišel telefonirat?«

»Pravzaprav –«

»Čakaj, poiščem ti številko.«

Povedal ji je številko in Liza je zavrtela telefon.

Ni si mogel kaj, da ne bi stopil k nji in ji ponagajal. Kadar jo je nadlegoval pri delu, se ga je otepala resnično nejevoljna, celo razjarjena, da ji je privrela vsa kri v obraz, ko pa ni odnehal, jo je posilil smeh, ki je bil tako razposajen, da se mu ni več upirala, temveč prepustila na milost in nemilost.

Redkokdaj se je tako smejala, a kadar se je, se mu je zdelo, je bila najbolj podobna tisti Lizi, ki jo je izkdo ve kakšnega razloga skrivala pred svetom, pa tudi pred njim. Smejala se je z vsem telesom in vso dušo. Smeh je podrl meje med njima in praznoval zmago s tako neugnanostjo in razsipnostjo, da je nazadnje zmago zapravil.

Tudi tokrat je bilo tako. Naslonila se je ob omaro in pobesila oči.

»Le kaj si moraš misliti o meni? Ta moj smeh. Se ti zdi to normalno?«

»Bolj kakor tisto, kar mu ne dá na dan.«

Ovila se mu je okoli vratu in zašepetala:

»Pojdiva kam odtod – iz te nesrečne štacune –«

Tedaj je zunaj nastal hrušč in trušč. Gregor je stopil v vežo. Tam sta stala Pretnar in Gaber in drug drugemu grozila.

»Prekleti cigan!« je rjovel Pretnar.

»Pil si na moj račun, lagal na moj račun pa ne boš!«

Gaber se je umaknil proti vratom in od tam zavpil:

»Pa vseeno drži, kar sem rekel! Prašiča si zaklal na skrivaj in na črno posekal deset klafter smrekovega lesa!«

»Okradla sta kombinat za deset ton cementa in pol vagona opeke.«

Gabru se je čelo orosilo.

»Kdo je okradel kombinat?«

»Ti in Sirknik!«

»Kakšen Sirknik?«

»Pa Sernik, če ti je tako bolj všeč,« je med smehom ostale družčine, ki se je nagnetla med vrati, dejal Pretnar in dodal: »Pa ne le za cement, še za marsikaj drugega! Nikar ne misli, da samo Bog vse vidi in Bog vse ve.«

»Jaz ne verjamem v Boga!«

»Jaz pa verjamem, pa tudi na človeške oči nekaj dam. Tudi te vidijo marsikaj, Gaber, marsikaj.«

»Gobec ti razbijem!«

»Pa ga razbij, če si upaš. Mahni! Zakaj ne mahneš? Te je strah? Mene ni. Pogledaj, kako se to napravi. Takole, vidiš, prijatelj!«

Pretnar ga je udaril s pestjo v obraz in ko mu Gaber ni vrnil, ga je udaril še enkrat.

»Hohoho!« so se zasmeli gledalci.

»Zdrži več, kot smo mislili.«

Gregor je opazil, da je Gaber segel v žep in iz njega potegnil revolver. Stopil je k njemu.

»Spravi to.«

Gaber se je obrnil proti njemu in ga lopnil z revolverjem po glavi.

Da se mu je ulila kri, je še vedel. Kako mu je iztrgal orožje, kako je planil za njim, kako so ga potem obstopili in mirili, češ nikar se ne sekiraj, saj si mu pognal le strah, ne kuglo v kosti – vse to pa mu je ostalo v spominu samo kot odlomek iz morečih sanj.

mladim
po srcu

Starka in razbojniki

Živela je žena, ki je bila zelo stara in le še bolj stara. Prebivala je samcata v samotni bajti, zakaj imela ni nikogar več na svetu, ne moža ne sinov ne hčera. Ta starka pa je imela čudno navado, zaradi katere je bila znana daleč naokrog. Kadar je bila sama, je iz dolgega časa govorila sama s seboj od jutra do večera; zdelo se je, da je bajta polna ljudi.

Ko je bil njen mož še živ, je nekoč dejal, da je bolje, če govorita več nego manj. Bajta je namreč stala ob gozdu, ki je bil poln razbojnikov, Kdove, če kdaj ne poslušajo pod oknom z namenom, da jih napadejo, in odidejo, ko slišijo, da je govorjenja preveč za dva človeka in jih je gotovo več v bajti.

Po moževi smrti ni imela nikogar, da bi z njim govorila. Začela je govoriti sama s seboj, največ zaradi samote in dolgega časa. Na ta način si je pričarala družčino. Tako si je vse dni, kar jih je bilo še odmerjenih, krajšala ure.

Nekega večera, ko je nastala tema, so prišli razbojniki, da jo oropajo. Postali so pred bajto, ko so zaslišali glasen pogovor iz nje. Spogledali so se in dejali:

»Poslušajmo, kaj govori, preden jo napademo!«

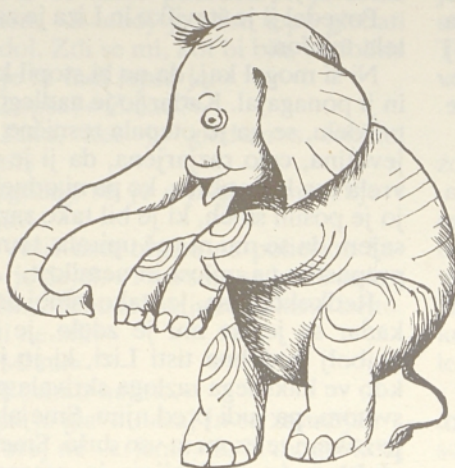
Starka je sedela pri večerji in se pogovarjala z možem, ki ga ni bilo.

Jutri pojdeš na sejem. Ne? – Pa kaj bom na sejmu? – Kaj se delaš, kakor da nič ne veš! Kravo boš prodal. – Tudi telico? – Ne, telice ne. Telico bomo odredili. Samo kravo. – Dobro. – Pa koliko, misliš, da dobiš zanjo? – Za manj kot bo mogoče. – Eh, seveda, več kot bo mogoče že. a koliko? – Za manj kot za stotak je ne dam. – Kaj? Sto in dvajset zahtevaj! – Malo draga bo. Ne vem, če jo bo kdo hotel vzeti... – Saj lahko malo popustiš. Pusti jo za sto. Tudi za devetdeset. – Prav. Tudi za osemdeset denarjev jo lahko daš. Za manj pa ne. Jo pa rajši kar domov priženi. – Še bo predraga. – Krava z mlekom? Za osemdeset, niti beliča manj...«

Ko so razbojniki to slišali, so se zopet spogledali in rekli:

Saša Vegri

V živalskem vrtu

Neslišno
v živalskem vrtu
rase lev,
rase žirafa,
rase zebra,
dva bobra
in kača kobra.
V živalskem vrtu
rase še kamela,
rase kakadu,
in počasi,
v vrečki,
rase kenguru.
A med vsemi
najlepše rase
moder slon,
vsako leto
za nekaj kil –
tja do petih ton.
Kdo je to rekel?
On.

»Pojdimo! Vrnimo se jutri. Danes nimajo denarja. Jutri bo v bajti najmanj osemdeset denarjev, morda še kaj več.«

In so tiho odšli.

Naslednji dan so zopet prišli. Prisluhili so, da izvedo, kako se je kupčija obnesla in še kaj drugega.

»Tako bo večerja,« je govorila starka v veži. »Polenta je že kuhana.«

Razbojniki so vlekli na ušesa. Starka je vzela dvanajst krožnikov in jih drugega za drugim postavila na mizo.

»Tako,« je govorila. »Ti boš jedel tu, ti boš jedel tu, ti boš jedel tu...« Pri vsakem krožniku je govorila isto in niti dvanajstega ni izpustila. Nato je iz ponvice usula polento. Bilo je je malo, komaj za prgišče. Zrezala jo je na

dvanajst drobnih koscev, položila na vsak krožnik po en koscec. »Tebi kos,« je govorila. »Tebi kos, a tebi tudi kos...« Vse tako, dokler ni bil na vsakem krožniku po en koscec.

V ponvici je segrela zabelo in zabelila vsak košček posebej.

»Tebi zabelo, tebi tudi, tebi tudi... Jejmo, jejmo, sinovi korenjaki! Ko povečerjamo, ležemo počivat.«

Ko so razbojniki to slišali, so se vsi prepadeni spogledali.

Koliko pa jih je?« so vprašali.

Drug drugega so preHITEVALI in zatrjevali:

»Dvanajst krožnikov je postavila na mizo, dobro sem slišal.«

Dvanajst kosov polente jim je razdelila, nisem se uštel.«

»Ko jim je zabelila, je dvanajstkrat naredilo: ck!«

»Kaj zmoremo proti dvanajstim? Samo sedem nas je.«

»Tiho!« je odločil poglavar. »Ko se najedo, pojdejo spat, tedaj jih napademo.«

Starka je povečerjala, odnesla posodo v vežo in jo pomila. Preden je pomije v curkih izlila pred bajto, je govorila:

»Tekli boste, kakor vam bom ukazala. Le pazite!«

»Skrijmo se za vogal, da vidimo, kaj bo,« so rekli razbojniki.

Komaj so se skrili, že so se odprla vrata, prikazala se je starka in izlivala pomije v curkih, ki so tekli vsak v svojo stran.

»Ti teci tjakaj,« je govorila, »ti teci tjakaj, ti teci tjakaj...«

Ko so razbojniki to slišali, so se zbalili in že so bežali, kar so jih nesle pete in bežijo še dandanes, če se še niso ustavili.

Neža Maurer

MALA VRBA

Pri potoku mala vrba
liste si otresa
pa jih na gladino spušča
in jih – ladje – v svet
pošilja.

»Kjer so otroci razigrani,
tamkaj brž zaplešite.

Kjer so otroci nasmejani,
jih lepo pozdravite.

Kjer je otroček žalosten,
se pri njem ustavite,
o samotni, mali vrbi
zgodbico mu pravite,
da se solze posušijo.
Recite, naj pride k meni,
predenzvončki zacvetijo –
bom piščal mu dala.

Mnogo sladkih pesmic
bo piščalka mu igrala;
takšnih, ki sem jo v samoti
sama naučila,
da sem z njimi srečo
k sebi privabila.«

Ilustrira:
Marjanca Jemec-Božič
Rubriko ureja:
Miha Matè

Kmečka abeceda

Mernik

Žito so naši kmetje dvakrat merili: prvič po mlačvi in drugič pri mlinarju. Med različnimi vrstami žitnih mer se na Gorenjskem in Dolenjskem pa tudi po drugih pokrajinah najpogosteje omenja mernik ali škaf. Držal je okoli 25 kilogramov žita.

Mernike so izdelovali iz lesa. Za prenašanje so imeli na eni strani lesen držaj ali pa železne ročke na obeh straneh. Nekateri merniki so imeli vrezane na dnu skromne okraske, lastnikove začetnice, pa tudi letnico izdelave.

Danes žito večinoma tehtajo, opravljeno delo pa plačujejo naročniki mlinarjem v denarju. Včasih je bilo drugače. Še nekaj let po zadnji vojni so mlinarji marsikje merili žito po starem, za plačilo pa so jemali po dve merici od mernika. Merica je držala cel liter, zato se je nabralo mlinarju precej žita. Prenekateri mlinar ga je pridelal več, kakor pa bi ga na gruntu.

Naši predniki mlinarjem očitno niso dosti zaupali. Številni pregovori, ki so se ohranili med ljudmi, jim očitajo nepoštenost. Obtožujejo jih, da jemljejo večjo merico, kakor bi jo smeli. Nekateri kar naravnost namigujejo, da poštenih mlinarjev ni. Eden teh pravi:

Poštenega mlinarja klobuk jetiko pozdravi.

V prejšnjih časih namreč jetika ali sušica še ni bila ozdravljiva bolezen.

dr. Marija Makarovič

Stonoga

Nekoč je živela stonoga. Imela je sto nog. Nekega dne je hotela na sprehod. Pogledala je skozi okno in videla, da pada sneg. Začela si je obuvati čevlje. Ko je obula sto čevljev, je posijalo sonce. Stonoga je začela sezuvati čevlje. Ko je sezula vse, je spet začel padati sneg. Stonoga je spet obula čevlje. Ko je obula vse, je bilo že konec zime... In od takrat je stonoga bosa.

vaše zgodbe

Begunci

Mlad gendarme je živčno cepetal z nogami in venomer ponavljal: »Papiera, papiera...!« Očitno ga je bilo strah na prazni, nerazsvetljeni avtocesti. Verjetno je bil prvič sam v službi.

Štirje fantje, vsi večji od njega, so se sumljivo obotavljali in odlašali z dokumenti.

»Tako blizu, pa taka smola! Prebutajmo ga in zbežimo na drugo stran,« je svetoval Edo.

Policajčku je začela roka romati proti pasu na levi strani. Vse se je zgodilo v nekaj trenutkih.

»Tako pa ne, fantje,« sem se oglasil in stopil naprej.

»Keine Papiere,« sem zinil, ker jih pač nismo imeli.

Potem nas je gendarme peljal po nribu navzgor kot pes, ki zvesto uboga gospodarjev ukaz. »Jugoslawisch,« se je posmehljivo namrdnil in pokazal proti vrhu griča, kjer je stala dolgočasna stavba.

Možakar v uniformi z velikimi brki pod nosom je bil izredno slabe volje. V prvi vrsti mu ni prijala služba. On, ki je doživel prvo in drugo svetovno vojno kot vojak, mora ždeti v majhnem, nepomembnem kraju in se ukvarjati z neumnostmi.

Primejo človeka, ki je sosedu ukradel kokoš, ki leto za letom orje v tujo njivo, pretepa vola pri delu, ki ne pazi dovolj in mu sposojeno mulo napne (pojedla je preveč sveže, nepokošene detelje). Ali so to opravki za žandarja, ki je bil vojak?...

Priznati je moral, da mu služba vsaj ponoči ni povzročala težav. Vsaj praviloma ne. V zgornjih prostorih je imel prijetno stanovanje, njegova žena je bila še v dobrih letih. Noč je bila po navadi njuna, samo njuna, in tako je bilo tudi prav, saj je v življenju izkusil bore malo miru in sladkih trenutkov. Včasih se je pripetilo kaj pomembnega in je moral vstati, da je odločil, kaj je treba storiti. Odločanje je bila samo njegova pravica; bil je hauptman, poglavar postojanke.

Nocoj je bil še posebno razkačen. Privlekli so mu možakarja blizu štiri-

desetih, ki je pretepel ženo. Nič posebnega v teh krajih, vendar sta službujoča smatrala, da sama ne bosta zmogla zalogaja. Ženska je v kilometer oddaljeni hiši ležala na tleh in vsa okrvavljena globoko dihala in stokala. Težko jima je bilo presoditi resnost položaja. Odločila sta se za posvet s hauptmanom. Mlad človek ne ve vsega, on pa je bil v vojnah, videl ranjene ljudi in je dovolj izkušen.

Pustila sta žrtev sredi sobe, vlekla za sabo podivjanega moža in se pojavila na vratih zgornjega stanovanja. Predstojnik jih je pozdravil z vrsto kletvic in to z zagnanostjo človeka, ki mu ne gre v glavo, zakaj ga je bilo treba buditi. Nazadnje se je le pozanimal za pijanega moža.

Slabše volje torej ne bi mogel sedeti za mizo v nočnih urah. Afero je končno po dolgem zasliševanju privlekel do konca, ukazal svojima, naj že vendar spravita ubogo žensko v bolnico (on ne zna delati čudežev), moža naj zaprejo. Zjutraj pride ponj marica iz Salzburga.

Naenkrat je vstal, si popravil hlače, obrisal brke in sporočil, da gre spat. Skoraj je pozabil na našo družbo. Postal je med podboji vrat ter začudeno gledal z izbuljenimi očmi. Premagala ga je radovednost.

Kaj se je vse dogajalo v tej noči! Prometa ni bilo ne konca ne kraja. In on pravzaprav niti ni bil v službi, kar tako so ga prebudili zaradi pretepepe ženske.

Mlad policajček mu je ponižno zašepetal na uho. Prav gotovo mu je hotel pojasniti vzrok naše prisotnosti in zakaj je zapustil stražarsko mesto ob železniškem nadvozu. Človek je bil nagrajen za to s celo goro grdih besed in kletvic. Odpihal jo je in nismo ga več videli.

Za nas pa se je predstava šele začela.

»Lumpi, banditi, nepridipravi... Kaj mi kalite nočni mir in zakaj ravno meni na tej postojanki! Tako malo nas je tu ob nemški meji, ki je tako rekoč nezastražena in vi se zaletite v žandarja, ki potrpežljivo čaka jutranje ure!«

Spet je začel preklinjati in mahati z rokami. Ogromni brki so mu smešno poskakovali, hodil je gor in dol in se znašal nad kalivci njegovega nočnega miru.

Postajalo je jasno, kje je tičal vzrok njegove slabe volje. Mož se je zavedal, da bo nekdo moral sestaviti zapisnik. V posteljo ni smel, poklicali ga bodo, če ne prej pa takrat, ko bo treba odločiti o usodi nočnih potnikov. Fante bodo morali vsaj začasno zapreti ali jih odpeljati v Salzburg, toda kako, s čim, z bicikli prav gotovo ne... Dajal je ukaze levo in desno, skušal dobiti zvezo z mestom, spomnil se je na marico pa na človeka, ki je pretepel ženo.

Izgledalo je, da bo našel rešitev, kajti začel je z zapisnikom, spraševal po imenih, starosti...

Naše poti je bilo konec. O tem smo bili prepričani. Edo je glasno tarnal nad kruto usodo, ki mu ni dovolila, da bi prebutal policaja še ob pravem času in izginil na Bavarsko.

»Hauptman« je medtem brskal po spominu in odkril stare navade policijskih krogov. Verjetno je vseskozi vedel zanje, naš primer mu je le osvežil spomin.

Prišel je do sklepa, da je Avstrija majhna dežela in je najceneje, če nedolžne potepuhe potisneš sosedu v breme. Svoje misli je razlagal na glas in kmalu sem imel pred očmi prigode pisatelja Prežihovega Voranca. Ilegalno je zapustil domovino in se zatekel v Avstrijo, od koder so ga dobesedno potisnili na Češko.

Postava me je že cukala za rokav in pot je vodila v drugo sobo, kjer sem zagledal velik stenski zemljevid. »Ti«, je trdo dejal, »pokaži mi, kje smo.« Z orientacijo ni bilo težav. Meja je tu zraven, od železniškega nadvoza na avtocesti pelje pot ob tračnicah na zahod do rečice Salach samo tri kilometre daleč.

Mož se je nasmehnil mojemu znanju in menil, da bo prav, če krenemo kar tja čez.

»Naj se Nemci ukvarjajo z njimi. Kaj bi si kradli nočno spanje...« Ni dvoma, da je tako razmišljal ob slovesu.

V ranih jutranjih urah, bilo je še temno, smo se z lahkimi srci pomikali ob železnici proti nemški meji. Naše obnašanje je bilo brezskrbno; pred nami nobene nevarnosti, za nami uspešno prehojena pot. Začeli smo se glasno norčevati iz avstrijske policije na splošno in o uniformiranih znancih še posebej.

»Si videl, kako se je od nekod priklatil mlad zelenec, ko smo zapuščali dvorišče. Nekam pisano je gledal, res nas je ujel, toda plen se je izkazal za nedobrodošlega. Še slišal jih bo. Hauptman je nemogoč človek, čemenen in hudoben. Zakaj, misliš, nas je spustil? Poznam jih. Iz same lenobe ter v trdnem prepričanju, da nas bodo že Nemci pretipali.«

Tako je modroval Edo. »Kar pojdi-te čez most, nič se ne bojte. Saj bi radi v Nemčijo, kajne,« je pikro nadaljeval. »Škoda, da ni povedal svojih misli. Tam vam že pokažejo, kaj se pravi tako drzno prestopiti mejo!... Kar slišim njegove misli. Prekleti Nemci, saj nič ne rečem, Hitler gor ali dol, trpel sem pa le zaradi njih...«

Človek ni bil preveč prepričan, da je pravilno ravnal, ko je v obeh vojnah korakal na vzhod ter se vsakokrat znašel na odhodnem mestu, malo prebutan.

Naleteli smo na kmetijo, kjer je vse spalo, in popolnoma oskubili mlado jablano. Psa smo nagnali z brkami in kamni. Pri tem je Karel glasno tožil nad ubogim psetom.

»Tak lep kužek, pa čistokrvna pasma!« je menil. Kmalu bi nastal pretep, ko se je vmešal vedno tihi Justin.

»Ti pa tvoja čista kri, prav v temi se da razlikovati navadnega križanca od čistokrvnega cucka. Navaden umazan pes je bil...«

Vse skupaj ni pomagalo. Karel je bil trdovratno prepričan, da ima tudi cuček pravico do življenja, pač ni kriv, dani čiste krvi. Zašel je v močno protislovje, saj ni bilo govora o biti ali ne biti, šlo je le za brce in kamne, nič posebnega, kot je kričal Justin. Z Edom sva ga mirila, češ da se bo še kdo prebudil in nas naznanil. Justin ni odnehal, očitno je tudi njega zdelovala utrujenost.

Za ograjo ste ležali kravi in prežvekovali.

»Pojdi ju molzt, če so ti živali tako všeč in ne pozabi jima umiti riti!«

Karel se ni zmenil za te besede, očitno velika domača žival ni spadala v isto skupino kot psi.

Na bližnjem kolu, kjer je čemela, se je zdajci oglasila mačka. »Čudna prijaznost,« sem pristavil, »na našem klancu so se urno umikale ljudem.«

V trenutku je bil Justin pri njej in že jo je zavihtel za rep. Zletela je nekam v noč z jeznim grčanjem. Tedaj je Karel podivjal, se zakadil v nasprotnika in izginila sta v temo. Z Edom sva slišala le njuno ječanje.

»To imam za plačilo, da ju vlačim s seboj!« je pristavil.

Sedla sva k ograji in začutila mokroto tal. Preselila sva se na gnil hlod in buljila v noč ter čakala na neizogibno.

Ni minilo dolgo in privlekla sta se kot mokra psa, sedla k nama in čisto mirovala.

»Mačk nisem nikoli maral,« sem pristavil, »vsaj takih ne, ki ne lovijo miši...«

Komentar ni izostal.

Most ni bil daljši od šestdeset metrov; dvotirna železnica, na drugi strani pa lesena čuvajnica z reflektorjem. Na tej strani so nas videli kot na dlani. Slišali smo poziv: »Kommen Sie, Kommen Sie...«, nakar smo neverjetno strmeli v svetlo luč. Vedno predvidni Edo se je spet oglasil: »Ljudje smo vendar ljudje in ob tej uri je težko biti strpen, kaj šele ustrezljiv in prijazen brez pravega razloga. Zgrabijo nas pa v zapor in nazaj v Avstrijo, to bi bila prava katastrofa...« Za vsako ceno smo hoteli v Nürnberg, kjer je menda tako lahko urediti legalno plat.

»Vi pa vaš komen zi...« se je oglašil Justin, potem ko je bilo jasno, da se obračamo proti vzhodu.

Lep čas smo hodili ob reki, nakar je padla odločitev, da pošljemo naprej izvidnico. Zanimala nas je globina vode, čimprej bi jo radi prebrodili ter se oddaljili od obmejnega pasu. Srečo izzivati ni ravno pametno.

Karel je slekel hlače in izginil v noč. Stik je bil kmalu izgubljen, pa se je brž oglasil z nasprotnega brega. Kovček sem dvignil nad glavo, za pas privezal čevlje, hlače, spodnje hlače in nogavice.

Na drugi strani smo po kratkem vzponu dosegli raven ondotne ravnine. »Na Bavarskem smo!« sem izjavil negotovo. Justin je pravkar vprašal, kaj pomeni beseda, ko nas iznenada zmoti pasji lajež čisto od blizu. Takrat se zavemo, da pelje naša pot po obrobju speče vasi.

»Ti, pa tvoji psi,« se oglasi Justin. Zaman je pričakoval reakcijo. Karel je hitel naprej in se ni zmenil. Tekli smo čez krompirjeve njive, počez in vzdolž pesnih nasadov. Stran od vode in železnice. Skoraj celo uro smo se pomikali, sestradani, nemi, mokri. Še hlače sem si pozabil obleči.

Na vzhodu se je svitalo, toda na vzpetini pred nami je gozdiček še vedno dremal v popolni temi. Hlastno smo ga naskočili in v njegovem zavetju popadali pod stara drevesa. Suha tla so bila nastlana s suhimi iglicami. Vrgli smo nase vse, kar je premogel kovček: srajce, nogavice, papir... Pod »odejo« nas je objel spanec, o lakoti se ni nihče menil, zaenkrat je bila pozabljena...

Sanjalo se mi je, kako me zasleduje oblast. Vodo bredem do pasu, za menoj se podijo ljudje v uniformah. Spremljajo jih psi z lajanjem. Vse bolj se bližajo, že vidim njihove ostudne in bliskajoče oči. Kaj je lepega v njih? V zadnjem trenutku se pojavi rešitelj v podobi Justina. Drugega za drugim jih zgrabi za rep in jih z velikansko silo zavihti na nasprotni breg. Tam telebnejo na tla kot stare klade in se ne ganejo več. Policaji grozijo, kričijo in streljajo v zrak. »Kar naj, kar naj,« čujem Edota, »nas že ne boste...« Že smo iz vode, na varnem. Na tleh živ klobčič. Justin in Karel se dajeta zaradi psov. – Tako lepi psi! – Kakšne mrcine!

Prebudim se.

Skozi gosto vejevje prodirajo vame sončni žarki. Še vedno sanjam in se ne ganem. Zaznam enakomerno in monotono hropenje. Ozrem se in postane mi jasno. Sopotnik smrči in hrope kot žival, ostala dva ne kažeta znakov življenja.

»Seveda, tu smo popadali v jutranjih urah in zdaj se prebujamo. Pravzaprav sem še sam. Družbo mi dela krava, gotovo je v bližini kmetija.

Slednje je lahko dobrodošlo, vendar ne za ljudi brez dokumentov.«

S hlač sem si očedil iglice, si poravnal oblačilo, pomel oči ter se postavil na noge. Dvakrat sem zazelhal, pretegnil roke in se sunkoma sesedel. V trenutku sem bil spet pokonci.

Z roba gozda gledam v dolino in sem začuden nad lepo pokrajino, bogato z njivami in travniki. Tam spodaj, kaka dva kilometra stran, je bila vas skoznjo teče železniška proga, preko-rači vodo in se izgublja na drugo stran.

Iz žepa potegnem specialko in si jo ogledujem. Znajdem se takoj, toda podatki na papirju se ne ujemajo s predstavo dežele, v kateri naj bi bili. Zemljevid spravim in se urno napotim do najbližje stavbe, večjega hleva. Šele na poti opazim, da se za hlevom skriva hiša. Kmetija torej, kot nalašč. Previdno se približam z zahodne strani in kmalu me objame dolga jutranja senca hladne kamnite stavbe.

Pred hlevom ob vratih je bila večja posoda mleka, na njej manjša lončena mera. Pokukam v poltemo ter urno zajamem kakega pol litra božansko lepe pijače. Toplo mleko sem pil s pregrešnimi požirki ter hkrati tipal z očmi v mračno notranjščino.

Med kravami pri jaslih opazim molzarico, žensko, ki je bila pokrita čez glavo, da je ni motilo kravje otepanje z umazanim repom. Ko sem natančno premislil, kaj bi rad zvedel, sem začel z »Guten Morgen, rad bi zvedel, kako se imenuje kraj tam spodaj?«

Ženska se ni zganila in ni dvignila pokrite glave, le malomarno vprašujoče je odvrnila. »Mislite na vas Freilas-sen?«

Kratki »danke schön« me je odnesel v sončno jutro, urno sem se umaknil k bližnjemu grmu in mrzlično potegnul karton iz žepa. Ime tistega kraja mi ni veliko pomagalo. Spomnil sem se ga z včerajšnjega načrtovanja poti. »Seveda.« Kraj na bavarski strani, tik ob mostu in na njem policaji... »Ponoči smo prehodili več kilometrov, toda ne stran od mejne reke, temveč le vzdolž nje. Treba bo vsaj kakih dvajset kilometrov v notranjost, predno bomo lahko menjali denar in razmišljali o kakem prevoznem sredstvu...«

(odlomek iz daljšega teksta)

D. J. Gašper, Montreal, Kanada

Več ima, bolj mrmra.

Vsakdo gre s svojo vrečo v mlin.

Zlata veriga ne da svobode.

naši po svetu

FRANCIJA

Čipkarski tečaj v Aumetzu

Pobratenje med krajema Aumetzom in Idrijo vedno bolj pogloblja medsebojne stike. Eno izmed takšnih oblik predstavlja tudi čipkarski tečaj, ki so ga na pobudo žena iz Aumetza vodili Helena Poljanec in Tonica Prelovec, ki sta se mudili v Aumetzu od 3. do 24. marca 1983.

Pobudo za tečaj so dale francoske žene na čelu z gospo Carraro, ki je tudi vseskozi skrbela za nemoteno delo. Prvi dan, to je 7. marca smo se med seboj spoznale in takoj pričele z delom. Enajst žena je obiskovalo ta tečaj. Istega dne je župan Tulio Carraro priredil sprejem za vse tečajnice in izrazil zadovoljstvo, da so se žene iz Idrije odzvale na njihovo vabilo in začele s tečajem klekljanja.

Delo je potekalo po učnem načrtu, ki je določen za začetnice; od šolskega vozla, kitice, risa z notranjimi in zunanji postavki, tako da smo prešle na zaželene vzorce. Manjše izdelke čipk so delavke na tem tečaju tudi končale, nedokončane pa so ostale čipke večjega formata, ki pa jih bodo tečajnice same končale.

Kljub temu da je trajal tečaj le malo časa, je bil uspeh zaradi prizadevnosti nad vsemi pričakovanji. Tečaj so obiskovale žene in dekleta različne starosti, od katerih je imela najstarejša 66 let in najmlajša 19 let. Ker so izrazile žene željo po nadaljnjem izpopolnjevanju v klekljanju, smo se dogovorili, da bi najmlajša tečajnica prišla na izpopolnjevanje na čipkarsko šolo v Idrijo, tako da bi lahko samostojno učila čipkarice v Aumetzu.

Ves čas tečaja smo bile deležne vsestranske pozornosti. Skupaj s tamkajšnjimi ženami smo praznovali dan žena. Poseben sprejem nam je priredilo tudi slovensko društvo, ki je s slovensko pesmijo popestrilo svoj program. Prav tako smo bile povabljene na ogled tamkajšnje šole.

Tečaj smo zaključile s podelitvijo diplom, prav tako pa so nam žene iz Aumetza podelile za prizadevanje pri

delu posebno priznanje. Bil je izveden tudi program, kjer je ženski pevski zbor pel slovenske pesmi. Za veselo razpoloženje pa so poskrbeli trije mladi fantje s svojim glasbenim progra-

mom.

Ob zaključku tečaja je vse udeleženske tečaja sprejel novi župan in izrazil željo po nadaljnjem sodelovanju.

ŠVICA

Poslednje smučine SD Planike in SD Vihorja

V nedeljo, 20. marca, so člani obeh društev uspešno organizirali tradicionalno tekmovalstvo v veleslalomu. Na progi se je dvakrat zvrstilo 55 tekmovalk in tekmovalcev. Diskvalifikacij ni bilo; za vsaka izpuščena vratica so sodniki dodali tekmovalcu 5 sekund. V pičlih dveh urah je bilo tekmovalstvo zaključeno. Poudariti moramo, da je potekalo brezhibno in brez nivoje. Tekmovali so v štirih skupinah. Pri SD Planiki so prva mesta osvojili: pionirka Tatjana Čujec, pionir Marjan Faletič, članica Karmen Janc, mladinec Grega Smrekar, član Martin Janc, veterani Ivan Šušteršič. Člana Renata Klasnič in Miha Meglič pa sta osvojila zlato odličje pri SD Vihorju. Med gosti je bil najhitrejši Drago Strnad. SD Planika ima že sedem let prehodna pokala za najhitrejšo tekmovalko in tekmovalca. Jasno se vidi, da naša mladina napreduje, saj ga je v ženski konkurenci osvojila pionirka Tatjana Čujec, v moški pa mladinec Grega Smrekar.

Gospod Marty je vsem tekmovalcem nudil v svoji koči na vrhu žičnice Hochguetsch dobro kosilo. Tu so se ob toplim spomladanskem soncu podelili tudi vsi pokali in zlata, srebrna ter bronasta odličja.

Ob zahajajočem soncu so si s stiskom rok prisrčno zaželeli: »Nasvide-nje, drugo leto!«

Barbara Turk-Smrekar

Priznanja niso lovorike

Da bi človek v življenju uspel, še ne pomeni, da mora dolgo guliti šolske klopi, saj so se mnogi šolali le kratek čas, uveljavili pa so se tudi v tujini. Kajti šola ni vse, velika stvar pa je življenjska šola.

Upanja, da bi šolanje nadaljevala, se Cilka niso izpolnila. Njena mladost je bila izpolnjena s trdim delom in dolžnostmi. Nemci so jih bili iz Nemške gore nad Krškimi izselili, po vrnitvi pa je bilo treba domačijo spet postaviti na noge. Dva brata sta služila vojsko, mlajši so hodili v šolo, Cilka je bila najstarejša dekle in bilo je treba z materjo in očetom deliti družinske dolžnosti.

Dekliška leta so minevala, za sanjarjenje je bilo malo časa, vedno bolj pa so se množile življenjske izkušnje. Iz tega kar znaš, je Cilka sčasoma spoznala, se da napraviti v življenju mnogo več, kot si človek predstavlja.

Obogatena s tem spoznanjem se je Cilka leta 1966 napotila v tujino. Njen cilj je bila Švica, kjer v tedanjem času še ni bilo toliko naših ljudi kot dandanes, pa tudi društveno življenje se še ni bilo pričelo razraščati. Takrat je v vsej Švici deloval le centralni jugoslovanski klub v Zürichu, v okviru tega pa je nastajalo iz leta v leto vedno več podružnic. Te so se sčasoma osamosvojile in tako imamo dandanes v Švici že več kot šestdeset društev.

»Ko sem prišla v Švico, je bil v Stäfi in v Meilenu že precejšen krog Slovencev, Gemeindehaus v Stäfi je bil naše pravo zbirališče, ob nedeljah pa, ko jih je bilo največ, smo imeli v Gemeindehausu vselej slovensko kosilo.« se spominja Cilka tistih let. »Je bil takrat Gustl Teropšič že v Švici?« jo povprašam, »Ne, to je bilo še pred njim.«

Cilka je rada vesela, za vsakogar ima pripravljeno prijazno besedo, njeno ime se je med našimi ljudmi kaj kmalu razvedelo. Tako kot mnogi Slovenci je bila tudi Cilka članica jugoslovanskega kluba, rada se spominja lepih klubskih prireditev, ko so v Zürichu gostovali Ivo Robić, Čkalja in drugi umetniki iz domovine, klubsko potovanje v Pariz ji je ostalo živo v spominu.

Ne da bi se tega zavedala, je postala Cilka eden od stebrov, na katerih so zrasla slovenska društva v Švici. Leta so tekla... »Najprej so se zbirali naši ljudje iz Stäfe in Meilena, kmalu pa so pričeli prihajati v Stäfo tudi Slovenci iz Zürichu in drugih krajev,« pripoveduje Cilka, »in bilo jih je vedno več, ki so si želeli skupnih prireditev in izletov. In tako je napačil oni zgodovinski dan: »Tretjega junija 1971,« nadaljuje Cilka, »se nas je zbralo okrog štirideset Slovencev v restavraciji Blumental v Meilenu in...« Cilka globoko zajame sapo, prijetno razburjena in ginjena, kot so bili onega dne naši ljudje v Meilenu, in počasi, skorajda svečano pristavi: »ustanovili smo naše prvo slovensko društvo!« »Kako pa je bilo potem s člani, pa kakšno ime ste dali društvu?« me zanima. »S člani je bilo lahko, saj so se včlanjevali kar sproti, že kar na občnem zboru. Seveda smo izbrali tudi upravni odbor – predsednik je bil Gustl Teropšič, pod-

Cilka Bizjak, skromna slovenska društvena delavka iz Švice

turo in prosveto pa je bil odgovoren Srečo Oprešnik. V nadzornem odboru je bil Jože Omahen, kasneje se je priključil tudi Damjan Hladnik.« In glas ji posebno zveni, ko doda. »In na ta naš ustanovni občni zbor je prišel tudi Marjan Krišelj iz Ljubljane.«

Še istega leta se Triglavani odpravijo na izlet na Triglav, a ko se vrnejo, že tudi vedo, kako bo društvu ime. V Švici ga uradno registrirajo z imenom Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici. Že kmalu imajo polne roke dela z vinsko trgatvijo, planinskim plesom, na vidiku je že tudi prvo smučanje v Unteribergu.

O vseh pripoveduje Cilka, le o sebi ne. O sebi molči, ker je znano, da Cilka ni le vestna in natančna pri delu, temveč, da je tudi skromna. Njej priznanja ne pomenijo lovorik, temveč dokaz, da je delo dobro opravila. Zato se ne baha s tem, da so ji že v prvem odboru zaupali odgovorno mesto v nadzornem odboru, da je kasneje kot dolgoletna blagajničarka društva nenehno prejemale zaupnice, ali da je dobila priznanje jugoslovanskega kluba, društvena priznanja in pa posebno priznanje občinskega sindikalnega sveta občine Ljubljana-Center.

Cilka ima v domovini eno družino, še večjo pa ima v Švici in za to družino je treba skrbeti. Zato se Cilkino delo ni nikdar ustavljalo pri odmerjenih dolžnostih, temveč je vedno pomagala povsod tam, kjer se je pokazala potreba. Kar sama od sebe, vedno, pa četudi ni več v upravnem odboru, jo srečamo pri delu na piknikih, prireditvah, celo na smučarskih prireditvah, čeprav sama ne smuča in četudi je treba dolgo zmrzovati v snegu. Zato ni prav nič čudno, da lahko v starostnem domu Darfslinde v Zürichu, kjer Cilka dela in živi, igralska skupina SPD Triglava brezplačno vadi na tamošnjem odru in da pri njej često zvoni zvonec. Ljudje jo imajo radi, pri njej je prijetno, njeni gosti in člani na piknikih pa so vedno znova prijetno presenečeni, ko jih iznenadi s svojimi kulinaričnimi dobrotami, ki so pravi užitek tudi za najzibirčnejšega sladokusca.

Breda Stepič-Cechich

ARGENTINA

Lazar Mojsov je obiskal Triglav

Jugoslovanski zvezni sekretar za zunanje zadeve Lazar Mojsov je med nedavnim obiskom Argentine, kjer je sodeloval na sestanku »Grupe 77« dežel v razvoju, obiskal tudi Slovensko-jugoslovansko vzajemno društvo Triglav. Jugoslovanskemu zunanjemu ministru so v novih društvenih prostorih priredili prisrčen in slovesen sprejem s kulturnim sporedom. Lazar Mojsov si je tudi ogledal društvene prostore in se zanimal za delo društva ter člane pohvalil za njihova prizadevanja, da zbirajo izseljence jugoslovanskih narodov in njihove potomce ter negujejo tradicije jugoslovanskih narodov.

Zahvala folkloristov Triglava iz Argentine

Upravni svet našega društva se vam globoko zahvaljuje za pozornost, ki ste jo nudili naši delegaciji in še posebej folklorni skupini »Triglav« med gostovanjem po Jugoslaviji. Vsi, ki so bili na tem gostovanju, so se vrnili v Argentino presrečni ob uspehu te turneje. Vsi se radi spominjajo prijetnih dni, ki so jih imeli na turneji, ter vseh vodnikov in spremljevalcev.

Presrečni so, da se je uresničilo tisto, kar je bilo še nekaj mesecev prej le sanje in upanje. Tudi društvo Triglav je ponosno na to, da je omogočilo ljudem v stari domovini, da so spoznali nekaj argentinskih tradicionalnih plesov. hkrati pa so jugoslovanskim

Pojdite z nami – pridite med nas na prijateljsko srečanje v domovini

Kakor lani tako tudi letos organizira Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici v času poletnih počitnic dvodnevni potep po Savinjski in Logarski dolini in lahko turo v hribe. Zaključek potovanja pa je ponovno namenjen prijateljskemu srečanju znancev in prijateljev iz Švice in iz domovine.

Kdaj: V soboto 30. julija tega leta ob 9. uri zjutraj na avtobusni postaji v Ljubljani. Če bo dovolj interesentov, bomo potovali z avtobusom, drugače pa s svojimi avtomobili.

Kam: Ljubljana, Mozirje, Logarska dolina, Slap Peričnik. Nato ogled omenjenega slapa in peš na planino Okrešelj – kosilo. Popoldan peš do planinske kočice na Kamniškem sedlu 2349 m, kjer bomo prenočevali, in če bo nas dovolj, skušali pripraviti tudi lep planinski večer.

Nedelja: 31. julija, povratek mimo planine Okrešelj do avtomobilov in nato v Radmirje v Savinjski dolini, kjer si bomo v tamkajšnji cerkvi ogledali muzejske zanimivosti. Nato pa v Mozirje. Tu se bomo zopet ustavili, si ogledali Mozirski gaj (park slovenskih vrtnarjev). Čas za kosilo. Nato pa nadaljujemo pot proti našemu zaključnemu cilju, gori Oljki, kamor prispemo okoli 14. ure, in kjer je predviden zaključek z že omenjenim prijateljskim srečanjem. Za ta potep mora biti planinska oprema in obutev ter nahrbtnik in kaj v njem. Tisti pa, ki nimate poguma podati se z nami v hribe ali pa imate kake druge zadržke, ste pa vabljeni v nedeljo morda lahko že v Mozirje, ali pa na goro Oljko, kot rečeno okoli 14. ure.

Kako se pride do Gore Oljke? Po glavni cesti Ljubljana–Celje. Obe smeri pri naselju Prebold, odcep za Logarsko dolino. V vasi Parižlje pa vzamemo smer Polzela, Podvin. Sicer pa ne moremo zgrešiti, saj je nam skozi pogled usmerjen na majhen hrib s cerkvijo z dvema stolpoma.

Potni stroški: hrana lahko v nahrbtniku ali potovalki, pijačo, prenočišče in potovanje financira vsak sam. Smatramo pa, da stroški ne bodo nedostopni ali nemogoči.

Prijave in informacije daje sedež društva ali po telefonu 01-923 48 28 v večernih urah. Pa še ena prošnja, povejte tudi sosedu ali prijatelju, kajti mi nimamo naslovov od tistih, ki ste že doma.

PRISRČNO VABLJENI

Turneja je presegla vsa pričakovanja

Rodno grudo redno prejemam in me ne moti, če potuje z ladjo, saj je v njej vedno kaj zanimivega iz domačih logov. Naslovna stran ovitka št. 11/82 prikazuje grad Bogenšperk, bivališče Janeza Vajkarda Valvasorja. Tudi danes je še vedno zanimiva ta slika.

Koncertno potovanje ansambla Ottavia Brajka je preseglo vsa pričakovanja. To lahko trdim toliko boljše, ker sem se udeležil tudi slovesne otvoritve slovenskega doma Triglav v Sydneyu. Dvorana Triglava je bila premajhna za vse goste, ki so si jo prihajali ogledat. Spored otvoritve pod vodstvom Jožeta Čuješa je potekal brezhibno, udeležili pa so se ga tudi zastopniki drugih slovenskih društev iz vse Avstralije. Posebna pohvala velja tudi Marizi Ličan, ki je spretno režirala enodejanko.

Podobnega navdušenja kot v Sydneyu je bil ansambel deležen tudi v Brisbanu. Dolgo se je ugibalo, ali bomo imeli ansambel v naši sredi, končno pa je le bil ustanovljen iniciativni odbor, ki je stvar resno vzel v roke in tako omogočil to gostovanje. Zasluge za uspeh ima tudi Fredi Milner, ki je prek radia vabil rojake od blizu in daleč, pohvala pa velja celotnemu odboru. Razveseljivo je bilo tudi dejstvo, da smo v dvorani opazili tudi veliko neznanih obrazov, in to, da je bilo na koncertu tudi veliko Jugoslovanov in avstralskih prijateljev. Upamo, da ne bo spet predolgo trajalo do naslednjega gostovanja iz domovine.

Janez Primožič, Brisbane, Avstralija

Tudi »Snežnik« gradi

Slovensko društvo »Snežnik« v Albury-Wodonga, Victoria, spada med najmlajša slovenska društva na tem kontinentu, vendar nočejo zaostajati za drugimi. Konec prejšnjega leta so z veliko zavzetostjo članov v nekaj tednih postavili novo društveno dvorano, kjer imajo že prireditve, čeprav še ni v celoti dokončana. Dvorana sprejme kakih 200 ljudi in bo povezana z verando, od koder bo neposreden dostop na balinišče. Zemljišče leži ob Olive str., blizu središča Albury. Zanimivo je, da nihče od članov nima do svojega društvenega doma dalj kot deset minut vožnje z avtomobilom.

Letos je predsednik društva »Snežnik« Branko Jerina, tajnica pa Marija Kromar. Pred nedavnim so predstavniki tega društva uspešno sodelovali tudi v sprevodu, ki je bil prirejen v počastitev dneva federacije v Corowi.

ra, modno revijo s folklornimi plesi, dan samopomoči itd.

Poleg srečanj z različnimi argentinskimi in jugoslovanskimi institucijami so predvajali tudi jugoslovanske filme, organizirali prvenstvo v balinanju in veliko proslavo največjega jugoslovanskega praznika 29. novembra v mestu La Plata ter novoletni ples z večerjo.

Pred svojo veliko turnejo po Jugoslaviji je imel naš folklorni ansambel Triglav več nastopov, najvažnejši pa je bil poslovilni večer v društvenih prostorih sredi lanskega decembra. V januarju letos je ansambel odpotoval na svojo prvo in veliko turnejo po Jugoslaviji, ki je bila zelo uspešna. Povsod, kjer so gostovali, so naleteli na topel in prisrčen sprejem in zadovoljstvo ob tej priložnosti je bilo nepopisno. Vsaka od Matic je skupini podarila neprecenljiva darila, največja zahvala pa gre Slovenski izseljenski matici, ki je bila glavni organizator in koordinator te za nas tako pomembne in nepozabne turneje.

»Vsi smo veseli, da smo lahko v tako kratkem času spoznali življenje v petih jugoslovanskih republikah in avtonomni pokrajini. Vtisi so še tako močni, da neprestano govorimo o tem obisku, za katerega upamo, da ni bil ne prvi ne zadnji. Še enkrat hvala vsem za vse,« so zapisali po vrnitvi v svojem glasilu »Noticiero«. Ponos doma Triglav je vsekakor narodna restavracija, za katero je poslala opremo Slovenska izseljenska matica. Prav tako pa smo ponosni na vsak kotiček našega doma, na igrišča, bazen in dvorano, saj je bilo vse to zgrajeno z našim delom in našimi žulji. Poleg tečajev za potapljanje, plavanje itd. imamo tečaje za slovenski in srbohrvaški jezik, pevski zbor, tamburaški zbor, folkloro itd.

narodom pokazali, kakšno ljubezen goje do tradicij svojih staršev, kako v Argentini potomci izseljencev ohranjajo dediščino rodne dežele svojih pradedov prek folklornih plesov.

Prepričani smo, da se je zgodilo prikratk, da je skupina nepoklicnih plesalcev nastopila pred publiko petih jugoslovanskih republik in ene pokrajine, kjer je bila povsod sprejeta z velikim navdušenjem in simpatijami.

Posamezni člani skupine po vrnitvi izražajo upanje, da bodo v bližnji prihodnosti lahko ponovili tako izkušnjo, saj je to najlepša ocena pobratenja s tistimi, ki žive v deželi naših prednikov. To lahko dokažeš šele v tistem trenutku, ko se spoznaš z njimi.

Še enkrat izražamo iskreno hvaležnost v imenu upravnega odbora, delegacije, članov folklorne skupine in njihovih družin kakor tudi ostalih članov društva Triglav.

Slovensko-jugoslovansko vzajemno društvo
Triglav
Buenos Aires, Argentina

Novice o društvu Triglav

Slovensko-jugoslovansko društvo Triglav iz Buenos Airesa je vsekakor najaktivnejše društvo v Južni Ameriki. Poleg družbenošportnih aktivnosti ima tudi lastni Informator, glasilo, ki deluje v okviru komisije za kulturo in ga ureja poseben odbor. V njem čitamo, da ima Triglav poleg glavnega odbora še tri podobore in 15 oddelkov.

Uradna otvoritev Triglava je bila 10. oktobra 1981. Hkrati so bili odprti tudi vsi prostori te velike stavbe.

Kulturna in športna srečanja so se vrstila še 30 dni. Za tem so imeli v domu lovsko večerjo, razne razstave, slovensko večerjo, dan otroka, obletnico otvoritve, koncert otroškega zbor-

Pred nekaj meseci je bil na obisku v domovini tudi prizadeveni član Slovenskega kluba v Valenciji, Venezuela, Karl Perovec z ženo Nereido in skupino drugih rojakov iz te države. Ob tej priložnosti so obiskali tudi Slovensko izseljensko matico in njenemu predsedniku Stanetu Kolmanu izročili društveno priznanje naši reviji in spominsko društveno zastavico, ki je spravljen v naših vitrinah. Venezuelski Slovenci so izrazili tudi željo po še tesnejšem sodelovanju z domovino.

Na poti okrog sveta se je pred nekaj meseci ustavila ob našem kralju Matjažu, v prostorih Slovenske izseljenske matice, tudi prijetna slovenska družinica iz avstralskega Sydneya – Ritlop-Johnson. Maričkin mož, Avstrelac, je tokrat prvokrat lahko občudoval tudi domovino svoje žene in prav tako tudi njuna otroka.

Slikar Jure Cekuta

Na pravi poti se ne mudi

Nemalo truda in vztrajnosti je stalo Jureta Cekuto, 30-letnega slikarja iz Celja, da se je uveljavil na ameriških tleh, kjer zlasti za tujce – kot pravi – ne veljajo naša pojmovanja in zakonitosti. Uspe tisti, ki ima dovolj trme in iznajdljivosti, pa, iskreno povedano, tudi nekaj sreče in še več ambicioznosti. Seveda je prvi pogoj, da je tvoja umetnost vseh ameriškemu občinstvu, tamkajšnjim ljubiteljem slikarstva in kiparstva, toda, dodaja Jure Cekuta, v delo moraš vložiti veliko naporov, nenehno je treba dokazovati, da si sposoben, delati moraš dan in noč in iskati zveze, da najdeš prostor za svoja dela v kateri od znanih galerij.

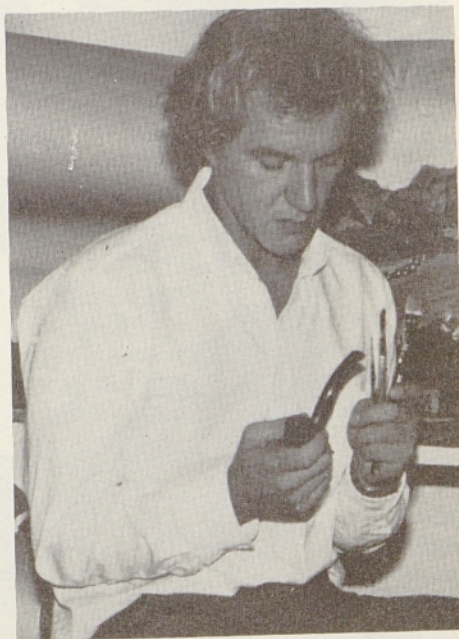
Dolga in zanimiva je zgodba o tem, kako se je mladi Celjan znašel v Ameriki in tam uspel tako, da je osvojil največje umetnostne galerije v Kaliforniji, New Yorku in zlasti v mestu umetnosti Carmelu, kjer v 164 galerijah, ki jih vsako leto obiše več kot 12 milijonov turistov, razstavljajo najboljši umetniki.

Prva ponudba

Risanje in slikanje je Jureta zanimalo že v srednješolskih klopek, vendar se je odločil za študij gradbeništva. A morda mu je prav to pomagalo, da se je do konca izoblikoval in uspešneje prenašal na platno in keramiko svoje notranje navdihe. Potem ko se je predstavil z vrsto razstav domačim ljubiteljem umetnosti, ga je prijatelj nagovoril, naj se dokaže še pri ameriških kritikih. Pripravil mu je prvo razstavo

v Chicagu, po začetnih ugodnih kritikah pa se je moral mladi slikar znajti sam. Potoval je od mesta do mesta, iskal zveze in možnosti, da bi razstavljaj. Vztrajnost je obrodila sadove: začele so se vrstiti vedno bolj ugodne kritike.

»Ko sem prvič razstavljaj v Kaliforniji,« se spominja, »je neka bogata ženska, lastnica ene največjih zasebnih zbirk dragocenih del Pabla Picassa, na razstavi kupila kar tri moje slike in naročila še deset olj. Bil sem presenečen, da ne rečem osupel. Preprosto povedano, nisem mogel verjeti, ko je prišla k meni s ponudbo, da podpiševa pogodbo o dobavi slik v določenem roku. Cena je bila za moje pojme takrat v Ameriki neznanska: za deset slik 30.000 dolarjev. Nisem mogel verjeti, da so lahko moje slike toliko

Jure Cekuta – uspešen slikar v Ameriki

vredne – dokler se nisem vrnil v rodno Celje, kjer so me v domači banki že čakali nakazani dolarji.«

Zadnja leta – od tedaj ko je leta 1978 Jure Cekuta prvič stopil na ameriška tla – preživlja celjski umetnik po štiri ali pet mesecev v Ameriki, preostanek leta pa doma v rodnem Celju. V Ameriki veliko ustvarja, vendar se tam za stalno ne kani naseliti – zaradi družine, ki se nikakor ne more sprijazniti s tem, da bi zapustila Slovenijo. Sicer pa tudi sam pravi, da ga ni denarja in bogastva, zaradi katerega bi se odločil za stalno živeti na tujem. To, kar ga je osupnilo že med prvimi obiski na ameriških tleh, je zlasti velikanška razlika med posameznimi ameriškimi državami, med svetom bogatih in revnih, med bedo in razsipništvom. Na srečo, dodaja, so ljudje v Kaliforniji, kjer največ dela in razstavlja, ohranili človeško toplino in prijaznost – za razliko od prebivalcev v nekaterih drugih ameriških mestih, kjer o pristrčnosti in toplini, ki tako godi široki slovenski duši, ni moč govoriti.

O trpljenju in lepotah življenja

Kljub uspehom pa Jure Cekuta z že doseženim ni povsem zadovoljen.

»Absurdno bi bilo, če bi pri mojih letih čutil in mislil drugače. Svojo umetniško pot šele začujem. Šele iščem, raziskujem različne možnosti, preučujem največje mojstre slikarstva, da bi postali moji umetniški cikli še bolj raznovrstni...«

Na čem temelji njegovo slikarstvo?

»Na osnovni filozofiji o zametku, rojevanju in nastanku človeka,« razlaga. »Pogovarjam se sam s seboj, razmišljam o življenju, o vseh nevarnostih, ki mi pretijo, o njegovem morebitnem uničenju, pa o radostih in tegobah ljudi, skratka o trpljenju in lepotah življenja.«

Še iz študentskih časov, ko je slikal na keramiko in si s tem služil denar, da je lahko kupoval barve, platna in se izpopolnjeval, mu je ostala ljubezen do slikanja na keramiko. Veliko se še mora naučiti, pravi, in rad bi se kar najbolj izpopolnil v tej tehniki. »Sicer pa sem še mlad in imam še veliko časa,« sodi. »Človeku ni treba hiteti, vsaj potlej ne več, ko doseže prve uspehe in spozna, da je izbral pravo pot in pravi poklic.«

Jure Cekuta je to izbral. Tega ne dokazujejo samo uspele razstave – v zadnjem času je razstavljaj v New Yorku, Honoluluju in na Japonskem, letos pa ga čaka še razstava v Gradcu, domačemu občinstvu se je predstavil v Ljubljani in Domžalah – ampak tudi notranje zadovoljstvo, ki ga lahko občuti samo človek, ki ima rad svoje delo in svoj poklic.

Trideset let z Avseniki

Ansambel bratov Avsenik, priljubljeni emisarji dobre volje izpod Robleka, slavijo 30-letnico nastopanja. Praznik, s katerim so, kot že tolikokrat doslej, vnovič potrdili, da njihovi napevi kljubujejo tako času kot modnim muham in okusu množic.

V teh treh glasbeno pisanih desetletjih se je v njihovi vitrini nabrala prava množica najimenitnejših priznanj, od naročja zlatih plošč, s katerimi so glasbene založbe nagrajevale prodajno uspešnost njihovih programov, do glasbenega oskarja, najuglednejšega priznanja muzikov stare celine.

In prav ob jubileju se spodobi, da obnovimo nekatere podatke iz zgodovine ansambla, ki postavljajo Avsenike ob bok tako popularnim in znanim, kot so bili Beatli ali še prej Glenn Miller. Denimo: Avsenikove note igra danes na tisoče ansamblov, igra ga znameniti Herbert von Karajan, pojo ga na vseh straneh sveta. Samo v Zahodni Nemčiji je z imenom »Oberkrainer« prijavljenih okoli tristo instrumentalnih zasedb, ki »oponašajo« velike vzornike ne le pred mikrofoni, ampak tudi po načinu oblačenja (nastopajo v gorenjskih narodnih nošah!), s sestavo pevskega terceta, trobentarji pa se »postavljajo« s Koširjevim klobukom.

Trideset zlatih plošč so prejeli doslej, zadnji dve prav na jubilejnim koncertu ob 30-letnici ansambla na Bledu, kjer so 8. aprila začeli slavje, ki bo trajalo vse letošnje leto in se sklenilo s turnejo po Združenih državah Amerike in po Kanadi prihodnje leto sredi junija.

Blizu šeststo napevov izpod peresa bratov Slavka in Vilka je natisnjenih na 50 velikih ploščah, ki so bile prodane v tolikšni nakladi, da bi jih bilo za sedem Triglavov, če bi jih naložili eno vrh druge.

Večino let igra ansambel v nespremenjeni zasedbi. Prve kadrovske zamenjave so doživeli v letu 1960, ko je zaradi bolezni prenehal redno nastopati s klarinetom Vilko (njegovo mesto je suvereno nasledil Albin Rudan) in ko je Danico Filiplič zamenjala v duetu s Francem Korenom Ema Prodnik. Franc Košir, Lev Ponikvar ter Mik Soss so ob Slavku od začetka.

Druga večja rošada sega slabih deset let nazaj, ko sta namesto Franca Korena vskočila »poppevkarja« Jožica Svete in Alfi Nipič ter skupaj z Emo Prodnikovo odprla novo pot vokalnemu izrazu Avsenikovih viž. Zadnja »kadrovska sprememba« se je med Avseniki zgodila konec leta 1981, ko je obolelo Emo Prodnik v pevskem tercetu zamenjala mlada Jožica Kališnik iz Špitaliča pri Motniku v Tuhinjski dolini.

Nekdo je izračunal, da so člani ansambla prevozili na turnejah vsak po dva milijona kilometrov ter da so bile njihove žene same skupaj 20 let! Koliko novih prijateljev so na teh potepanjih dobili, ni nihče izračunal, gotovo pa jih ni malo. V Avstriji, v Švici, v Zahodni Nemčiji ter deželah Beneluksa je registriranih nad dvesto klubov prijateljev ansambla, navdušeni poslušalci njihovih polk in valčkov pa so na vseh straneh sveta, saj so v minulih desetletjih prekržarili domala vso Evropo, bili med rojaki v ZDA in Kanadi, da njihovih rednih nastopov širom po Sloveniji ne štejejo posebej.

Desetkrat so nastopili za predsednika Tita, kar si vsi štejejo kot največje priznanje v karieri. Med drugim so igrali na Brionih tudi ob obisku kitajske državne delegacije in ko je tedaj Slavko predsedniku Huaguo Fengu poklonil komplet plošč, so za dan republike 1978 vrteli Avsenike tudi na pekinškem radiu.

Vselej, kadar nanese beseda, v čem je skrivnost veličastne in neomajne priljubljenosti Avsenikov – in takih besed je bilo ob jubilejnim slavju na Bledu ničkoliko, Slavko brez ovinkarjenja iskreno pove: »Igramo za ljudi in tisto, kar imajo radi!«

Ob jubileju je predsedstvo SFRJ podelilo ansamblu bratov Avsenik Red zaslug za narod s srebrno zvezdo, da Avsenikova muzika ne pozna meja pa so najbolj zgovorno potrdili rojaki iz »ameriške Ljubljane«, ki so prišli na Bled samo zato, da bi kar najbolj neposredno doživeli praznik svojih ljubljencev.

Tony Petkovšek jim je v imenu clevelandskega župana izročil ključ mestnih vrat kot znamenje dobrodošlice za turnejo čez leto, John Pestotnik, tast kongresmana Denisa Eckarta, jim je podelil častno listino mladega slovenskega rojaka iz Kongresa, Frank Sterle pa jih je po tem, ko jim je izročil darila in čestitke spomnil, da so prav na 8. aprila dan pred trinajstimi leti gostovali v Slovenian Country House v Clevelandu, katerega lastnik je.

30-letnico Avseniki slavijo z glasbo. Potujejo s koncerta na koncert, s turneje na turnejo, piko na i velike-mu slavju pa bodo – kot rečeno – storili prav med prijatelji svojih napevov po ZDA in Kanadi maja in junija '84.

Brane Golob

novе knjige

Rihard Jakopič

Knjiga ANTONA PODBEVŠKA o velikanu slovenskega slikarstva Rihardu Jakopiču je predvsem dokument izjemne kulturne zgodovinske vrednosti, je na ščitnem ovitku knjige zapisal njen ocenjevalec Josip Vidmar. Avtor je kot dolgoletni prijatelj in sopotnik Jakopičev zbiral desetletja gradivo in si pisal Jakopičeve izjave, pogovore itd., vestno odkrival vso dokumentacijo o Jakopičevem življenju, vse, kar bi lahko osvetlilo življenjsko pot in umetniško snovanje mojstra slovenskega impresionizma. Tako je Anton Podbevšek zbral in uredil v zajetno knjigo dragoceno gradivo, ki nam kaže umetnika in človeka Riharda Jakopiča, njegove stiske (duhovne in gmotne) in njegovo bolezen, ki je bila še kako odločujoča za njegovo življenje in delo.

Anton Podbevšek spremlja s podatki, dokumenti, z zasebnimi in uradnimi pismi, zapisanimi pogovori, z izjavami sodobnikov Jakopičevo pot od mladosti do smrti. Rezultat je ob vsej avtorjevi lapidarnosti glede lastnega besedila presenetljiv; čas, svet okrog Jakopiča in Jakopič sam se nam zarišuje v zavest in zaokrožuje v učinkovito podobo. Pokaže se, da je zaradi bogastva dokumentov in pričevanj ta nenavadna življenjepisna metoda izredno uspešna: Podbevšek nam ni napisal literarne monografije o Jakopiču, dal pa nam je v zrcalu verodostojnih dokumentov doslej malo znan portret velikega mojstra.

Knjigo bogatijo fotografije iz Jakopičevega življenja, njegovih bližnjih in prijateljev kot tudi fotokopije nekaterih pomembnih dokumentov.

Delo je izšlo pri Cankarjevi založbi v Ljubljani v izredno lepi opremi Cvetaja Jerasa.

Svet po vojni (1945–1957)

Ugledni slovenski zgodovinar dr. METOD MIKUŽ je zadnja leta življenja posvetil velikemu načrtu, v okviru katerega se je namenil zbrati vse pomembnejše dogodke in dogajanja v svetu po drugi svetovni vojni. Po njegovi zamisli to delo ne bi bilo toliko

ocena povojnih desetletij – za kaj takega je ta čas še preblizu, veliko gradi pa še ni dostopnega – kot pregled in kratka vsebinska označitev povojnega političnega in družbenega dogajanja.

Avtorju žal ni bilo usojeno uresničiti te zamisli v celoti. Sam je utegnil pripraviti za tisk le prvo knjigo, ki zajema obdobje od konca vojne do druge polovice petdesetih let. V rokopisu je ostala še druga knjiga, ki zajema obdobje do prve polovice šestdesetih let, zatem pa je smrt ustavila nadaljnje delo.

Čeprav torej načrt ni mogel biti urešen do konca, je Cankarjeva založba izdala zdaj prvo knjigo Mikuževe povojne kronike, naslednje leto pa bo izšla še druga knjiga. Tako bo vendarle »pokrit«
dobljen del povojne zgodovine sveta z jasnim in preglednim orisom, ki ga še izpopolnjujejo dodatni registri in sezname.

Knjiga, ki je prvo tovrstno delo pri nas, ni le pietetno dejanje do velikega slovenskega zgodovinarja, ampak bo nedvomno tudi zaželen in koristen priročnik vsem, ki se na ta ali drug način ukvarjajo s povojno polpreteklostjo.

Nasvidenje nad zvezdami

Pokopališka proza in komedija je podnaslov knjige TONETA PARTLJIČA z naslovom NASVIDENJE NAD ZVEZDAMI, ki je v zbirki Nova slovenska knjiga izšla pri založbi Mladinska knjiga v Ljubljani.

V petih krajših proznih tekstih z naslovi Dan, ko so pokopali Ivana Kebriča, K sreči se ni nič zgodilo, Talijin prstan, O težavah s Kemalovim truplom in Marjetice ter komediji v osmih slikah Nasvidenje nad zvezdami, opisuje pisatelj zanimivo, humorno in tudi že kar groteskno vedenje »žalujočih ostalih«, vseh tistih, ki ob smrti najbližjega sorodnika in sodruga ali le bežnega znanca ostanejo na drugi strani, to je v življenju. V slednje pa sodi poleg zadnjega slovesa – večkrat bolj predstave za občinstvo kot intimnega obreda – tudi spominjanje na umrlega in ob tem obračunavanje z vsem, kar je bilo ter mislijo na to, kar se še ima zgoditi.

V zgodbi o nenadoma umrlem novinarju Ivanu Kebriču je razgrnjeno življenje in delo njegovih sodelavcev v uredništvu krajevnega časnika, v besedilu K sreči se ni nič zgodilo še dogodek – samomor neznanca – iz časa Kebričevega življenja, v Talijinem prstanu ob smrti stare igralke pa usoda upokojenega krivično pozabljenega igralca. Težave s Kemalovim truplom grenko opozarjajo na nič kaj rožnat položaj delavcev iz drugih republik, zaposlenih v Sloveniji, Marjetice s prav tako tragičnim koncem, smrtjo,

pa pripovedujejo o večnem in nadvse bednem rivalstvu med pokojnikovimi sorodniki. Delno je to tudi tema komedije Nasvidenje nad zvezdami, po kateri je naslovljena tudi knjiga.

Celotno delo je dobro tekoče branje o stvareh in dogodkih, ki sicer niso pogosta téma vsakodnevnih pogovorov, hkrati pa je diskretno vabilo, da ob branju prisluhnemo svojemu srcu in se zazremo v svoj notranji svet. Kritično seveda.

Med nebom in peklom

Naš najbolj znani in najbolj uveljavljeni pisec vojnih romanov TONE SVETINA pripoveduje v svojem novem delu o vojnih razmerah na okupiranem Primorskem, in to z znano in značilno oblikovalsko spretnostjo. Živahno posega v zakulisja, v dogajanja za štirimi stenami sovražnikovih institucij, policije, karabinjerskih postaj, zaporov, vojaških poveljstev, v delovanje fašističnega obveščevalnega omrežja...

Vendar pa je v ospredju njegove pozornosti usoda kmečke družine Maslovih ali Bečanovih po domače z Ostrožnega vrha v Brkinih. Spremlja jih od konca prve do konca druge svetovne vojne – z epilogom celo do današnjih dni. Z zagrizeno vero v svobodo, ki mora priti tudi zanje, se mati in njenih enajst otrok, vse brkinsko in primorsko ljudstvo bojuje proti fašističnemu nasilju, proti ukanam in premoči okupatorske policije in vojske. Žrtve so velikanske, boj je neusmiljen, mati umre v Auschwitzu, osvoboditev pa na koncu odtehta vse.

Delo v dveh knjigah je izšlo pri založbi Borec v Ljubljani, opremila pa ga je Cveta Stepančič.

Naslovna stran Svetinovega romana
Med nebom in peklom

MED
NEBOM
IN
PEKLOM

TONE
SVETINA

materinščina

Ob novem Brezniku

Vsem, ki se zanimajo za knjige, pomembne za razvoj slovenskega jezika, sporočam, da je Slovenska matica v uredništvu dr. Jožeta Toporišiča izdala **Jezikoslovne razprave** dr. Antona Breznika.

O jezikoslovcih je sicer rečeno, da niso ali naj ne bodo zakonodajalci jezika, temveč le njegovi zapisovalci, in vendar lahko o večini od njih rečemo, da pomenijo močne stebre v zgodovini jezika in s tem po svoji tudi naroda.

Med novejšimi slovenskimi jezikoslovci gre dr. Antonu Brezniku (1881–1944) v tem pogledu prav poseben poudarek. Po svoji naravi je bil namreč predvsem zapisovalec jezika, in vendar je ravno s tem postal njegov zakonodajalec. Njegov neposredni jezikoslovni prednik in v marsičem tudi zgled je bil Stanislav Škrabec (1844–1918). Ta je s svojim nastopom v zadnji četrtini prejšnjega stoletja opozarjal na pravo težišče slovenščine. Takrat sta namreč po eni strani ilirizem in po drugi Fran Levstik (1831–1887) iskala zaslonbo za slovenščino zunaj nje same, bodisi v drugih slovenskih jezikih, bodisi v stari cerkveni slovanščini. Škrabec se je tedaj brez omahovanja odločil za edino naravno izhodišče: za jezik ljudstva, in sicer pretežno za dolensko (kakor pred njim že Trubar).

S tem so bila mlademu Brezniku dana trdna tla za njegovo raziskovalno in znanstveno delo. Že kot dijak se je odločil za zbiranje ljudskega blaga, zlasti narodnih pesmi za Štrekljevo zbirko, kot bogoslovec pa za zapisovanje in raziskovanje slovenskih narečij. Tega se je še načrtneje lotil v prvi kaplanski službi, v Postojni (1907), vendar se mu je potem življenjska pot presukala. Namesto da bi bil kot podeželski duhovnik blizu ljudski govorici in jo raziskoval, je bil poklican za profesorja slovenščine v snujočo se prvo slovensko gimnazijo v Šentvidu nad Ljubljano. Odšel je torej študirat v Gradec, kjer je napravil tudi doktorat, in sicer iz naglasa pri glagolu, torej

s področja pri viru jezika, ki mu je bil tako blizu. Nadaljnje službovanje – poučevanje na šentvidski gimnaziji – ga je sicer odmaknilo s podeželja, vendar je še zmeraj rad prisluhnil posameznim dijakom, ki so prihajali z zanimivih jezikovnih področij. Našel pa si je tudi enakovredno nadomestilo: lotil se je raziskave jezika zlasti starejših slovenskih pisateljev, slovarnikov in prevajalcev, tako da je odkrival temelje slovenščine v tiskih, kakor jih je Škrabec v izreki.

Brezniku je temeljita razgledanost po naših besedilih omogočila celo vrsto razprav, vsakdanje delo v šoli pa mu je narekovalo pripravo sodobnejše **Slovenske slovnice** (1916) in štiri leta pozneje tudi novega, sicer drobcenega **Slovenskega pravopisa**. Oboje je bilo za tedanje obdobje izredno pomembno: slovenščina je namreč zaradi samostojne nove države dobila nove naloge in možnosti, ne le v šoli, temveč tudi v življenju (uradi, gospodarstvo).

Prve Breznikove razprave in ocene so nastale v začetku stoletja – Pogreški pri nekaterih priponah, Slovarski navržki, O stavi dopovednega glagola, O tujkah in izposojenkah, Kako je v naši pisavi s tujkami, Besedni red v govoru, Slovenske besede v slovenščini – in so bile sproti objavljene po revijah in zbornikih. Še tehtnejše so bile poznejše – Naglas v šoli, Izreka v poeziji, Razvoj novejšje slovenske pisave pa Levčev pravopis, Literarna tradicija v Evangelijih in listih, Novejše napake slovenskega sloga – saj je vsaka od njih dajala smer tudi tedanji jezikovni rabi, še dragocenejše pa so bile in so za poznejši čas. V to skupino

sodijo predvsem razprave: Stritarjev slog, Slovenski slovarji, Japljev prevod svetega pisma, Dobrovskega vpliv na slovenski pismeni jezik, Jezik v kmetski povesti, O časnikarski slovenščini, Jezik naših pripovednikov, Iz zgodovine novejših slovenskih slovarjev, Kako besede izgubljam, Ljubi bližnjega kakor sam sebe, Stavčna negacija v slovenščini.

Eno od pogostih perečih vprašanj slovenščine se namreč skriva v njeni družbi z jeziki številnejših narodov. Breznik je v svojih razpravah jasno in nedvoumno dokazal, kako najboljši slovenski ustvarjalci in slovarniki mirno lahko zajemajo iz ljudstva in se jim ni treba zatekati po pomoč k bližnjim in daljnim sosedom. Dokazal tudi, kako vsi poskusi – zasebni ali bolj ali manj uradni – da bi slovenščino čez potrebo »obogatili« z drugimi jeziki, spodletijo in rodijo tudi neprijetne posledice. Takih poskusov je bilo in je skozi slovensko zgodovino vse polno: pod Avstrijo ilirizem, pod Jugoslavijo med obema vojnama prizadevanja za postopno odpravo slovenščine.

Kako nevarne in nesodobne so take težnje, nam je dokaz tudi Breznik, ki s svojimi **Jezikoslovnimi razpravami** izpričuje rast slovenščine skozi stoletja. Sedanja državna ureditev z ustavo in enakopravnostjo narodov in narodnosti je sicer poročstvo za nemoten razvoj vseh jezikov, vendar nas to ne odvezuje, da se ne bi ves čas – kakor nas uči Breznik – poglobljali v svoj jezik, razčlenjevali njegove dobre in slabe strani in se iz tega učili za prihodnost.

Janko Moder

Cotika

Ali veste, kaj je »cotika«? To je košček starega, obnošenega blaga, kolikor toliko čista, prijetnega otipa, vseeno ali je lepo pisana ali ene barve, mogoče je to še delček plence, majčke, odevalca – skratka: cotika.

Ko sem postala prvič babica, so bili še težki povojni časi. Toda hčerka Benjamina se je na vso moč trudila, da je pripravila za svojega prvorojenca čim lepšo in popolnejšo »balo«. Marsikaj si je pritrkala iz ljubezni zanj, ki je prihajal. Mož je bil na odsluženju vojaškega roka, tako je bila vsa skrb za novorojenčka njena. Bilo je dobro, da je imela vsaj lepo, prijazno sobico z lončeno pečjo, ki je noč in dan izžarevala svojo toploto. Bilo je pozimi, ko so iz porodnišnice toplo zavitega prinesli malega Primožka in ga položili v skrbno opremljeno košarico. Otroček se niti ni prebudil. Zasukal je glavico v

drugo stran in mirno spal dalje. Potovanje po svežem zraku mu je dobro delo. Položila sem mu pod bradico lep robček, ga ljubeče pokrižala želeč mu vso srečo za življenje in ga pustila, da se naspi. Vsi smo bili srečni a ne popolno. Manjkal nam je očka. Vojaški predpisi so bili strogi in tako se je zgodilo, da je videl svojega sinčka šele, ko je bil ta star šest mesecev. Ganljivo je bilo svidenje. Dopust je hitro minil. Kako boleče je bilo slovo!...

Par let za tem se je rodil Primožkov bratranček Peter v zelo težkih okoliščinah. Oče je živel v zdomstvu, mamica Majda pa je doma na porodu skoraj izkravela. Morali so jo z novorojenčkom prepeljati v bolnišnico, kjer so ji komaj rešili življenje. Sedem dobrih ljudi ji je darovalo kri, tudi babica, ki ji je pri porodu pomagala, je bila med njimi. Tako se tudi tokrat uresničuje: samo dober človek lahko postane dober zdravnik.

Preteklo je mesec dni, ko se je Maj-

mislimo na glas

Njen praznik

Nič posebnega ni na tej zgodbi, ki vam jo bom povedala. Čisto vsakdanja je. A vendar, morda bo kdo med vami, ki jo bo prebral, le našel v njej drobno zrnice nečesa, kar se bo posebej dotaknilo njegove vesti. Morda? To je zgodba neke mame in babice, ki je praznovala svoj petinsedemdeseti rojstni dan.

Kakor vse mame in babice tega sveta je v teh svojih letih doživela in izkusila marsikaj. In kakršna so srca vseh dobrih mam, je bilo tudi njeno polno ljubezni do svojih otrok. Sedem jih je rodila, štirje so dorasli, se izšolali ter se razkropili po svetu. Požrla so jih velika mesta tu in onstran domačih meja. Z očetom sta jih razumela, saj v tem majhnem domačem kraju, kjer so se rodili, ni bilo dela in zaslužka za šolane ljudi.

Oče je kmetoval in po malem čevljaril, ona je gospodinjala, pomagala pri delih na njivi in v hlevu, krmila svoje putke in oddajala jajca in mleko za trg. Težko sta čakala novic od otrok. Pošta je prihajala bolj poredko. Največ z voščili ob večjih praznikih. Vsi so bili pač zelo in dobro zaposleni. Razumela sta. Razumela sta tudi, da so bili obiski otrok redki, saj sta bila daleč od zanimivih turističnih krajev in od morja. Življenje jima je potekalo mirno, kakor pač teče ljudem, ki so zadovoljni s tistim, kar jim prinaša vsakdanji delovni dan.

Potem pa je prišla bolezen. Moža je zadela kap. Nekaj mesecev je še živel, potem ga je pobralo. Skoraj si je kar oddahnila, ko je umrl, saj se ji je tako smilil, ko je brezmočen ležal v postelji in jo tako žalostno gledal, ker ni bil navajen brez dela poležavati v postelji. Otroci so ji seveda pomagali z denarjem, da je plačala sosedu, ki ji je pomagal pri negi bolnika. Prišli so tudi na pogreb, vsi razen najstarejšega, ki je bil v Ameriki. Drugi sin, ki je živel v Beogradu, jo je povabil, da naj proda domačijo in se preseli k njemu, pa je odkimala. Tu sem se rodila in tukaj bom tudi umrla. Sosedu je prodala njivo in kravi, le putke je obdržala. V drobnih opravkih so se iztekali

da s Peterčkom vrnila domov v isto sobico, kjer je prve mesece svojega življenja preživel Primož. Tudi Peterčka smo negovali z enako ljubeznijo. Posledice vojne so se že nekoliko omilile in tako se je tudi za dojenčka dalo kupiti marsikaj, česar po vojni ni bilo. Tovarna »Penaten« je delala reklamo za svoje, otrokom namenjene proizvode. V torbici s higienskimi pripomočki za nego dojenčkov je bil priložen tudi seznam, kaj vse naj mlada mamica pripravi za svojega miljenca. Bil je dolg seznam, v zadnji vrsti pa je bilo zapisano: k vsemu temu pa nekaj, kar bo otrok lahko imel rad.

To mi prihaja zdaj na misel, ko hočem napisati črtico »cotika«. Tako smo tudi Peterčku, vselej ko smo ga položili spančkat, stisnili k ličecu mehkih robček narejen iz gaze. Tako se je navadil na prijeten otip te tkanine, da je takoj opazil, če smo mu namesto nje dali običajni robček in se ni pomiril, dokler ni dobil gazice. Ko je znal že brbrati in če smo ga djali spat, je vedno zahteval »nino«. Tako je imenoval to svojo ljubljeno in s tem imenom smo označevali podobne ljube stvari tudi pri vseh naslednjih vnukih.

Ko se je narodila dvajseta vnučka mala Breda, je bilo veselje še prav posebno veliko. Pred njo so bili že trije bratci, ki bi sicer rajši imeli še enega »moškega« a starša sta si srčno želela deklice. In res je z malo Bredico prišlo v hišo pravo sonce. Vedno zdrava, vedno vesela. Ko je ležala v košarici, je bila pokrita z mehkim, kvačkanim pregrinjalcem, ki se je dotikalo tudi njenih ličk. Z ročicami se je rada igrala z robom tega odevalca in se tako navadila nanj, da je moralo biti vedno

v njeni bližini. Ko je začela hoditi, si je nosila s seboj to svojo »ljubezen«, ki se je dostikrat vlekla za njo in se seveda umazala. Treba jo je bilo oprati in bil je joj, dokler se ni posušila. Pa je mamica našla rešitev. Razparala je odevalce čez pol, tako je bil en kos vedno v rezervi. Ko je Bredica začela govoriti, je tej ljubljenci dala ime »cotika«. Večkrat je cotiko tudi kje izgubila in ko se je spomnila, da je nima, je na vse grlo klicala »cotiko«!, kje je »cotika«? Včasih se je kje postavila, v usta je držala palček leve roke, z desno pa je tiščala k sebi cotiko. Takrat smo vedeli, da bi rada šla počivat. Toda brez cotike ne. Zdaj je stara tri leta, uboga cotika se je spremenila že v štiri dele, a še vedno je en del Bredin zvesti spremljevalec vsaj takrat, ko gre spat pa tudi takrat, če jo kdo razžali ali če se pobije, si zaželi cotiko in ko jo dobi, si jo ljubeče stisne k ličecem, po katerih ji drse solze, oči pa ji zažare v nepopisni sreči. Joj, kako malo je pravzaprav potrebno, da je nedolžno bitje lahko srečno!

Erna Meško

Jezen, da bi gade z njim
troval.

Kar iz srca pride, k srcu
gre.

Kar iz srca pride, predre
kamenito steno.

dnevi in kadar je bila hudo sama, je sedla, sklenila roki v naročju in se v mislih pogovarjala s pokojnim možem in svojimi otroki.

In tako je pribredla do svojih petin-sedemdesetih let. Pravzaprav se svoje obletnice sama niti ni spomnila. Spomnil jo je Lojze, njen najstarejši, ki živi v Ameriki že petindvajset let in se vsa ta leta nista videla.

Pisal ji je: – Mama, letos za tvoj petin-sedemdeseti rojstni dan te pa obiščemo vsi. Tudi bratu in sestrama bom pisal. Z menoj pride Jani, naš najmlajši. Ostali so v šolah, žena dela. Veliko se bova pogovarjala, ko se tako dolgo nismo videli. Težko čakam, da bom spet jedel tvoje dobre ajdove žgance z ocvirki. Tudi Jani se veseli, da te bo spoznal. Potem so drug za drugim prihajala sporočila tudi od ostalih. Pridemo, za tvoj rojstni dan.

Vsa je bila veselo vznemirjena: otroci pridejo, vsi! Šla je v mesto in dvignila v banki prihranke, le za pogreb je pustila. Poklcala je zidarja, da ji je pebelil hišo zunaj in znotraj ter zeleno preslikal oknice. Veselila se je, da so fuksije in vodenke na oknih to leto tako bogato cvetele. Kot bi vedele, da jo obiščejo otroci in bo videla vnuke, ki jih še ne pozna. Pospravljala je po cele dneve, iztepala, šivala, preurejala. Ob večerih pa sedela z rokami v naročju, gledala moževo poročno sliko nad komodo in se kar glasno pomenkovala z njim, kaj vse bo povedala svojim otrokom, ko jo obiščejo. Razmišljala je, s čim jim bo postregla. Z domačim zmesnim kruhom in šunko. K sosedu bo stopila po brinjevec, saj ni dolgo, kar ga je skuhal. Pa potico bo tudi spekla. Metka je imela tako rada pehtranke. Prav zaradi nje je zasadila pehtran na vrtu. Poskrbeti bo morala za maslo in smetano. Pa ajdove štruklje z orehi bo skuhalo. Oh, kako dolgo jih že ni kuhala, ali jih bo sploh še znala? Saj samo zanjo se ni splačalo pripravljati takšnih jedi. Še in še je razmišljala in gledala moža na poročni sliki. Zdelo se ji je, da ji je hudomušno pomežiknil, kakor je znal, ko je bil mlad. Tako zal fant je bil. . .

Tako je pripravljena čakala in jih dočakala. Kar s tremi avtomobili so se pripeljali. Izstopili so in se hrupni in veseli zgrnili okrog nje. Gledala jih je in se kar obotavljala, da bi vsakega posebej objela, saj so bili tako drugačni. Tuji svet jih je predrugačil. Samo dva vnuka sta prišla z njimi in ju je spoznala: devetletni Američan Jani in petletna Beograjčanka Anja, hčerka mlajšega sina. Objemali so jo in se ji dobrikali, kako mladostna in krepka je za svoja leta. Potem so na komodi razložili darila. Vmes je bila svila in volna za obleke. Le kdo mi bo to sešil, je pomislila, – in kdaj bom ponosila, saj mi je že petin-sedemdeset let. . . S

smehom in pomenki so do vrha napolnili njen mali dom, ona pa jim je pridno stregla. Skoraj vse je imela v kuhinji že pripravljeno, a je bilo le treba še kaj skuhati ali speči.

Skuhala je ajdove žgance in jih zabelila z ocvirki in njen sin Lojze, ki je bil zdaj po ameriško Louis in je tako čudno pogrkvajoče govoril, je rekel, da jih ne bi zamenjal za puranjo pečenko.

Skuhala je orehove štruklje, ki so bili rahli, da so se na krožnikih kar zibali. Postregla je z ocvrtimi in pečeni-piščanci. Narezala je pehtranovo potico. Vino v kupicah je žarelo kot cekin. Nazdravili so ji. Morala je izpiti do dna. Lica so ji zardela. Srečna se je smehljala. Zdravice so se vrstile. Razpoloženje je prekipevalo. Govorili so vsevprek. Vsak je pripovedoval o sebi, o svojem delu, uspehih, življenju. V začetku jih je z zanimanjem poslušala, zatem pa se je nekam pogreznila vase in nageljček, ki ga ji je nekdo pripel na prsi, se je ovenelo povetil. Tudi jaz bi imela veliko povedati, si je mislila, a kaj, ko ne morem do besede, čeprav je pravzaprav to moj praznik. No, pa saj je jutri še en dan, se je tolažila.

Drobna topla roka ji je segla v dlan. Vnuk Jani se je stisnil k njej in jo vprašal: – Ali imate pri vas psa? – O ja, se je razveselila. – Psičko Šariko imamo. Mlada je še in se rada igra. A zdajle spi.

– Tudi jaz bi rada spala, – je rekla vnučka Anja in zazehala.

Odpeljala je otroka v spalnico in jima pomagala, da sta se slekla in legla. Ko se je vrnila, ji je rekel sin Pavle:

–Mama, saj ne boš zamerila, če ti jutri goste odpeljem. Veš, prijatelj mi je dal ključce od svojega vikenda na Rabu. Dosti je prostora za vse, pa sem jih povabil. Seveda bi najraje še tebe vzel s seboj, če greš?

– O, tisto pa ne, – je odkimala, – jaz nikamor ne grem. Kaj pa bi Šarika in putke brez mene. Vi pa le pojdite in lepo naj vam bo. Zdajle vam bom pa še malo kave skuhalo.

Odhitela je v kuhinjo, da ne bi videli solz, ki so ji napolnile oči.

INA

Z velnico si posojuje, z žlico pa vračuje.

Ako prva sveča v hiši slabo gori, bo vsa hiša brljava.

Bela štruca se rada v usta deva.

filatelija

V počastitev 110-letnice reške železniške proge je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala 5. aprila dve dvo-barvni znamki in sicer:

4,00 din – parna lokomotiva serije 401, v ozadju panorama Reke iz druge polovice preteklega stoletja in pretisk 23,70 din na 8,80 – sodobna tiristorska lokomotiva serije 442, v ozadju panorama današnje Reke. (Poslednja znamka je bila že natisnjena z nominalno 8,80 din, zaradi spremembe poštne tarife za mednarodni promet pa so jo pretiskali na 23,70 din – poština za navadno pismo.)

Prvi vlak je zapeljal iz Karlovca proti Reki po novi železniški progi 23. oktobra 1873 (graditi so jo začeli že leta 1863). Ta vlak je vlekla parna lokomotiva serija 401. Pomen proge je bil zelo velik, saj je povezala Panonsko nižino z morjem, Reki pa prinesla hitrejši razvoj luke, pomorstva in trgovine, kasneje pa tudi turizma.

Osnutka za znamki je narisal akademski slikar Dušan Lučić iz Beograda. Ofsetni tisk v prodajnih polah po 25 kosov je oskrbel beograjski Zavod za izdelavo bankovcev. Naklada 5.000.000 serij. Po doslej znanih podatkih so v Zagrebu našli že dve poli znamk brez pretiska tj. s prvotno nominalno vrednostjo 8,80 din!

Ob 40-letnici junaške smrti narodnih herojev Bore Vukmirovića in Razima Sadikuja-Bace pa je 9. aprila izšla dvobarvna znamka za 4 dinarje s sliko spomenika herojema v vasi Landovici.

Boro Vukmirović (rojen v Bercikovu, Bolgarija leta 1912) je dokončal 6 razredov gimnazije v Peći, nakar se je moral zaposliti. Leta 1933 je postal član KPJ, leto kasneje pa že sekretar mestnega komiteja KPJ v Peći. Zaradi revolucionarne dejavnosti je bil več-

krat zaprt in mučen. Bil je med organizatorji vstaje na Kosmetu, nekaj časa pa po nalogu CK KPJ v Albaniji, kjer je pomagal organizirati odpor proti okupatorju. Po vrnitvi v domovino je leta 1942 začel z izdajanjem in urejevanjem »Glasa naroda«, organa CK KPJ in NOG za Kosmet. V borbi z italijanskimi okupatorji 1943 je bil teško ranjen in ujet. Kljub grozovitemu mučenju ni ničesar izdal, niti svojega imena.

Ramiz Sadiku-Baca (rojen v Peći leta 1915) je študiral pravo v Beogradu. Bil je član SKOJ od 1935 in član KPJ od leta 1936. Kot član oblastnega komiteja je bil med prvimi organizatorji vstaje na Kosmetu. Maj 1942 je bil ujet v Peći in zaprt v Tirani, od koder mu je uspelo pobegniti in se vrniti na ilegalno delo v Kosmet. Ponovno so ga ujeli 7. 4. 1943 in ga po strahovitem mučenju skupaj z Boro Vukmirovićem ustrelili 10. aprila 1943 v vasi Landovici pri Prizrenu.

Osnutek za znamko je delo beograjskega akademskega slikarja Andrije Milenkovića. V ofsetnem tisku je znamke izdelavo bankovcev v Beogradu v prodajnih polah po 25 kosov, v nakladi 5.000.000.

Ob obeh izdajah je Jugomarka poskrbela za običajna ovitka prvega dne, Železniški muzej v Beogradu pa je založil dve analogični razglednici »Reška proga«.

slovenski lonec

OSVEŽUJOČE IN NASITNE SOLATE

Endivija v solati, topla

1 kg endivije, 3–4 krompirji, 2–3 stroki česna, 2–3 žlice ocvirkov, 1–1,5 žlice moke, soli in kisa po okusu.

Ta način priprave je primeren za bolj trdo in grobo endivijo, pa tudi za trd radič. Solato razdelimo na liste, jih dobro operemo, odcedimo in zrežemo na rezance kot za zeljno solato. Posebej skuhamo cel krompir. Kuhanega olupimo in zrežemo še toplega na rezine. Na vročih ocvirkih zarumenimo moko, zalijemo z milim, primerno razredčenim kisom in dobro razkuhamo.

Biti mora bolj redko kot gosto. Malo pohladimo in zlijemo na solato, ki smo ji primešali narezan krompir in strt česen. Zmešamo in ponudimo.

Bučke v solati

1 kg mladih, podolgovatih bučk, sol, 5 dkg olja, zelen peteršilj, 3 stroki česna.

Mlade bučke operemo in neolupljene postrani zrežemo na koščke, dolge 2–3 cm. V slani vodi jih le prevremo, toliko, da posteklene. Poberemo jih v skledo, še tople pokapamo z oljem, pokisamo in potresemo s sesekljanim česnom ter peteršiljem. Rahlo premešamo oziroma pretresemo s skledo vred. Ponudimo ohlajeno.

Kuhano zelje v solati

4 drobne trde glavice belega, rdečega zelja ali ohrovta, slan krop, 5 dkg olja, kisa po okusu, za belo zelje in ohrovt zelen peteršilj in poper ali drobnjak, za rdeče zelje kumina ali 2–3 stroki česna.

Očiščene in oprane glavice zelja razrežemo na četrtine in damo kuhat v malo slan krop. Ne premešamo kuhano zelje odcedimo, predenemo v skledo in še toplo polijemo s solatnim prelivom iz olja, kisa in dišavnic. Belemu zelju ali ohrovtu primešamo sesekljan zelen peteršilj ali drobnjak in poper, rdečemu pa kumino ali strt česen. Vsaki od teh solat dodamo žličko gorčice. Ponudimo ohlajeno solato.

Kuhana zimska solata

$\frac{1}{2}$ kg kuhanega krompirja, $\frac{1}{2}$ kg kuhanega gomolja zelene, $\frac{1}{2}$ kg kuhane cvetače, $\frac{1}{2}$ kg kuhanih ohrovtovih brstičev, 3 žlice olja, kis, sol, poper in zelen peteršilj.

Krompir in zeleno zrežemo na tanke rezinice. Kuhano cvetačo razdelimo na cvetke, dodamo še kuhano brstičje. Vse skupaj polijemo z mešanico olja, kisa, soli, popra in sesekljanega zelenega peteršilja. Rahlo premešamo. Solata naj nekaj časa stoji, ponudimo jo ohlajeno. Barvo solate poživimo s sesekljanim v trdo kuhanim jajcem ali rezinami kuhane rdeče pese ali rezanci rdeče sveže, zmrznjene ali vložene paprike.

Rdeče zelje s hrenom

Rdečemu zelju, zrezanemu za solato, primešamo nekoliko naribanega hrena. Odmerimo ga po okusu in ostrini korenine. Solimo, polijemo z oljem in kisom ter zmešamo.

vaš kotiček

Veliko hišo, starejšo, 10 prostorov, 500 m² površine, trifazni tok, soteska Vintgar, neposredna bližina Bleda (2 km), bližina smučišč Zatrnik–Pokljuka (5 km), jezero poleti, smučanje pozimi, turizem ali počivališče, možnost obrti, celo ali po prostorih ugodno prodam. Informacije po telefonu številka (061) 266-574 ali Žikič Nasta, Tržaška 34, Ljubljana.

Prodam dvostanovanjsko hišo, staro 10 let, hiša leži na lepi, sončni legi pod Šmarno goro pri Ljubljani. Hiša ima dvakrat po 100 m² stanovanjske površine, centralno kurjavo na olje ali premog, telefon, kletne prostore, urejen vrt, asfaltirano dvorišče in urejeno okolico.

Rojakom na tujem nudim za daljšo dobo stanovanje v hiši v bližini Ljubljane (10 km). Naslov v upravi Rodne grude pod šifro »210-757« ali po telefonu (061) 445-496 po 17.00 uri.

Istrska hiša (sodobno adaptirana, možnost sončnega ogrevanja), blizu Umaga, je naprodaj. Nahaja se 3 km od morja, v bližini je trgovina, šola, avtobus. Ob hiši je atrij, vrt, njiva, sadovnjak, vinograd (skupno 2.500 m² površine).

Možnost je kupiti tudi sosednje obdelovalne parcele. Idealni pogoji za zelenjadarstvo in plantažno sadjarstvo.

Ponudbe pod »Hacienda« na upravo Rodne grude, Ljubljana, Cankarjeva 1/II – Slovenska izseljenska matica.

Novo, moderno hišo tip bungalow, s centralnim ogrevanjem, dvojno garažo, primerno tudi za obrt, na lepi sončni legi na Viru pri Domžalah, prodam. Hiša je vseljiva takoj, cena po dogovoru, plačljivo v devizah. Za dodatne informacije kličite TORONTO na tel. 416-439-8714.

SOZD IMP LJUBLJANA
61001 Ljubljana, Titova 37, p.p. 144
telefon (061) 321-043, telex 31348 yu imp

**VAŠ PARTNER NA PODROČJU
INVESTICIJSKEGA INŽENIRINGA, PROJEKTIRANJA IN
MONTAŽE
DOMA IN V TUJINI – POSEBEJ V DEŽELAH V RAZVOJU**

Proizvajamo opremo za:

- elektroenergetiko in termoenergetiko
- prezračevanje in klimatizacijo
- solarne sisteme in sisteme povratka toplote
- regulacijsko tehniko
- čiščenje in tehnološko pripravo vode
- prehrambeno industrijo in kmetijstvo
- telekomunikacije in signalno varnostne naprave
- nadzor in upravljanje tehnoloških procesov
- vertikalni transport in gradbeništvo

Nudimo tudi:

- odlitke iz sive in modularne litine ter odlitke barvnih kovin
- izdelke iz armiranega poliestra in drugih umetnih smol

Beogradska banka – Temeljna banka Ljubljana je ena izmed 20 Temeljnih bank v sistemu Udružene beogradske banke ter edina izmed teh bank, ki ima svoj sedež izven teritorije SR Srbije.

UDRUŽENA BEOGRADSKA BANKA je po finančni moči največje združenje v Jugoslaviji z okoli 10.000 članicami, ki z njo poslovno sodelujejo. Njena skupna bilančna vsota znaša okrog 520,6 milijona dinarjev. V njenem sistemu deluje 54 Poslovnih enot, 180 ekspozitur, 58 agencij in 149 izplačilnih blagajn.

V inozemstvu ima banka 11 predstavništev in to: London, Pariz, Frankfurt, Nex York, Dunaj, Zürich, Moskva, Praga, Varšava, Milano in Salisbury in 10 informativnih birojev: Stockholm, Milano, Amsterdam, Bruselj, München, Hannover, Düsseldorf, Stuttgart, Berlin in Salzburg.

Poleg široko razvejane mreže predstavništev in informativnih birojev v tujini v 17 državah in na 3 kontinentih ima banka redne poslovne odnose z bankami in finančnimi institucijami v skoraj vsaki državi na vseh 5 kontinentih sveta.

BEOGRADSKA BANKA – TEMELJNA BANKA LJUBLJANA deluje od leta 1976.

Temeljna banka je samoupravna finančna organizacija, v kateri temeljne in druge organizacije združenega dela, samoupravne interesne skupnosti, interne banke in druge družbene pravne osebe združujejo delo in sredstva zaradi uresničevanja skupnih interesov in zagotovitve denarnih sredstev za opravljanje, razširitev in pospeševanje njihove dejavnosti in zaradi uresničevanja drugih skupnih interesov ter za opravljanje denarnih, kreditnih in drugih bančnih poslov.

S sredstvi, zbranimi v banki, upravljajo njene članice, deponenti in varčevalci po svojih delegatih in to v poslovnih odborih, svetih varčevalcev ter konferencah delegatov na območjih, kjer delujejo poslovne enote Temeljne banke, ter v izvršilnem in kreditnem odboru in zboru delegatov na sedežu Temeljne banke. Banka je prisotna na celotnem območju Slovenije in delno v Črni gori. Z njo poslovno sodeluje okrog 300 članic. Svoje poslovne enote ima banka v: Žalcu, Novem mestu, Krškem, Litiji, Kranju in Titogradu ter agencije v: Žalcu, Kostonjeviči, Metliki, Titogradu in Baru.

**beogradska banka
temeljna banka
Ljubljana**

DRAGI ROJAKI!

Kadarkoli boste obiskali svojo matično domovino, vas vabimo, da se ogasite v Beogradski banki – Temeljni banki v Ljubljani, Titova 38 oziroma v njenih poslovnih enotah, kjer bomo z veseljem ustregli vsaki vaši želji po sodelovanju.

BEOGRADSKA BANKA

TEMELJNA BANKA LJUBLJANA

kovinotehna

63001 celje
yugoslavia
mariborska 7, pob 157
telephone (063) 34-711
telex 33551
cable kovit celje

EXPORTER OF

- **FERROUS AND NON-FERROUS METALLURGY**
- **PLANTS AND MACHINES**
- **TECHNICAL MERCHANDISE**
- **CONSUMER GOODS**
- **PRODUCTS OF CHEMICAL INDUSTRY AND INDUSTRY OF NON-METAL ARTICLES OF WOOD, PAPER AND MISCELLANEOUS**
- **PERFORMANCE OF INVESTMENT WORKS ABROAD**

**KOVINOTEHNA, YOUR BUSINESS PARTNER,
WHO WILL NOT DISAPPOINT YOU!**

The fastest way to Ljubljana
with

YOUR TRAVEL AGENT:

DC-10
MODONNELL DOUGLAS

Yugoslav Airlines
61000 Ljubljana, Miklošičeva 34
JAT offices in:

AMSTERDAM
FRANKFURT
LOS ANGELES
LYON
LONDON
MALTA
NEW YORK
MADRID
PARIS
MELBOURNE

ZÜRICH
MILAN
AMMAN
MOSCOW
ATHENS
MUNICH
OSLO
BAGHDAD
BERLIN GDR
PERTH
BERLIN WEST

PRAGUE
BIRMINGHAM
ROME
BRUSSELS
SINGAPORE
BUDAPEST
CLEVELAND
STUTTGART
CHICAGO
STOCKHOLM
CAIRO
SYDNEY

COPENHAGEN
DAMASCUS
TOKYO
DETROIT
DÜSSELDORF
TORONTO
GOTHENGURG
TRIPOLI
HAMBURG
VIENNA
ISTANBUL

XIV zimske
olimpijske igre
Sarajevo 1984

XIV Olympic
Winter Games
Sarajevo 1984

XIVèmes jeux
olympiques d'hiver
Sarajevo 1984

Official Olympic Carrier